

การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนจังหวัด

นายเอกนรินทร์ หนูมี

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2562

**Criminal Proceedings of Political Office Holders
: Study of Provincial Administrative Organization**

Mr. Aeknarin Numi

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

SukhothaiThammathirat Open University

2019

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนจังหวัด
ชื่อและนามสกุล	นายเอกนรินทร์ หนูมี
วิชาเอก	กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์สิทธิ์ อรุณรัตน์กุล

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2563

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์สิทธิ์ อรุณรัตน์กุล)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิงกริต คลเจิม)

(รองศาสตราจารย์วีรภูมิ เทพทอง)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ผู้ศึกษา นายเอกนรินทร์ หนูมี รหัสนักศึกษา 2614002679 **ปริญญา** นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์สิทธิ์ อรุณรัตน์กุล **ปีการศึกษา** 2562

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัญหากระบวนการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามกฎหมายหรือข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีที่ใช้ในปัจจุบัน (2) ศึกษาการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวน การค้นหาความจริงโดยศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ต้องมีความกระตือรือร้น ในการค้นหาความจริงซึ่งจะไม่นำหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสองมาบังคับ (3) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาการบังคับใช้กฎหมายหลังจากศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิจัยจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาและแนวคิดในการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขกฎหมาย โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ทั้งเอกสารที่จัดทำเป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ตำรา หนังสือ วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ ราชกิจจานุเบกษา เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง และตัวบทกฎหมาย เป็นต้น

ผลการศึกษาพบว่า (1) ปัญหาการบังคับใช้ไม่มีประสิทธิภาพที่เพียงพอ เนื่องจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 และข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543 และ พ.ศ. 2562 ยังมีช่องว่าง อาทิเช่น รัฐควรกำหนดให้ในวันยื่นฟ้องจำเลยต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จะต้องมิดัวหรือคุมตัวจำเลยมาศาล เพื่อป้องกันการหลบของจำเลย และ (2) รัฐควรกำหนดวิธีการปฏิบัติให้ชัดเจนในข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพื่อป้องกันไม่ให้ศาลยึดถือสำนวนของคณะกรรมการป้องกันการทุจริตแห่งชาติเป็นหลักในการพิจารณา แต่ควรใช้เป็นแนวทางในการค้นหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม (3) รัฐควรจัดหน่วยงานสนับสนุนกิจการของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้มีหน่วยงานในการติดตามบังคับคดีด้วยตนเองขึ้นตรงต่อศาล ไม่ควรขึ้นตรงต่อกระทรวงยุติธรรม เพราะกระทรวงยุติธรรมมีรัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองรับผิดชอบ จึงอาจส่งผลกระทบต่อการทำงานหรืออนาคตทางราชการของผู้ปฏิบัติได้

คำสำคัญ การดำเนินคดีอาญา ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง องค์การบริหารส่วนจังหวัด

Independent title: Criminal Proceedings of Political Office Holders
: Study of Provincial Administrative Organization
Author: Mr. Aeknarin Numi; **ID:** 2614002679; **Degree:** Master of Laws;
Independent advisor: Dr. Pongsit Aroonratanakul, Assistant Professor;
Academic year: 2019

Abstract

This independent study is to (1) study the problems of the criminal proceedings of persons holding political positions. According to the law or regulations relevant to the judicial process currently in use. (2) Studying criminal proceedings in the inquiry system. (Inquisitorial system) truth search by the supreme court's criminal division for political positions. Must be enthusiastic (Active) in the search for the truth, which will not bring the benefit of suspicion to the defendant (In dubio pro reo) according to the criminal procedure code, Section 227, paragraph two, come into force. (3) Guidance on development and enforcement. Law after the supreme court, criminal division for persons holding political positions has a judgment or order.

This independent study is qualitative research by research method from documents related to the background and concept of criminal proceedings of people holding political positions in Thailand and abroad. To analyze problem situations and to make recommendations for legal resolution by studying and researching documents (Document any research), both documents prepared in Thai and foreign languages, texts, books, journals, articles, thesis, gazette Related websites and laws etc.

The results of the study showed that (1) the enforcement problem was not sufficiently effective. Due to the organic act on criminal procedure for persons holding political positions B.E. Such gaps as states should be required on the day of filing a case against defendants in the supreme court, criminal division for persons holding political positions. The defendant must be detained or detained in court. (2) The state should set clear procedures in the supreme court's criminal procedure division for persons holding political positions. This is to prevent the court from upholding the national anti-corruption commission as the basis for consideration. (3) The state should organize the Supreme court's affairs support unit, the criminal department holding political positions, to have a self-monitoring agency directly to the court. Should not be directed to the ministry of justice because the ministry of justice has a minister who holds political positions in charge It may affect the performance or the future of the official government.

Keywords: Criminal Proceedings Political Office Holder Provincial Administrative Organization

กิตติกรรมประกาศ

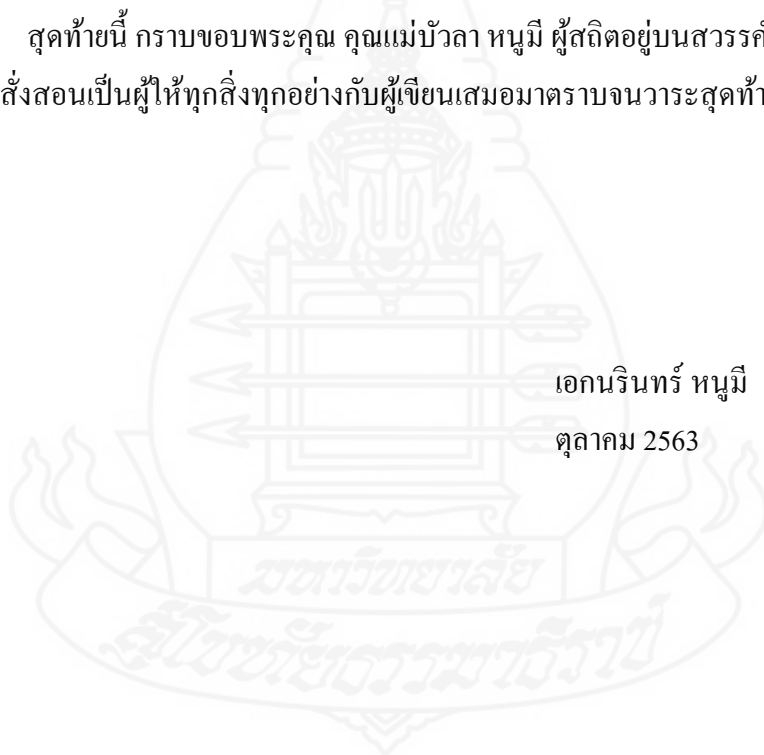
การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์สิทธิ์ อรุณรัตน์กุล อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ซึ่งได้ให้คำปรึกษา ข้อชี้แนะ และความช่วยเหลือในการศึกษาจนกระทั่งลุล่วงผ่านไปได้ด้วยดี ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณท่านประธานสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ และท่านคณะกรรมการสอบ ที่ให้ความกรุณาชี้แนะ แนวทางการแก้ไข ข้อบกพร่องจุดต่างๆ และขอขอบคุณคณาจารย์สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่สาขานิติศาสตร์ เพื่อนักศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้ทุกท่าน ที่กรุณาสันับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา

สุดท้ายนี้ กราบขอบพระคุณ คุณแม่บัวลา หนูมี ผู้สถิตอยู่บนสวรรค์ คุณชายที่คอยเลี้ยงดูอบรมและสั่งสอนเป็นผู้ให้ทุกสิ่งทุกอย่างกับผู้เขียนเสมอมาตราบนวาระสุดท้ายของชีวิต

เอกนรินทร์ หนูมี

ตุลาคม 2563

สารบัญ

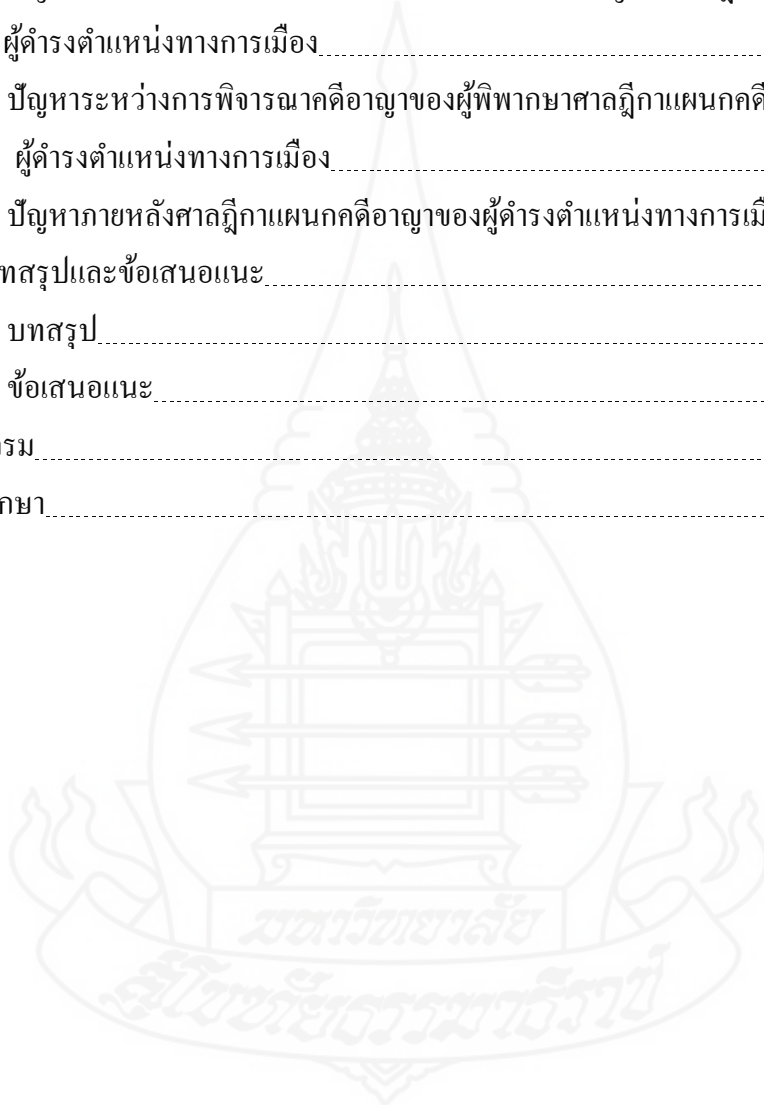
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
3. ขอบเขตของการศึกษา	3
4. วิธีดำเนินการศึกษา	4
5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 ความหมาย แนวคิด หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง	5
1. ความหมายการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง	5
2. แนวคิดและวิวัฒนาการของการดำเนินคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง	7
2.1 ที่มาของการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยศาลยุติธรรม	8
2.2 แนวคิดการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยศาลที่จัดตั้งขึ้นมาพิเศษ	10
3. หลักการดำเนินคดีอาญา	17
3.1 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ	17
3.2 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน	19
3.3 หลักการประกันความอิสระในการพิจารณาคดี	19
4. ทฤษฎีในการพิจารณาความอาญา	22
4.1 ทฤษฎีในการพิจารณาความในระบบกล่าวหา	22
4.2 ทฤษฎีในการพิจารณาความในระบบไต่สวน	25
5. ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญา	34

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	40
1. การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทย.....	41
1.1 ความหมายของผู้ดำรงตำแหน่งส่วนท้องถิ่น.....	43
1.2 บุคคลที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	44
1.3 กระบวนการดำเนินคดีอาญาและบทลงโทษของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	45
1.3.1 กระบวนการก่อนเริ่มต้นพิจารณาคดี.....	45
1.3.2 กระบวนการระหว่างพิจารณาคดี.....	49
1.3.3 กระบวนการภายหลังศาลมีคำพิพากษา.....	54
2. การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในสหรัฐอเมริกา รัฐเท็กซัส.....	55
2.1 ความหมายของผู้ดำรงตำแหน่งส่วนท้องถิ่น.....	55
2.2 บุคคลที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลยุติธรรม.....	59
2.3 กระบวนการดำเนินคดีอาญาและบทลงโทษของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	60
2.3.1 กระบวนการก่อนเริ่มต้นพิจารณาคดี.....	60
2.3.2 กระบวนการระหว่างพิจารณาคดี.....	63
2.3.3 กระบวนการภายหลังศาลมีคำพิพากษา.....	67
3. การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.....	68
3.1 ความหมายของผู้ดำรงตำแหน่งส่วนท้องถิ่น.....	68
3.2 บุคคลที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลยุติธรรม.....	72
3.3 กระบวนการดำเนินคดีอาญาและบทลงโทษของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	73
3.3.1 กระบวนการก่อนเริ่มต้นพิจารณาคดี.....	73
3.3.2 กระบวนการระหว่างพิจารณาคดี.....	81
3.3.3 กระบวนการภายหลังศาลมีคำพิพากษา.....	84

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	85
1. ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการก่อนเริ่มต้นพิจารณาคดีอาญาในศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	85
2. ปัญหาระหว่างการพิจารณาคดีอาญาของผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง.....	90
3. ปัญหาภายหลังศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษา	93
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	96
1. บทสรุป.....	96
2. ข้อเสนอแนะ.....	101
บรรณานุกรม.....	103
ประวัติผู้ศึกษา.....	109

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเข้ามาบริหารประเทศหรือเข้ามาบริหารท้องถิ่นตามหลักการประชาธิปไตย ผู้ที่อาสาเข้ามาเมื่อผ่านการเลือกตั้งเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองแล้ว จะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและมอบนโยบาย เพื่อควบคุมการปฏิบัติงานของข้าราชการที่อยู่ภายใต้อำนาจตนให้ปฏิบัติตามนโยบายอย่างเคร่งครัดและให้ข้าราชการเหล่านั้น นำนโยบายไปปฏิบัติให้เกิดรูปธรรม ซึ่งหากทั้งสองส่วนประสานงานกันดีแล้ว จะมีประโยชน์ต่อส่วนรวมและประเทศชาติเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่สะสมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานและเมื่อร่วมกันคิดกับข้าราชการประจำ ข้อมูลที่ได้แต่ละฝ่ายนำมาสร้างสรรค์ประโยชน์ในทางถูกต้อง จะประโยชน์สุขแก่ส่วนรวมและสังคมเกิดความสงบสุข แต่ปัจจุบันนักการเมืองมีการซื้อเสียงจากประชาชนด้วยเงินจำนวนมหาศาล และพอมีอำนาจก็จะใช้อำนาจไปในทางมิชอบมุ่งแสวงหาประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้องเพื่อถนอมตน อันจะส่งผลร้ายต่อประเทศชาติจึงเกิดปัญหาคอร์รัปชันขึ้นในทุกรูปแบบตั้งแต่ขั้นระดับสูง คือ กำหนดนโยบาย นำนโยบายไปปฏิบัติ อาจจะมีการคอร์รัปชันได้ทุกขั้นตอน ตรวจสอบหรือการบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพกลายเป็นปัญหาหลักๆ ในการพัฒนาและเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศด้วย

ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่สากลขึ้นมาพร้อมกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่ยังไม่มีระบบตรวจสอบที่เข้มแข็งและประชาชนยังค่อยพัฒนาทางด้านความรู้สึกรู้จักคิด ผิดชอบชั่วดี ซึ่งนานาชาติต่างให้ความสนใจและถือเป็นปัญหาหนึ่งที่ทุกประเทศให้ความสนใจและต่างร่วมมือกันในการแก้ปัญหา ในระดับนานาชาติมีการออกอนุสัญญาต่อต้านการคอร์รัปชัน ในสังคมโลกได้ถือการคอร์รัปชันเป็นปัจจัยหนึ่งในการชี้วัดความโปร่งใสของการบริหารงบประมาณแผ่นดิน ของแต่ละประเทศ และเป็นตัวชี้วัดของสังคม โลก รวมถึงประเทศใดหากมีการทุจริตคอร์รัปชันของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการเป็นจำนวนมาก จะถูกตั้งข้อรังเกียจจากทุกประเทศและไม่อยากติดต่อและค้าขายด้วย ดังนั้นทุกประเทศจึงมีการหยิบยกปัญหาขึ้นมาให้ความสำคัญและต้องทำการแก้ไขปัญหาดังกล่าวหมดสิ้นไป

การทุจริตประพฤตินิชอบต่อหน้าที่ การคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นได้ตั้งแต่ระดับนโยบายและการเกิดปัญหาดังกล่าวตั้งแต่ระดับนโยบายก็จะส่งผลกระทบต่อในวงกว้าง เกิดความเสียหายจำนวนมากจากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือข้าราชการระดับสูง ถือว่าเป็นผู้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายต่างๆ หากเป็นไปได้โดยไม่สุจริต คิดหาผลประโยชน์ก็กลายเป็นปัญหาสำคัญและยากที่จะจัดการแก้ไขให้ลุล่วงได้ในเวลาอันสั้น เพราะอิทธิพลของข้าราชการระดับสูงหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จะมีเครือข่ายเชื่อมโยงอย่างกว้างขวางหรือกระทำโดยเปิดเผยอาศัยช่องว่างของกฎหมาย หรือกำหนดนโยบาย ผลักดันนโยบายไปในทิศทางที่ต้องการหรือแอบแฝงทำให้เห็นว่าเป็นเรื่องถูกต้อง เกิดประโยชน์ แต่ในที่สุดก็บริหารจัดการจนเกิดความเสียหาย โดยเฉพาะในกรณีที่เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่ยังไม่มีสภาพของความเป็นรูปธรรม การรักษาประโยชน์ของกลุ่มผลประโยชน์ยังไม่มีลักษณะของความหลากหลาย สื่อสารมวลชนไม่ทำหน้าที่ตรวจสอบอย่างแท้จริง ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่บิดเบือนหรือปกปิดไม่ให้ทราบข้อมูล หากมีการร้องเรียนตรวจสอบก็จะมีการข่มขู่สกัดกั้น โดยใช้กลไกอำนาจรัฐหรืออำนาจเถื่อนที่มีทำให้เครือข่ายการทุจริตคอร์รัปชันมีความแข็งแกร่ง ผู้กระทำผิดยังคงลอยนวลอยู่ได้และสร้างความเสียหายต่อไป สามารถยึดโยงอำนาจทางการเมืองให้หลุดพ้นจากการตรวจสอบได้

ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นผู้มีอำนาจในระดับสูง เมื่อกระทำความผิดเกิดขึ้นในแง่ของการทุจริต ประพฤตินิชอบ คอร์รัปชัน การดำเนินการทางกฎหมายเป็นไปได้ยาก เนื่องจากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นผู้มีอิทธิพลสูง มีอำนาจทางการเมืองหรืออำนาจมืด มีการเชื่อมโยงหรือมีเครือข่ายเป็นกลุ่มผู้กระทำผิดด้วยกันที่สามารถช่วยเหลือกันได้ รวมถึงเมื่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกระทำความผิด พยานหลักฐานจะรวบรวมค่อนข้างยาก หรือพยานบุคคลเกิดความเกรงกลัวไม่มีใครยินยอมเป็นพยาน เพราะหากไม่มีระบบการคุ้มครองพยานได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ยากที่จะสามารถดำเนินคดีได้ ส่งผลให้เกิดการทุจริตและคอร์รัปชันจำนวนมากขึ้นและมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าปัญหาการทุจริตและประพฤตินิชอบในทุกประเทศรวมถึงประเทศไทย เป็นภัยคุกคาม ต่อระบบเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ การป้องกันและปราบปรามการทุจริตต้องอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐและประชาสังคมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่สะสมและมีผลเสียทั้งทางด้านเศรษฐกิจด้านสังคมอย่างมาก กระบวนการในการตรวจสอบและลงโทษตามขั้นตอนของกฎหมายจึงเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อให้เกิดความเข็ดหลาบ และเป็นตัวอย่างให้ผู้ที่คิดจะกระทำความผิดเกิดความเกรงกลัว แต่ที่ผ่านมามีกระบวนการตรวจสอบโดยศาลนั้น กลับไม่มี

ประสิทธิภาพเท่าที่ควร ถึงจะมีการแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายหลายครั้งก็ตาม ด้วยเหตุนี้ การศึกษาประเด็นปัญหาตั้งแต่กระบวนการก่อนเริ่มต้นพิจารณาคดี กระบวนการระหว่างการพิจารณาคดีและกระบวนการภายหลังศาลมีคำพิพากษาแล้ว จึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาแนวทางการดำเนินคดีอาญาต่อนักการเมืองท้องถิ่นในระดับองค์การบริหารส่วนจังหวัด ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาที่มา ความหมาย แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

2.2 เพื่อศึกษาการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทยและต่างประเทศ

2.3 เพื่อศึกษาประเด็นปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนจังหวัด

2.4 เพื่อศึกษาวิธีการแก้ไขปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งหาแนวทางในการพัฒนาการดำเนินคดีอาญาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

3. ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ศึกษาถึงหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีอาญา โดยมีขอบเขตของการศึกษาแบ่งเป็นสองส่วน ส่วนแรกจะศึกษาเฉพาะ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ส่วนที่สองการพิจารณาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มุ่งศึกษาเฉพาะคดีอาญาเท่านั้น ไม่รวมถึงคดีประเภทอื่น ประเทศที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับประเทศไทย ได้แก่ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและรัฐเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา และโดยมุ่งเน้นกระบวนการพิจารณาคดีในศาล ไม่รวมถึงระบบการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระบบการถอดถอน (Impeachment) ที่เป็นกระบวนการทางการเมือง

4. วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) โดยรวบรวมค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความเชิงวิชาการ คำพิพากษาของศาล เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 เพื่อให้ทราบถึงที่มา ความหมาย แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

5.2 เพื่อให้ทราบถึงการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทยและต่างประเทศ

5.3 เพื่อให้ทราบถึงประเด็นประเด็นปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ที่เกี่ยวข้องกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนจังหวัด

5.4 เพื่อนำเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนากระบวนการดำเนินคดีอาญาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

บทที่ 2

ความหมาย แนวคิด หลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาผู้ ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือนักการเมืองมีความสำคัญมาก เพราะเป็นการป้องปรามไม่ให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทุจริตและประพฤติมิชอบ เนื่องจากมีระบบการตรวจสอบการทุจริตและประพฤติมิชอบ เพื่อนำตัวบุคคลเหล่านี้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีซึ่งหากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกระทำความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิดก็จะต้องได้รับโทษ

1. ความหมายการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมิได้มีเฉพาะตัวบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเท่านั้น แต่กฎหมายยังขยายไปถึงบุคคลอื่นด้วย¹ซึ่งบุคคลอื่นจะพิจารณาจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2560 ได้บัญญัติเชื่อมโยงเกี่ยวกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2561 ซึ่งตามมาตรา 4 ได้บัญญัติไว้ได้แก่บุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยตรง ได้แก่

1. นายกรัฐมนตรี
2. รัฐมนตรี
3. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
4. สมาชิกวุฒิสภา
5. ข้าราชการการเมืองอื่น นอกจาก 1. และ 2. ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการ

การเมือง

---

¹สุพิศ ปราณีตพลกรัง. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 (คดีอาญานักการเมือง). กรุงเทพมหานคร, นิติธรรม. 2561. หน้า 149

6. ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา
7. ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร
8. ผู้บริหารและสมาชิกสภาเทศบาลนคร
9. ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีรายได้หรืองบประมาณไม่ต่ำกว่าที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

สำหรับคำว่า “ข้าราชการการเมืองอื่น” มิได้บัญญัติคำนิยามไว้โดยตรง แต่ได้บัญญัติในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. 2535 ซึ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา 4 หมายถึงบุคคลดังต่อไปนี้

- (1) นายกรัฐมนตรี
- (2) รองนายกรัฐมนตรี
- (3) รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
- (4) รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
- (5) รัฐมนตรีว่าการทบวง
- (6) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง
- (7) รัฐมนตรีช่วยการทบวง
- (8) ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี
- (9) ที่ปรึกษารองนายกรัฐมนตรี
- (10) ที่ปรึกษารัฐมนตรี และที่ปรึกษารัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
- (11) เลขานุการนายกรัฐมนตรี
- (12) รองเลขานุการนายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง
- (13) โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
- (14) รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
- (15) เลขานุการรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
- (16) ประจำสำนักเลขานุการนายกรัฐมนตรี
- (17) เลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
- (18) ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
- (19) เลขานุการรัฐมนตรีว่าการทบวง
- (20) ผู้ช่วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการทบวง

ดังนั้นเมื่อพิจารณาประกอบกับบุคคลที่กฎหมายตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการดำเนินคดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 กำหนดไว้มาตรา 9 (1) หรือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ข้าราชการการเมืองจึงหมายถึงข้าราชการการเมืองตามลำดับที่ (8)-(20) และไม่รวมข้าราชการการเมืองดังที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 4 (6)-(9)

นอกจากนี้แล้วยังรวมถึงบุคคลที่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดหรือให้การสนับสนุน ได้แก่บุคคลดังต่อไปนี้ตัวการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83 ผู้ใช้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 84 ผู้สนับสนุนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 86 และในกรณีของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด²หรืออื่นตามที่กฎหมายกำหนดไว้ รวมถึงกรณีที่มีการเปิดการอภิปรายไม่ไว้วางใจหากประธานสภาส่งเรื่องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทำการไต่สวนแล้วเห็นว่าคดีมีมูล ก็ส่งเรื่องให้อัยการสูงสุดพิจารณาสั่งฟ้องบุคคลดังกล่าวข้างต้นต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้

อย่างไรก็ดีการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ จะเน้นไปที่การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งในองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นหลัก

2. แนวคิดและวิวัฒนาการของการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ในอดีตการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นใช้หลักการเดียวกับการพิจารณาคดีอาญาทั่วไปโดยอยู่ภายใต้บทบังคับของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เช่น ความผิดฐานเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมาย เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด การปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต เป็นต้น อย่างไรก็ตามการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระบบปกติมักไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษได้จึงต้องมีการจัดตั้งศาลพิเศษขึ้น โดยจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้น โดยนำแนวคิดมาจากการจัดตั้งศาลพิเศษในสาธารณรัฐฝรั่งเศสมาเป็น

²เรื่องเดียวกัน. มาตรา 49 และมาตรา 50

³เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์. กฎหมายอาญาภาคความผิด เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร, พลสยาม พรินต์ติ้ง. 2553. หน้า 206

แบบอย่าง⁴ ซึ่งการศึกษาถึงวิวัฒนาการในการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทำให้เห็นปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี โดยวิวัฒนาการแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ การดำเนินคดีอาญาโดยศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาปกติ และการดำเนินคดีโดยศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งใช้ในปัจจุบัน

2.1 ที่มาการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยศาลยุติธรรม

การตรวจสอบทุจริตโดยศาลที่มีอำนาจพิจารณาอาญาปกติ ใช้บังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในฐานะที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบหรือโดยทุจริต ย่อมมีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 147 ถึงมาตรา 166⁵ องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบการทุจริตและดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คือ พนักงานสอบสวน⁶ การสอบสวนคดีที่เป็นมาตรการสำคัญในคดีอาญาที่ พนักงานอัยการเป็นโจทก์ในคดี จะต้องมีการสอบสวนเสียก่อนจึงจะนำคดีมาฟ้องต่อศาลได้ ซึ่งการสอบสวน หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ได้แก่ พยานบุคคล (หากพยานเป็นเด็กในการสอบสวนต้องมีสทวิชาชีพ อัยการ ร่วมด้วย) พยานวัตถุ พยานเอกสาร นอกจากการรวบรวมพยานหลักฐานแล้วตามที่กล่าวมาแล้ว การสอบสวนยังให้รวมถึงการดำเนินการอื่นๆ ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้ เช่น การสอบปากคำผู้ต้องหา การดำเนินการอื่นๆ ที่ทำไปเพื่อทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย⁷

การพิจารณาคดีอาญาโดยศาลอาญาปกติ นั้น จะเริ่มต้นด้วยการการที่มีผู้เสียหายไปร้องทุกข์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 2(7) หรือกล่าวโทษ มาตรา 2(8) โดยผู้ร้องทุกข์จะทราบหรือรู้ตัวผู้ก่อเหตุหรือไม่ก็ได้ ซึ่งการกล่าวหาที่นั้นสามารถกระทำต่อพนักงานสอบสวน (มาตรา 123 ประกอบมาตรา 127) หรือต่อพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจที่มีตำแหน่งหน้าที่ในการสอบสวนและเป็นผู้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตามกฎหมาย (มาตรา 124

⁴อุดม รัฐอมฤต. “การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย: หลักและข้อยกเว้นตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส”. วารสารนิติศาสตร์, 20, 1. (มีนาคม 2535) : หน้า 69-70

⁵พิชัย นิลทองคำ. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-6 ประมวลกฎหมายอาญา. กรุงเทพมหานคร, อทตยา. 2558. หน้า 634-641. มาตรา 147-166

⁶พิชัย นิลทองคำ. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง-วิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร, อทตยา. 2554. หน้า 365-368. มาตรา 17-21

⁷เรื่องเดียวกัน. หน้า 352-357. มาตรา 2

ประกอบมาตรา 127)⁸ หลังจากนั้นพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการสอบสวนตามคำกล่าวหา โดยมีอำนาจในการสอบสวนทั้งความผิดต่อส่วนตัวและความผิดอาญาต่อแผ่นดิน และเมื่อการสอบสวนเสร็จสิ้นพนักงานสอบสวนจะต้องสรุปสำนวนพร้อมทำความเข้าใจทางคดี ว่าเห็นควรสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีหรืองดการสอบสวนเป็นต้น แล้วส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมและความเห็นนั้นให้แก่พนักงานอัยการ⁹ และเมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนแล้ว พนักงานอัยการก็จะมีความเห็นทางคดี ว่าสมควรสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดี หากในกรณีที่มีคำสั่งไม่ฟ้องคดี พนักงานอัยการจะต้องส่งสำนวนไปยังผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ว่าราชการจังหวัด และหากพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องคดีกระบวนการจะไปสู่ขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้น ในกรณีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ฟ้องคดีศาลอาจไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ แต่หากว่าราษฎรเป็น โจทก์ฟ้องคดีเอง ศาลต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อนทุกกรณี¹⁰ เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายอย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติจะพบว่าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ซึ่งอยู่ได้บังคับบัญชาของฝ่ายบริหารและมักจะเกิดความเกรงใจหรือเกรงกลัวต่ออิทธิพลหรืออำนาจของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทำให้การดำเนินการสอบสวนเป็นไปอย่างล่าช้าและการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อนำไปสู่การพิจารณาคดีในชั้นศาลนั้น ขาดความเชื่อมโยงและความสมบูรณ์ของพยานหลักฐานต่างๆ ทำให้ศาลต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลยและยกฟ้องโจทก์ในที่สุดส่วนกระบวนการในการตรวจสอบการทุจริตโดยการดำเนินคดีอาญาตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกตินั้น มักประสบความสำเร็จน้อยมาก¹¹ เนื่องจากมีปัญหาในการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหลายประการ ได้แก่¹²

ประการแรก กรณีบุคคลเกี่ยวข้องกับการกระทำการทุจริตคอร์รัปชัน ไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนิน การฟ้องคดีหรือเป็นพยานต่อศาล เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ต่างเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดด้วยกัน

⁸มหาวิทยาลัยรามคำแหง. “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา”. ค้นคืน 26 มิถุนายน 2563. จาก [http://e-book.ram.edu/e-book/1/LW443\(48\)/LW443\(48\)-1.pdf](http://e-book.ram.edu/e-book/1/LW443(48)/LW443(48)-1.pdf).

⁹เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. กฎหมายอาญาภาคความผิด เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 6). หน้า 206

¹⁰พิชัย นิลทองคำ.ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง-วิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 140-142

¹¹สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. คำอธิบายการดำเนินคดีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร, วิญญูชน. 2545. หน้า 30

¹²บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. ระบบการตรวจสอบทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง ในรายงานการวิจัยเสนอคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คพป.). กรุงเทพมหานคร. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สวก.). 2538. หน้า 17-18

ดังนั้นการจะนำคดีมาสู่ศาลได้นั้น จึงมักเป็นกรณีในเรื่องของการรับสินบนหรือที่ผู้ให้สินบนได้ให้สินบนแล้ว แต่ผู้รับมิได้ดำเนินการให้ตามที่ผู้ให้สินบนต้องการ

ประการที่สอง การดำเนินคดีอาญาในศาลยุติธรรมทั่วไปเป็นการใช้ระบบกล่าวหา ฉะนั้นบุคคลที่มีหน้าที่พิสูจน์ความผิดของจำเลย คือ โจทก์ ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่ต้องนำพยานหลักฐานเข้าสืบต่อศาล เพื่อพิสูจน์ให้ศาลเห็นชัดแจ้งโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริง มิฉะนั้นแล้วศาลจะยกประโยชน์แห่งข้อสงสัยให้แก่จำเลยและยกฟ้องโจทก์ โดยที่ผู้พิพากษามิได้มีบทบาทในการค้นหาความจริงในคดี โดยกรณีเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น เป็นการยากมากที่โจทก์จะนำพยานหลักฐานต่อศาลมาพิสูจน์ เพื่อเอาผิดกับจำเลยได้ เพราะจำเลยที่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและมีอิทธิพลตลอดจนเป็นผู้มีการศึกษามีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบข้อบังคับเป็นอย่างดี จึงรู้ช่องทางที่จะหลบเคลื่อนพยานหลักฐานต่างๆ จนไม่เหลือร่องรอยที่จะสืบพยานหลักฐานต่อไป ทั้งการหาพยานบุคคลที่รู้เห็นในเรื่องดังกล่าวนั้นยิ่งเป็นการยาก เพราะพยานบุคคลอาจเกิดความกลัวในตัวผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ นอกจากนี้การให้สินบนเจ้าพนักงานมักจะไม่ทำกัน โดยตรงระหว่างผู้รับกับผู้ให้ แต่มักกระทำการผ่านคนกลาง ฉะนั้นผู้รับและผู้ให้จึงต้องร่วมกันปิดบังพยานหลักฐานและปกปิดข้อเท็จจริงแห่งการกระทำความผิด เป็นผลทำให้การดำเนินคดีอาญาตามกระบวนการพิจารณาคดีในศาลยุติธรรมไม่ปรากฏพยานหลักฐานที่แจ้งชัดเพียงพอจะนำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษตามกฎหมาย

ประการที่สาม กรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ในการดำเนินคดีทำได้ยากเพราะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นผู้มีอิทธิพลสูง โดยเฉพาะตำแหน่งรัฐมนตรีแต่ละกระทรวงซึ่งมีอำนาจที่เป็นคุณและเป็นโทษได้โดยตรงต่อข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจในฐานะพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติเป็นไปได้ไปโดยความยากลำบาก

2.2 แนวคิดการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยศาลที่จัดตั้งขึ้นมาพิเศษ

จากปัญหาที่ใช้ศาลยุติธรรมทั่วไป ทำให้เกิดความล่าช้าต่อการสืบสวน สอบสวน และการพิจารณาพิพากษาคดี ตลอดจนการค้นหาพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยก็เป็นไปได้ยาก เพราะพยานหลักฐานต่างๆ อาจสูญหาย หรือถูกทำลายในระหว่างการพิจารณาคดี การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงประสบความสำเร็จน้อยมาก การที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับสูงทุจริตหรือประพฤติมิชอบแต่กลับไม่ถูกลงโทษ แสดงให้เห็นว่ากระบวนการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามประมวลกฎหมายวิธี

พิจารณาความอาญาที่ไม่มีประสิทธิภาพ จึงเกิดมีแนวคิดในการนำระบบศาลพิเศษของสาธารณรัฐฝรั่งเศสมาใช้ในประเทศไทย¹³ สภาร่างรัฐธรรมนูญจึงได้เสนอในร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ให้มีการจัดตั้งแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้นในศาลฎีกา โดยให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีรวม 4 ประเภท ได้แก่ คดีอาญา คดีรักรวยผิดปกติ คดีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ และคดีกล่าวหาคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่ากระทำความผิด องค์คณะผู้พิพากษาแต่ละคดีประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวน 9 คน โดยทำการเลือกจากในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาและใช้การพิจารณาคดีแบบระบบไต่สวนเพื่อจะกำหนดให้ผู้พิพากษามีบทบาทเชิงรุกในการค้นหาความจริงในคดี กำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เพื่อทำหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งความเห็นส่งไปยังอัยการสูงสุด เพื่อให้พิจารณาฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพราะการดำเนินคดีจะต้องทำด้วยความรวดเร็วทุกขั้นตอนเพราะเมื่อผู้ถูกกล่าวหาถูกลงโทษกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติถือว่าหาว่ามีมูลความผิดแล้ว จะมีผลทำให้ต้องยุติการปฏิบัติหน้าที่ทันทีจนกว่าศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะมีคำพิพากษายกฟ้อง จึงส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ที่สำคัญผู้เสียหายไม่มีอำนาจในการฟ้องคดี เนื่องจากคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กฎหมายให้รัฐเท่านั้นเป็นผู้มีอำนาจในการฟ้องคดี คืออัยการสูงสุด แต่หากอัยการสูงสุดเห็นว่าคดีที่ส่งมานั้นยังมีข้อบกพร่อง ไม่เพียงพอหรือไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ และได้แจ้งข้อไม่สมบูรณ์ไปยังคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติแล้ว ภายในสิบสี่วันนับแต่วันที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้รับเรื่อง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติและอัยการสูงสุดจะตั้งคณะทำงานขึ้นอีกคณะหนึ่งเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์ หากคณะทำงานไม่สามารถหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีได้ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีอำนาจยื่นฟ้องคดีได้ด้วยตนเองหรือแต่งตั้งทนายความให้ฟ้องคดีแทนก็ได้¹⁴

¹³ไพโรจน์ วายุภาพ. คู่มือปฏิบัติวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. ปทุมธานี, สำนักพิมพ์พรรัตน์. 2543. หน้า 11-12.

¹⁴สถาบันนิติบัญญัติ. “รายงานการประชุมสภาร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ 25 วันที่ 23 กรกฎาคม 2540 (หน้า 194) และครั้งที่ 26 วันที่ 25 กรกฎาคม 2540 (หน้า 288)”. ค้นคืน 12 สิงหาคม 2563. จาก

ต่อมาเมื่อมีการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี พุทธศักราช 2550¹⁵ ผู้ร่างรัฐธรรมนูญยังคงยืนยันในหลักการเดิมดังกล่าว ยังคงให้มีศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อไป และยังได้เพิ่มอำนาจของศาลในการพิจารณาพิพากษาคดีขึ้นอีกประเภทหนึ่ง คือ คดีจิตใจไม่ยี่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินหรือใจยื่นเท็จ ซึ่งแต่เดิมคดีนี้อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ และมีการบัญญัติเพิ่มเติมโดยให้สิทธิอุทธรณ์คดีแก่ผู้ต้องคำพิพากษา โดยจะต้องเป็นกรณีที่มีพยานหลักฐานใหม่ที่อาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ จึงได้ออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนดโดยมีการออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551¹⁶ โดยออกมาเพื่อรองรับหลักการดังกล่าว ภายหลังเมื่อมีการรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 สิ้นสุดลงตามประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติฉบับที่ 5 ลงวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 แต่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติได้มีประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ 24 ลงวันที่ 23 พฤษภาคม 2557¹⁷ ให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมิให้ผลใช้บังคับได้ต่อไป ทำให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ยังมีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อมาจนถึงรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 รัฐธรรมนูญฉบับนี้มิได้กล่าวถึงการดำเนินงานของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ดังนั้นในการพิจารณาคดีของศาลจึงต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542¹⁸ และพระราชบัญญัติประกอบ

¹⁵รัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2550. มาตรา 276

¹⁶ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกากำหนดโดยมีการออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ที่อาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551. (2551,27 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 125 (ตอนที่ 83ก), หน้า 9

¹⁷ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 24/2557 เรื่อง ให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมีผลบังคับใช้ต่อไป. หน้า 1

¹⁸พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542. มาตรา 8-9

รัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 นอกจากนี้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543¹⁹ กระบวนการสอบสวน มีการจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและให้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการทั่วไปของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติศึกษาข้อมูลและรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับงานของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติและประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่งและกรรมการอื่นๆ อีกแปดคน มีอำนาจหน้าที่หลายประการ เช่น ใ้สอบสวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นเสนอต่อวุฒิสภาเพื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองออกจากตำแหน่ง ใ้สอบสวนและวินิจฉัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นและเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายผิดปกติเพื่อร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ใ้สอบสวนและวินิจฉัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงหรือข้าราชการซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกองร้ายผิดปกติ การกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่²⁰ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดที่เกี่ยวข้องกัน รวมทั้งดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการที่ร่วมกระทำความผิดกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือบุคคลอื่นใดที่ร่วมกระทำความผิดในลักษณะที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเห็นควรให้ดำเนินการด้วยโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ใ้สอบสวนและวินิจฉัยการกระทำความผิดที่อยู่ในอำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ซึ่งได้กระทำลงนอกราชอาณาจักรไทย ทั้งนี้ การประสานความร่วมมือเพื่อประโยชน์แห่งการใ้สอบสวนและวินิจฉัยให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น กำหนดตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริง รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนดเป็นต้น²¹ โดยอำนาจหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น คือ การใ้สอบสวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้ง

¹⁹ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. “แนะนำแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา”. ค้นคืน 10 กรกฎาคม 2563. จาก: <http://www.supremecourt.or.th>

²⁰สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. “อำนาจหน้าที่และภารกิจของสำนักงาน ป.ป.ช”. ค้นคืน 15 กรกฎาคม 2563 จาก: <https://www.nacc.go.th/main.php?filename=nacc2>

²¹ไพโรจน์ วายุภาพ. คำอธิบายศาลอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบและวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ กับศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและวิธีพิจารณาคดีคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร, ปณัรัชช. 2562. หน้า 497. มาตรา 28

ทำความเข้าใจเพื่อส่งไปยังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเมื่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีมติว่ากรณีมีมูลที่จะดำเนินคดีให้ประธานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ส่งรายงานเอกสารและบรรดาพยานหลักฐานต่างๆ พร้อมทั้งความเห็นไปยังอัยการสูงสุดภายในสิบห้าวันเพื่อให้อัยการสูงสุดยื่นฟ้องคดีต่อศาล ซึ่งอัยการสูงสุดจะต้องยื่นฟ้องคดีภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง เว้นแต่ภายในระยะเวลาดังกล่าวอัยการสูงสุดมีความเห็นว่าเรื่องที่ส่งมานั้นยังไม่สมบูรณ์ และได้แจ้งข้อไม่สมบูรณ์นั้นไปยังคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติแล้ว ภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งถึงข้อไม่สมบูรณ์ ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติและอัยการสูงสุดตั้งคณะกรรมการขึ้นอีกคณะหนึ่งได้ โดยมีผู้แทนของแต่ละฝ่ายจำนวนฝ่ายละเท่าๆ กันเป็นคณะทำงานให้สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการ คณะทำงานมีอำนาจหน้าที่พิจารณาพยานหลักฐานที่ไม่สมบูรณ์ และรวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์แล้วส่งให้อัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อไป ในกรณีที่คณะทำงานไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีได้ภายในกำหนดเวลาสิบห้าวันนับแต่วันตั้งคณะทำงาน ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีอำนาจยื่นฟ้องคดีได้ด้วยตนเองหรือแต่งตั้งทนายความให้ฟ้องคดีแทนได้ แต่ต้องฟ้องภายในสิบห้าวันนับแต่วันครบกำหนด²²อย่างไรก็ตามการยื่นฟ้องเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาย่อมกระทำไม่ได้ถ้าได้ฟ้องภายในอายุความ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560²³ ได้บัญญัติให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา โดยให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งอาศัยเป็นหลักเกณฑ์หรือวิธีการในการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 195 ดังกล่าว เป็นบทบัญญัติที่เป็นต้นกำเนิดหรือจุดเชื่อมต่อกับกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยบทบัญญัติได้กำหนดเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ คือ

1. การจัดให้มีศาลเฉพาะ คือ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จัดตั้งขึ้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย

²²เรื่องเดียวกัน. มาตรา 77

²³รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. มาตรา 195

วิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2560²⁴ มาตรา 4 ถึงมาตรา 22 เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องทั่วไปของศาลและวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยได้กล่าวถึงการจัดตั้งแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง อำนาจศาล การออกหมาย ระบบวิธีพิจารณาคดีผู้พิพากษาที่จะทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี การทำความเข้าใจวินิจฉัยชี้ขาด การจับกุมคุมขังจำเลยในคดี ตามที่กฎหมายกำหนดขอบเขตต่างๆ ไว้ ตลอดจนกลไกของศาลที่จะต้องดำเนินไปอย่างไร เพื่อให้การปฏิบัติสมความมุ่งหมายและเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ตั้งไว้

2. ที่มาของผู้พิพากษา คือ องค์คณะศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2560 มาตรา 11 เมื่อมีการยื่นฟ้องคดีต่อศาล ให้ประธานศาลฎีกาเรียกประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยเร็วเพื่อเลือกผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาหรือผู้พิพากษาอาวุโส ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวน 9 คน เป็นองค์คณะโดยทำการเลือกเป็นรายคดีไป การคัดเลือกให้ใช้การลงคะแนนลับ ให้ผู้พิพากษาซึ่งได้รับคะแนนสูงสุดเรียงลงไปตามลำดับจนครบจำนวนเก้าคนเป็นผู้ได้รับเลือกเป็นองค์คณะผู้พิพากษาสำหรับคดี ถ้ามีผู้ได้รับคะแนนเท่ากันให้ประธานศาลฎีกาจับสลากว่าผู้ใดเป็นผู้ได้รับเลือกผู้พิพากษาซึ่งได้รับเลือกเป็นองค์คณะผู้พิพากษามีหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีจนกว่าจะสิ้นสุดหน้าที่และมีอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ และระหว่างการพิจารณาพิพากษาคดีห้ามมิให้มีคำสั่งให้ผู้พิพากษาผู้นั้นไปทำงานที่อื่นนอกศาลฎีกา

3. อำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ คือ เป็นศาลยุติธรรมที่ทำหน้าที่เฉพาะคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กล่าวได้ว่าเป็นศาลชำนาญพิเศษ เนื่องจากมีอำนาจพิจารณาคดีเฉพาะเรื่องไม่ใช่พิจารณาคดีทั่วไป²⁵ จึงมีลักษณะคล้ายศาลชำนาญพิเศษอื่นๆ เช่น ศาลแรงงานกลาง ศาลล้มละลาย ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง เป็นต้น

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จึงเป็นศาลชั้นต้นสำหรับคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษา แต่ก็แตกต่างจากศาลชำนาญพิเศษอื่นๆ และเป็นส่วนหนึ่งของศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงสุดในระบบศาลยุติธรรมของไทย

²⁴พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560. มาตรา 4-22.

²⁵สุพิศ ปราณีตพลกรัง. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 (คดีอาญานักการเมือง). หน้า 19

4. วิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2560²⁶ มาตรา 6 บัญญัติว่า “การพิจารณาคดีให้ใช้ระบบไต่สวนโดยให้ศาลค้นหาความจริงไม่ว่าจะเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง ให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานได้ แม้ว่าการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นจะมีข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากขั้นตอน วิธีการ หรือกรอบเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ถ้าศาลได้ให้โอกาสแก่คู่ความในการโต้แย้งคัดค้านพยานหลักฐานนั้นแล้วเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตรงตามความจริงที่เกิดขึ้นในคดี ทั้งนี้ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาการพิจารณาของศาลต้องเป็นไปโดยรวดเร็วตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ทั้งนี้โดยนำสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือของคณะผู้ไต่สวนอิสระ แล้วแต่กรณีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้ศาลมีอำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ในการปฏิบัติหน้าที่ ศาลมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใดหรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาลอื่น พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานอื่นของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการใดๆ ก็ได้ เพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาคดี

ศาลมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมายในการให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของศาลที่มีใช้การพิจารณาหรือพิพากษาคดีได้ กฎหมายบัญญัติให้ใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดี ซึ่งเป็นระบบที่ผู้พิพากษามีบทบาทเชิงรุกในการค้นหาความจริง โดยกำหนดให้ต้องค้นหาความจริงทั้งที่เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพื่อทำความจริงให้ปรากฏซึ่งการพิจารณาโดยใช้ระบบไต่สวนนั้น จะทำให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็ว สามารถคลี่กรองพยานได้ง่าย ไม่ปล่อยให้คู่ความนำเสนอพยานหรือหลักฐานโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาลโดยเด็ดขาด ศาลสามารถตรวจสอบและดำเนินกระบวนการพิจารณาในลักษณะการก่อให้เกิดความเสมอภาค หรือเท่าเทียมในระหว่างคู่ความได้มากขึ้น ดังนั้นแม้จะบัญญัติยืนยันในตอนต้นว่า การพิจารณาของศาลนั้นใช้ระบบไต่สวน แต่เมื่อมากำหนดไว้ในตอนท้ายดังกล่าว ก็เป็นที่เข้าใจได้ว่าการพิจารณาไม่ใช่เป็นระบบไต่สวนแท้ๆ ตามระบบการค้นหาความจริงที่มีการแบ่งแยกกันเป็นระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวน เพราะศาลไม่ให้ไปดูเรื่องราวข้อเท็จจริงตั้งแต่เริ่มต้น แต่เป็นการไต่สวนตรวจสอบหลักฐานที่มีการนำเสนอ และสามารถเรียกพยานเพิ่มเติมได้ ศาลมีบทบาทในเชิงรุกมากขึ้นในการค้นหาความจริง แต่ก็ไม่ถึงขั้นแยกผู้พิพากษาไต่สวน และชุดผู้พิพากษาผู้ทำหน้าที่พิจารณาคดี และยังมียึดหยุ่นด้านบทบาทการทำหน้าที่ของทนายความอยู่ เนื่องจากเป็นช่วงการปรับเปลี่ยนซึ่งต้องพัฒนาระบบไต่สวนแบบไทย ต่อไป

²⁶เรื่องเดียวกัน. หน้า 151

5. ผลของคำพิพากษา ในกรณีที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีคำพิพากษาให้ผู้ใดพ้นจากตำแหน่ง ไม่ว่าจะมีการอุทธรณ์หรือไม่ ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับตั้งแต่วันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษา เจตนาของกฎหมายฉบับนี้เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่บัญญัติกฎหมายให้อำนาจศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไว้อย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันการทุจริตหรือพฤติกรรมมิชอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและผู้ร่วมกระทำความผิดด้วย

6. การให้มีการอุทธรณ์คำพิพากษาต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ หลักเกณฑ์และวิธีการอุทธรณ์ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2560 มาตรา 60 บัญญัติว่า “คำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ให้อุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันอ่านคำพิพากษา” องค์คณะผู้พิพากษาในชั้นอุทธรณ์คือ ผู้พิพากษาที่มีอาวุโสไม่ต่ำกว่าหัวหน้าคณะในศาลฎีกาหรือผู้พิพากษาอาวุโสผู้เคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าหัวหน้าคณะในศาลฎีกา และไม่เคยเป็นองค์คณะเดิมจำนวน 9 คน ที่ได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาในการพิจารณาคดีครั้งก่อน

3. หลักการดำเนินคดีอาญา

หลักการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันอยู่บนพื้นฐานการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและเพื่อควบคุมอาชญากรรมให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด โดยศึกษาจากแนวความคิดและทฤษฎีพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ

การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) มีรูปแบบสัมพันธ์กับหลักการรักษาความสงบสุขเรียบร้อยของประชาชนในสังคม กล่าวคือ หลักการควบคุมอาชญากรรมและหลักความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย²⁷ การดำเนินคดีอาญาเพื่อรักษาความสงบสุขเรียบร้อยในสังคมนั้นประเทศตะวันตกแบ่งออกเป็น 2 หลักการ ตามลักษณะของผู้มีอำนาจในการฟ้องร้องดำเนินคดี ดังนี้

1. หลักการประชาชนเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยหลักการนี้เกิดจากการดำเนินคดีอาญาเป็นไปเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนในสังคม และเป็นหน้าที่ของประชาชน

²⁷ คณิต ฒ นคร. “วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน”. วารสาร อัยการ 15, 215, (กันยายน 2530) : หน้า 11.

โดยตรง กฎหมายอาญาใช้ควบคุมประชาชนให้อยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข เคารพสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายซึ่งกันและกัน แนวความคิดนี้เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาเดิมของประเทศอังกฤษ²⁸ ที่ให้สิทธิแก่ประชาชนอย่างกว้างขวางในการฟ้องคดีอาญา โดยใช้หลักการว่า “ใครๆ ก็สามารถฟ้องคดีอาญา” เป็นแนวคิดที่เกิดจากการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในรัฐต่างๆ²⁹ การดำเนินคดีอาญาตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนนั้น ถือว่าการรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นของประชาชนทุกคน ประชาชนทุกคนจึงฟ้องคดีอาญาได้โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้ฟ้องจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่ โดยหลักการเดิมของประเทศอังกฤษนี้ ถือว่าประชาชนทุกคนต่างมีความรับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม เมื่อประชาชนคนหนึ่งฟ้องคดีอาญากับประชาชนอีกคนหนึ่ง ผู้ฟ้องกับผู้ถูกฟ้องจึงมีความเท่าเทียมกันในทางกฎหมาย การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนจึงเป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่างคู่ความเปรียบได้กับการดำเนินคดีแพ่ง³⁰

2. หลักการที่รัฐเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อย โดยที่รัฐเท่านั้นมีหน้าที่โดยตรงในการสืบสวน จับกุม ผู้กระทำความผิดและพนักงานอัยการเท่านั้นที่มีหน้าที่ในการฟ้องคดีอาญาต่อศาล ส่วนเอกชนไม่มีสิทธิในการฟ้องคดีอาญาต่อศาล แนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้นในภาคพื้นยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศฝรั่งเศส และแนวความคิดนี้ได้ขยายไปสู่ประเทศต่างๆ ในภาคพื้นยุโรป และประเทศไทยจะใช้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นศาลในการพิจารณาคดี โดยยึดหลักการฟ้องคดีโดยรัฐ เฉพาะข้อหาที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองถูกกล่าวหาทุจริต ปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งเป็นความผิดที่มีผลกระทบต่อรัฐ เป็นความผิดอาญาแผ่นดินกฎหมายจึงกำหนดให้อัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นผู้มีอำนาจในการฟ้องคดี อย่างไรก็ตามผู้เสียหายมีสิทธิในการยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เพื่อให้พิจารณาชี้มูลความผิดแต่ไม่มีสิทธิฟ้องคดีเอง³¹

²⁸ กิตติศักดิ์ ปรกติ. ความเป็นมาและหลักการใช้นิติวิธีในระบบซีวิลลอว์และคอมมอนลอว์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร, วิญญูชน. 2551. หน้า 59

²⁹ เฉลิมวุฒิ บัวบาน. “บทบาทของพนักงานอัยการ : ศึกษากรณีผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาก่อนฝ่ายเดียว”. วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร 11, 2, (กรกฎาคม-ธันวาคม 2561) : หน้า 208-209.

³⁰ คณิต ฌ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร, วิญญูชน. 2549. หน้า 46-47.

³¹ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. ข้อควรรู้เกี่ยวกับศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร, จีรัชการพิมพ์. 2544. หน้า 4

3.2 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชนผู้เสียหาย³²

การดำเนินคดีอาญาโดยเอกชนผู้เสียหาย (Private Prosecution) โดยหลักการนี้ถือว่าการดำเนินคดีเป็นเรื่องของเอกชนต่อเอกชนการต่อสู้คดีเป็นเรื่องของเอกชนที่ต้องแสวงหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ในศาล บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้เสียหายไม่มีสิทธิในการฟ้องคดี

การฟ้องคดีโดยผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศไทย ได้กำหนดให้ผู้เสียหายในคดีอาญามีอำนาจในการฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้ ซึ่งถือเป็นการให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในการดำเนินคดีอาญาเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพารัฐในการดำเนินคดี โดยผู้เสียหายสามารถทำคำฟ้องไปยื่นต่อศาลที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้นได้เลย โดยไม่ต้องมีการสอบสวนของตำรวจ ซึ่งการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายนั้น มีหลักเกณฑ์ที่ผู้เสียหายจะต้องเป็นบุคคลนั้นจะต้องเป็นผู้เสียหายตามความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ม.2(4) "ผู้เสียหาย" หมายความว่าบุคคลผู้ได้รับความเสียหาย เนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทน ได้ดังบัญญัติไว้ใน มาตรา 4 มาตรา 5 และ มาตรา 6 ดังนั้นผู้เสียหายในคดีอาญาจึงมีด้วยกัน 2 ประเภท คือ

- 1) ผู้เสียหายที่แท้จริง
- 2) ผู้ที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย

โดยการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายนั้นกฎหมายกำหนดให้ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อนที่จะรับฟ้องไว้พิจารณาเสมอ ซึ่งแตกต่างจากคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดีที่ศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อน ศาลสามารถรับฟ้องไว้พิจารณาได้เลย อยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 วรรคท้าย ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องกลับหลังจำเลย ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป กับแจ้งวันนัดไต่สวนให้จำเลยทราบจำเลยจะมาฟังการไต่สวนมูลฟ้อง โดยตั้งทนายให้ซักค้านพยานโจทก์ด้วยหรือไม่ก็ได้ ห้ามมิให้ศาลถามคำให้การจำเลยและก่อนที่ศาลประทับฟ้องมิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น

3.3 หลักการประกันความอิสระในการพิจารณาคดี

การพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใช้ระบบไต่สวนในการพิจารณาคดี ผู้พิพากษาจึงมีอำนาจและหน้าที่ในการแสวงหาความจริงสืบพยานและไต่สวนข้อเท็จจริงได้ด้วยตนเอง รวมทั้งรับฟังข้อเท็จจริงต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง การพิจารณาคดีของศาลมีหลักการพิจารณาคดี ดังนี้

³²เกรียงศักดิ์ คำรงค์ศักดิ์ศิริ. รายงานหลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 6” ประเด็นปัญหาอำนาจฟ้องของผู้เสียหายในความคิดต่อแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการของศาลยุติธรรม. 2551. หน้า 5

ก. หลักการพิจารณาคดีต้องมีความเป็นอิสระศาลจะต้องมีความเป็นอิสระอย่างแท้จริงในการพิจารณาพิพากษาคดี จะต้องไม่มีการแทรกแซงจากภายนอกองค์กรหรือภายในองค์กร หรือผู้พิพากษาก็ต้องปราศจากแรงกดดันจากภายนอกหรือสังคม³³ในประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมหรือระบบการปกครองแบบนิติรัฐ จะยึดถือหลักการดังกล่าวเป็นสำคัญ เพื่อเป็นหลักประกันเสรีภาพของผู้พิพากษาให้แยกออกจากฝ่ายบริหาร³⁴ ดังนั้น รัฐธรรมนูญจึงกำหนดให้องค์กรที่ทำหน้าที่ไต่สวนฟ้องร้องซึ่งได้แก่ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติและองค์กรที่ทำหน้าที่ฟ้องร้องคดีต่อศาล ได้แก่ อัยการสูงสุด เว้นแต่อัยการสูงสุดจะมีคำสั่งไม่ฟ้องคดี และคณะทำงานร่วมกันระหว่างอัยการสูงสุดกับคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติไม่เห็นพ้องกัน จึงให้สิทธิแก่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นโจทก์ฟ้องคดีได้³⁵ และศาลต้องมีความเป็นอิสระอย่างเต็มที่ในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน โดยปราศจากข้อผูกมัด เงื่อนไขหรือพันธะใดๆ รวมถึงคำพยานหรือผู้ชำนาญการพิเศษ ศาลก็ต้องใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักด้วยเช่นกัน³⁶

ข. หลักการฟังความทุกฝ่าย เป็นมาตรฐานคุ้มครองคู่ความในการดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างหนึ่งที่สำคัญ เพื่อนำหลักการที่ได้รับฟังและสิทธิในการต่อสู้คดีมาใช้อย่างถูกต้อง หลักฟังความทุกฝ่ายนั้น ต้องเปิดโอกาสให้จำเลยมีโอกาสแก้ข้อกล่าวหาได้ จำเลยในคดีจึงมีสิทธิต่างๆ อันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และจำเป็นอย่างยิ่งที่จำเลยในคดีจะต้องรับทราบว่าตนเองถูกฟ้องว่าอย่างไร เพื่อจำเลยจะได้มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหาตั้งแต่ในชั้นพนักงานอัยการ หรือแก้ข้อหาในชั้นศาลได้³⁷ โดยมาจากหลักที่เรียกว่า “audiatur et altera pars” หรือ “audiet alteram partem” เป็นหลักการบริหารงานยุติธรรมที่เหมาะสมในสมัยอดีต และยังคงใช้ยู่งจนถึงยุคสมัยปัจจุบันในการดำเนินคดีอาญาปกติต้องมีการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาก่อนมีการฟ้องคดีเสมอ การสืบพยานและการพิจารณาคดีในศาลจะต้องทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย และจำเลยมีสิทธิที่จะอยู่

³³สุพิศ ปราณีตพลกรัง. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 (คดีอาญานักการเมือง). หน้า 20

³⁴รัฐธรรมนูญฉบับ ปีพุทธศักราช 2560. มาตรา 188

³⁵สุพิศ ปราณีตพลกรัง. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 (คดีอาญานักการเมือง). หน้า 152-154

³⁶จริญ ภักดิ์ชานกุล. กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร, เนติบัณฑิตยสภา ในพระบรมราชูปถัมภ์. 2557. หน้า 235

³⁷ คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร, วิญญูชน. 2549. หน้า 59

ร่วมด้วยในการดำเนินคดี³⁸ เป็นสิทธิทางการกระทำที่เป็นหลักประกันในการต่อสู้คดี เช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดให้วิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยึดหลักฟังความทุกฝ่าย และก่อนคดีจะขึ้นสู่ศาลต้องมีการไต่สวนจากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติก่อน โดยในชั้นนี้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถต่อสู้และให้การในชั้นของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้ เมื่อคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลแล้วผู้ถูกกล่าวหาย่อมได้รับสิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ทุกขั้นตอนของการดำเนินคดีประเภทนี้จะต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายนำเสนอพยานหลักฐานของตนเองได้อย่างเต็มที่

ค. หลักการพิจารณาคดีต้องเปิดเผยและตรวจสอบได้ โดยกระทำต่อหน้าจำเลยและประชาชนทั่วไป สามารถเข้าร่วมรับฟังได้³⁹ เป็นหลักที่สืบเนื่องมาจาก หลักนิติรัฐอันเป็นหลักแสดงความเป็นประชาธิปไตย และเป็นคุณลักษณะของวิธีพิจารณาความอาญาที่สำคัญประการหนึ่ง⁴⁰ ส่วนการพิจารณาคดีที่ตรงข้ามกับการพิจารณาโดยเปิดเผย เรียกว่า การพิจารณาลับ จะกระทำได้เฉพาะเพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เพื่อป้องกันความลับอันเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของประเทศมิให้ล่วงรู้ถึงประชาชน ทั้งนี้ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะเป็นหลักเปิดเผยหรือเป็นหลักการพิจารณาลับ ในส่วนของคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลนั้นต้องอ่านโดยเปิดเผยเสมอ

สำหรับการทำคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น มีลักษณะที่แตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป กล่าวคือ ผู้พิพากษาแต่ละท่านจะต้องทำความเข้าใจในการวินิจฉัยของตนเองก่อน โดยแต่ละคนจะต้องทำคำพิพากษาส่งผู้ที่ทำหน้าที่ประธานก่อน แล้วจึงแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุมหลังจากนั้นจึงจะมีการลงมติเพื่อทำคำพิพากษาแล้วให้ถือเอาเสียงข้างมากของผู้พิพากษาเป็นหลัก หลังจากนั้นจึงอ่านคำพิพากษาให้จำเลยรับทราบต่อไป ทั้งนี้คำพิพากษาของศาลจะต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาและอ่านคำพิพากษาให้จำเลยโดยเปิดเผย สาธารณชนเข้าร่วมรับฟังได้เพื่อประโยชน์แก่สาธารณชนต่อไป

³⁸ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในขั้นตอนก่อนการพิจารณา. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร, พลสยาม พรินต์ติ้ง. 2553. หน้า 453

³⁹ สุพิศ ปราณีตพลกรัง. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 (คดีอาญานักการเมือง). หน้า 86

⁴⁰ อุดม รัฐอมฤต. “การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย: หลักและข้อยกเว้นตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส”. วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 20, 1, (มีนาคม 2535): หน้า 69-70

สำหรับความเห็นขององค์คณะผู้พิพากษานั้นให้เผยแพร่ ตามวิธีที่ประธานศาลฎีกา กำหนด

4. ทฤษฎีในการพิจารณาความอาญา

ทฤษฎีในระบบวิธีพิจารณาความ หมายถึง ระบบวิธีการดำเนินคดีในศาลตั้งแต่หลักเกณฑ์ การฟ้องคดีต่างๆ รวมถึงภาระการพิสูจน์ การแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อนำคดีขึ้นสู่ศาล⁴¹ เพื่อใช้เป็นข้อสนับสนุน ข้ออ้างหรือข้อเถียงของแต่ละฝ่ายระบบวิธีพิจารณาความอาญาแบ่ง ออกเป็น 2 ระบบ ได้แก่ ระบบวิธีพิจารณาความในระบบกล่าวหา และระบบวิธีพิจารณาความใน ระบบไต่สวนทั้งสองระบบมีวิธีพิจารณาความที่แตกต่างกัน ดังนี้

4.1 ทฤษฎีในการพิจารณาความในระบบกล่าวหา

เป็นระบบวิธีพิจารณาความที่ใช้ระบบ Common Law ประเทศที่ใช้ เช่น อังกฤษ และสหรัฐอเมริกากระบวนนี้เกิดจากแนวความคิดที่บุคคลหนึ่งนำคดีมาฟ้องบุคคลหนึ่ง ต่อผู้มีอำนาจ เพื่อให้ดำเนินคดีให้กับตนระบบวิธีพิจารณาความในระบบกล่าวหาเป็นระบบที่การดำเนินคดีอาญา แยกหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง และหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน โดยให้องค์กรในการ ดำเนินคดีอาญาที่แยกต่างหากเป็นผู้ทำหน้าที่ทั้งสอง และยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหา (ผู้ต้องหาหรือ จำเลย) จากการเป็น “กรรมในคดี” ขึ้นเป็น “ประชาชน” ในคดี⁴²ระบบกล่าวหาใช้ระบบการดำเนิน คดีอาญาสมัยใหม่แต่เป็นระบบที่มีการแก้ไขข้อบกพร่องการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวน กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวนผู้พิพากษามีอำนาจมากขึ้นไป มักมีอคติ ลำเอียง และมักคิดว่าตน เป็นองค์กรที่มีหน้าที่ปราบปรามผู้กระทำความผิด เพื่อเป็นการลดอำนาจของผู้พิพากษาและเพื่อจัด ข้อผิดหลังดังกล่าว จึงได้ตัดอำนาจผู้พิพากษาที่เกี่ยวกับการสอบสวนฟ้องคดีออกไป โดยให้อีก องค์กรหนึ่ง คือ “อัยการ” เป็นผู้มีอำนาจในการดำเนินคดีแทน อำนาจหน้าที่ของศาลคงเหลือให้ เหลือแต่ “อำนาจพิจารณาพิพากษาคดี” กฎหมายจึงให้สิทธิต่างๆ แก่ผู้ถูกกล่าวหา เปิดโอกาสให้ผู้ ถูกกล่าวหาสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และห้ามไม่ให้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่ไม่ชอบ ตามระบบกล่าวหา ศาลจะดำเนินคดีได้ต่อเมื่อนักงานอัยการ ได้ยื่นคำฟ้องคดีขึ้นมาสู่ศาลแล้ว และ

⁴¹เจ็มชัย ชูติวงศ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร, สำนักอบรม ศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 2557. หน้า 10

⁴²ณรงค์ฤทธิ์ เพชรฤทธิ์. “วิธีพิจารณาคดีอาญาตามระบบไต่สวนของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ ดำรงตำแหน่งทางการเมือง”. คุลพาห 54, 2, (พฤษภาคม – สิงหาคม 2550): 167-186 หน้า 169

ศาลจะพิพากษานอกจากคำขอท้ายฟ้องไม่ได้⁴³ หรือศาลจะขยายผลไปลงโทษผู้ที่พนักงานอัยการไม่ได้ยื่นฟ้องคดีก็ไม่ได้ กฎหมายจึงกำหนดไว้ว่าห้ามมิให้พิพากษาเกินคำขอหรือที่มีได้กล่าวในฟ้องประการที่สำคัญของการดำเนินคดีในระบบกล่าวหา มีดังต่อไปนี้

1) บุคคลผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินคดี ในระบบกล่าวหาคือ คู่ความ หรือคนที่ เป็นเป็นคู่พิพาทกันในคดีอาญา ทั้งนี้ระบบกล่าวหาที่มีแนวความคิดพื้นฐานมาจากการดำเนินคดีอาญาเป็นการต่อสู้กันระหว่างคู่ความที่พิพาทสองฝ่ายลักษณะเดียวกันกับการต่อสู้ในทางคดีแพ่ง ศาลทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ชี้ขาด ตัดสิน พิจารณาพิพากษาคดี เมื่อเสร็จสิ้นการพิจารณาพิพากษาศาลจะมีคำพิพากษาว่าใครผิดในระหว่างคู่ความสองฝ่าย โดยระหว่างการพิจารณาคดีศาลจะวางตัวเป็นกลาง ไม่มีอคติกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในคดี และไม่เข้าแทรกแซงในระหว่างที่คู่ความกำลังดำเนินคดีกระบวนการพิจารณา และเมื่อมีแนวความคิดที่จะให้ประชาชนร่วมกันรักษาความสงบจึงได้พัฒนาเรื่อยมาจนกลายเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน

ระบบวิธีพิจารณาความในระบบกล่าวหา⁴⁴มีแนวความคิดที่ให้ความสำคัญแก่คู่ความเป็นอย่างมาก ในเรื่องการต่อสู้คดีเพื่อให้ความจริงปรากฏ จึงจำเป็นที่จะต้องมีส่วนทำหน้าที่เป็นกรรมการเพื่อรักษากฎกติกา ในการต่อสู้คดีของคู่ความทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเสมอภาค และความยุติธรรมในการต่อสู้คดีแนวคิดดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการกำหนดบทบาทให้ผู้พิพากษาระบบกล่าวหาทำหน้าที่เป็นเพียงกรรมการของการต่อสู้คดี ไม่มีบทบาทในการเป็นผู้นำในการค้นหาความจริงแต่อย่างใด

2) การพิจารณาคดีแบบเป็นปรปักษ์ คือ การต่อสู้คดีของคู่ความที่พิพาทกันในระบบกล่าวหา จึงยึดหลักเกณฑ์เรื่องของหลักความเสมอภาคและเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมของคู่ความทั้งสองฝ่าย จึงเป็นการต่อสู้ด้วยพยานหลักฐานที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำเข้ามาสืบในชั้นพิจารณา กฎหมายกำหนดให้ฝ่ายที่กล่าวอ้างเป็นฝ่ายที่ต้องมีภาระการพิสูจน์ให้ศาลเห็น โดยปราศจากข้อสงสัย ดังนั้นคู่ความแต่ละฝ่ายต้องแสดงพยานหลักฐานต่างๆ ให้มีความน่าเชื่อถือเป็นความจริงและมีน้ำหนักน่าเชื่อถือ ส่วนฝ่ายที่ถูกกล่าวหาก็ต้องได้รับโอกาสในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่เช่นกัน เพื่อการทำลายความน่าเชื่อถือของคู่ความฝ่ายตรงข้ามพยานหลักฐานที่ฝ่ายแรกนำสืบประกอบใน ส่วนของตนเพื่อประกอบการทำลายน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานตรงกันข้าม นั้น

⁴³สำนักงานศาลยุติธรรม. รายงานการวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรม ในการค้นหาความจริงเพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ใน 8 ปี สถาบันวิจัยและพัฒนาสค์. กรุงเทพมหานคร. บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด. 2558. หน้า 62

⁴⁴อุทัย อาทิวา. “ระบบการดำเนินคดีอาญา: ระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน”. ค้นคืน 22 กรกฎาคม 2563. จาก <http://www.stou.ac.th/schools/slwp/upload/41717-unit%202.pdf>.

เรียกว่า “การถามค้าน” ซึ่งการถามค้านเป็นการพิสูจน์ความน่าเชื่อถือและเป็นกระบวนการทางกฎหมายที่สำคัญ ซึ่งบัญญัติไว้สอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175 ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อโจทก์สืบพยานเสร็จหากเห็นสมควร ศาลมีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยได้”⁴⁵ เป็นการบัญญัติกฎหมายให้การดำเนินคดีของพนักงานอัยการที่มีลักษณะเป็นปรปักษ์กับจำเลย ในกรณีที่ศาลต้องการทราบข้อมูลที่มีอยู่ในสำนวนการสอบสวน เพื่อใช้ประกอบการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของศาล แต่พนักงานอัยการสามารถปฏิเสธไม่ส่งสำนวนการสอบสวนให้แก่ศาลได้จนกว่าจะสืบพยานของอัยการโจทก์เสร็จ เป็นลักษณะของการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่มีความเป็นปรปักษ์ในระบบกล่าวหา

3) วิธีพิจารณาคดีต่อสู้แบบวาทะเป็นการต่อสู้เพื่อพิสูจน์ความจริงให้ปรากฏแก่ศาล การพิพาทคดีของศาลที่จะมีผลผูกพันคู่ความที่ต่อสู้กันในชั้นศาลนั้น⁴⁶ ถือเป็นเฉพาะแต่การดำเนินคดีซึ่งกระทำในชั้นพิจารณาต่อหน้าศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเท่านั้น ที่ถือว่าเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยชอบโดยที่ศาลเป็นวางตัวเป็นกลาง ไม่มีอคติหรือเข้าข้างคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และต้องไม่รู้ข้อเท็จจริงที่คู่ความพิพาทกันมาก่อนที่จะมีการฟ้องร้องดำเนินคดีและสืบพยานกันในชั้นศาล เนื่องจากการพิจารณาที่กระทำต่อหน้าศาลโดยคู่ความแต่ละฝ่ายต่างมีหน้าที่นำพยานหลักฐานของตนเข้าสืบโดยคู่ความแต่ละฝ่ายมีโอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และไม่อาจอ้างได้ว่าตกอยู่ภายใต้อำนาจหรืออิทธิพลของบุคคลใดได้ ในระหว่างดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อหน้าศาล และจำเลยสามารถซักค้านพยานที่ฝ่ายโจทก์นำเข้าสู่ในระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีได้อย่างเต็มที่ การต่อสู้กันด้วยวาจาต่อหน้าศาลเป็นวิธีการค้นหาความจริงของวิธีพิจารณาความอาญาในระบบกล่าวหา ทำให้ ผู้พิพากษาถูกจำกัดอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอในชั้นพิจารณาเท่านั้น⁴⁷ จะนำหลักฐานอื่นใดนอกสำนวนหรือที่คู่ความไม่ได้สืบพยานไว้มาพิจารณาพิพากษาไม่ได้

4) บทบาทของผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดีทำหน้าที่เป็นกรรมการควบคุมการพิจารณาคดีให้เป็นไปตามกฎหมายกำหนด เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ในระหว่างการพิจารณาคดีผู้พิพากษาจะไม่สามารถเรียกพยานหลักฐานที่ตนเห็นว่าสมควรนำเข้ามาในคดีเองได้

⁴⁵ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175

⁴⁶ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145

⁴⁷พรเพชร วิชิตชลชัย. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. กรุงเทพมหานคร, เนติบัณฑิตยสภา. 2551.

เพราะผู้พิพากษาในระบบกล่าวหาต้องวางตัวเป็นกลาง ไม่แสดงตนมีอคติหรือเพื่อประโยชน์ของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้⁴⁸

ระบบกล่าวหาเป็นวิธีพิจารณาความที่ศาลมีบทบาทในเชิงรับ สังเกตได้จาก การถูกจำกัดในเรื่องของอำนาจในการที่จะแสวงหาพยานหลักฐานต่างๆ โดยศาลไม่สามารถทำได้ เนื่องจากถูกจำกัดอำนาจไว้และการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีมีรายละเอียดจำแนกได้มากมาย การยกฟ้องมีหลายสาเหตุและมีบทคัดพยานที่เด็ดขาดเป็นอย่างมาก ที่ไม่ให้ศาลรับฟังพยานหลักฐาน การซักถาม ถามค้าน และถามตั้ง ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายอย่างเคร่งครัด ลักษณะของระบบวิธีพิจารณาความในระบบกล่าวหานี้ ศาลใช้ดุลพินิจได้น้อยมาก เพราะศาลถูกจำกัดอำนาจและหน้าที่ไว้ศาลจึงมีบทบาทในเชิงรับ⁴⁹

4.2 ทฤษฎีในการพิจารณาความในระบบไต่สวน

ทฤษฎีระบบวิธีพิจารณาความในระบบไต่สวน⁵⁰ เป็นระบบวิธีพิจารณาความที่ใช้ระบบ Civil Law ประเทศที่ใช้ เช่น ประเทศเยอรมัน ฝรั่งเศส ญี่ปุ่นระบบการดำเนินคดีอาญาที่รวมหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง และหน้าที่พิจารณาพิพากษาคืออยู่รวมกัน ในองค์กรในการดำเนินคดีในแต่ละองค์กรเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ แต่การดำเนินวิธีพิจารณาความคดีอาญาทั้งหมดให้อยู่ภายใต้บุคคลหรือองค์กรเดียวกัน กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาทั้งหมดอยู่ภายใต้อำนาจของผู้พิพากษาหรือศาลและในการดำเนินคดีอาญาตามระบบไต่สวนนี้ ผู้ถูกไต่สวนไม่มีสิทธิอะไรเลย กล่าวคือ ตกเป็น “กรรมในคดี”⁵¹

1. ลักษณะของวิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวนเมื่อผู้ฟ้องคดีเสนอคำฟ้องต่อศาลแล้ว ศาลก็มีอำนาจและหน้าที่ในการให้เสนอพยานหลักฐานระหว่างคู่ความ และศาลเป็นผู้ควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ตลอดจนมีคำพิพากษาคดีโดยระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ศาลจะเป็นผู้กำหนดวันให้คู่ความ เพื่อให้คู่ความทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามในระยะเวลาที่ศาลกำหนดตามขั้นตอนต่างๆ ในกรณีที่คู่ความใดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายไม่ปฏิบัติตามหรือไม่ดำเนินการใดๆ ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด คู่ความนั้นก็อาจเสียประโยชน์ได้ในระบบการดำเนิน

⁴⁸ โสภณ รัตนกร. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร, นิติบรรณาการ. 2551. หน้า 3

⁴⁹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 3-4

⁵⁰ จันทจิรา เอี่ยมมยุรา, ปิยนุตร แสงกนกกุล, ชีระ สุชีวารังกูร และกริช ภูยียามา. การพัฒนาระบบการจัดการคดีการเมืองในศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร; สถาบันวิจัยและพัฒนาสังคม สำนักงานศาลยุติธรรม. 2556. หน้า 22-25

⁵¹ คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. 2546. หน้า 48

วิธีพิจารณาคดีแบบระบบไต่สวนนั้นการส่งคำฟ้องก็ดี คำให้การก็ดี คำคัดค้านคำให้การก็ดี คำให้การเพิ่มเติม คู่ความต้องส่งให้แก่ศาลและศาลจะจัดส่งให้กับคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเอง เพราะศาลมีอำนาจที่จะควบคุมและเป็นหลักประกันการส่งเอกสารระหว่างคู่ความที่เกี่ยวข้องทั้งสองฝ่าย และศาลยังมีอำนาจจะแสวงหาข้อเท็จจริงต่างๆ ลักษณะสำคัญแห่งคดีและอำนาจในการงดหรือปิดกระบวนการพิจารณาคดีดังกล่าวได้

1.1 มาตรการของศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริง ศาลมีหน้าที่ในการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดี พยานหลักฐานหรือเอกสารต่างๆ ที่คู่ความนำเสนอต่อศาลทำให้ปรากฏข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอ และเมื่อคู่ความฝ่ายใดเป็นผู้หยิบยกประเด็นใดขึ้นกล่าวอ้าง คู่ความฝ่ายนั้นมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ ศาลจึงมีบทบาทสำคัญในการที่จะแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดี คู่ความไม่จำเป็นต้องพิสูจน์แต่เพียงฝ่ายเดียว ในบางกรณีเอกสารหรือพยานหลักฐานต่างๆ ที่อยู่ในความครอบครองของฝ่ายปกครองหรือของบุคคลอื่น คู่ความฝ่ายที่เป็นเอกชนไม่สามารถที่จะนำพยานหลักฐานเหล่านี้มาได้โดยง่าย จึงเป็นอำนาจและหน้าที่ของศาลในการร่วมแสวงหาข้อเท็จจริง⁵² โดยที่ศาลมีมาตรการต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการแสวงหาข้อเท็จจริงด้วยมาตรการที่มีรูปแบบหลากหลายประเภท วิธีการ การบังคับใช้แตกต่างกันไปจัดกลุ่มได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ การเรียกเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมหรือขอคำ อธิบายเพิ่มเติมจากคู่ความ การตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยศาล และมาตรการที่ต้องใช้ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเป็นพิเศษ⁵³

1.1.1 ลักษณะร่วมกันของมาตรการในการแสวงหาข้อเท็จจริง ซึ่งศาลจะสั่งมาตรการในการแสวงหาข้อเท็จจริงในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งก่อนที่ศาลจะมีพิพากษามาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงนี้จึงมีลักษณะสำคัญร่วมกันอยู่ 5 ประการ ดังนี้⁵⁴

1) การใช้มาตรการในการแสวงหาข้อเท็จจริงเป็นอำนาจอิสระของศาล การตัดสินใจใช้มาตรการในการแสวงหาข้อเท็จจริง ศาลมีอำนาจกระทำได้เองโดยเป็นต้องมีคำร้องของคู่ความ เป็นอำนาจในการใช้ดุลพินิจของศาล โดยอิสระอย่างแท้จริง

⁵²สถาบันวิจัย รพีพัฒนศักดิ์.นิติศาสตร์เสวนาครั้งที่ 7/2556 การสัมมนาเรื่อง การพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนในศาลยุติธรรม: ศึกษาวิธีการปฏิบัติของศาลต่างประเทศและศาลไทย". 7 ปี สถาบันวิจัย รพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร, บริษัท ชวนพิมพ์ จำกัด. 2556 หน้า 238

⁵³ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร, วิญญูชน. 2547. หน้า 26

⁵⁴สถาบันวิจัย รพีพัฒนศักดิ์.นิติศาสตร์เสวนาครั้งที่ 7/2556 การสัมมนาเรื่อง การพัฒนาระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนในศาลยุติธรรม: ศึกษาวิธีการปฏิบัติของศาลต่างประเทศและศาลไทย". 7 ปี สถาบันวิจัย รพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 239

2) การใช้มาตรการในการแสวงหาข้อเท็จจริงของศาลเกี่ยวกับการดำเนินการสืบพยานอยู่ภายในขอบเขตความรับผิดชอบของศาลเท่านั้น ผู้พิพากษาจึงไม่ต้องนำพยานหลักฐานเข้าพิสูจน์ด้วยตนเอง แตกต่างจากคู่ความที่น่าสืบพยานหลักฐาน ดังนั้นเมื่อคู่ความไม่ได้ร้องขอหรือผู้พิพากษาไม่ใช่อำนาจสั่งมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริง ตามที่มีอำนาจที่จะดำเนินการสั่งเองได้นั้น แม้จะเกิดความเสียหายแก่คู่ความในคดี คู่ความในคดีจะกล่าวหาให้ผู้พิพากษาต้องรับผิดชอบในคดีไม่ได้จึงความจำเป็นต้องศึกษาให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างภาระหน้าที่ในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงและการดำเนินวิธีพิจารณาเกี่ยวกับการสืบพยาน

สำหรับภาระหน้าที่ในการพิสูจน์ คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างในคดีมีภาระที่จะต้องนำพยานหลักฐานต่างๆ เข้าพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีเพื่อสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของตน หากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่นำพยานหลักฐานเข้าสืบตามหน้าที่ของตนผลเสียหายของคดีก็จะตามมา หรือก็มีผลทำให้ต้องแพ้คดีในที่สุด แต่การที่ผู้พิพากษามีอำนาจสั่งโดยใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในคดีโดยชอบด้วยกฎหมายโดยศาลเอง และในเมื่อคู่ความไม่ได้ร้องขอและเป็นการดำเนินการกระบวนวิธีพิจารณาเกี่ยวกับการสืบพยานที่อยู่ภายในอำนาจและหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้พิพากษาเท่านั้น ก็มีได้หมายความว่าผู้พิพากษามีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบจะต้องเสี่ยงต่อความเสียหายของผลคดีที่อาจเกิดขึ้นเหมือนคู่ความแต่อย่างไร⁵⁵

3) มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงใช้เพื่อในการแสวงหาประเด็นแห่งข้อเท็จจริงเท่านั้น มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงใช้เพื่อใช้แสวงหาประเด็นแห่งข้อเท็จจริงเท่านั้น ศาลไม่มีอำนาจสั่งใช้มาตรการดังกล่าวนี้เพื่อแสวงหาในประเด็นข้อกฎหมายได้ เพราะศาลเป็นผู้รู้ในประเด็นข้อกฎหมายอยู่แล้ว ดังนั้นศาลไม่จึงอาจตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ความเห็นในประเด็นข้อกฎหมายได้ ยกตัวอย่างเช่น การตีความเรื่องข้อสัญญา ความเสียหายที่เกิดขึ้นเกิดโดยเจตนาหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือไม่ เพียงไร เป็นต้น เมื่อศาลได้ดำเนินการตามมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงแล้ว ศาลไม่จำเป็นต้องเชื่อตามผลที่ได้จากมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงนั้น ศาลยังคงมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจในการประเมินข้อเท็จจริงนั้นได้อีกด้วย

4) เงื่อนไขในการสั่งให้ใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมแม้การสั่งให้ใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงจะเป็นอำนาจอิสระอย่างแท้จริงของศาล แต่ก็มิได้หมายความว่าศาล

⁵⁵ ฤทัย หงส์ศิริ. ศาลปกครองและการดำเนินคดีในศาลปกครอง.(พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร, สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา. 2552. หน้า 79-84

จะใช้อำนาจอิสระอย่างแท้จริงนี้ได้ แม้คู่ความจะมีการร้องขอให้ศาลสั่งหรือศาลมีอำนาจสั่งได้เองก็ตาม จำต้องอยู่ในหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้⁵⁶

หลักเกณฑ์ที่หนึ่งศาลจะสั่งใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงได้เมื่อข้อเท็จจริงนั้นเป็นประเด็นแห่งคดีหรือคู่ความมีความเห็นขัดแย้งกันในประเด็นดังกล่าว

หลักเกณฑ์ที่สองศาลจะสั่งให้ใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงได้เมื่อข้อเท็จจริงไม่เพียงพอที่จะพิจารณาคดี และศาลเห็นว่ามาตรการนั้นทำให้การแสวงหาข้อเท็จจริงชัดเจนยิ่งขึ้น หรือในกรณีที่คู่ความได้ร้องขอให้ศาลสั่งใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงแล้วแต่ศาลปฏิเสธคำร้องขอของคู่ความ คู่ความอาจอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งของศาลได้ ตั้งเหตุได้ว่ามาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงนั้นมีลักษณะเป็นส่วนทำให้องค์ประกอบของพยานหลักฐานมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

หลักเกณฑ์ที่สามศาลต้องปฏิเสธไม่สั่งให้ใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริง หากศาลเห็นว่ามาตรการนั้นเป็นมาตรการที่ “ไม่สุจริต” เพราะไม่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการตามมาตรการนั้น หากศาลได้สั่งให้ใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงใดไปแล้ว และคู่ความเห็นว่า เป็นมาตรการที่ไม่มีประโยชน์แก่คดี คู่ความอาจอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งของศาลนั้นได้

หลักเกณฑ์ที่สี่ศาลเห็นว่าคู่ความในคดีไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ตนกล่าวอ้าง กรณีตัวอย่างเช่น คู่ความยกข้อเท็จจริงขึ้นกล่าวอ้าง แต่เอกสารสำคัญชิ้นหนึ่งที่ต้องนำมาใช้ประกอบการพิสูจน์ข้ออ้าง ข้อเท็จจริงนั้นอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น และบุคคลนั้นไม่ยอมส่งให้คู่ความเช่นนี้ ศาลสามารถสั่งให้บุคคลนั้นส่งเอกสารนั้นให้แก่ศาลได้

หลักเกณฑ์ที่ห้าศาลต้องเลือกใช้มาตรการที่มีกระบวนการขั้นตอนที่สะดวกและง่ายที่สุด ประหยัดและเหมาะสมต่อรูปคดี และเป็นประโยชน์ต่อการแสวงหาข้อเท็จจริงมากที่สุดจากมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงที่มีอยู่หลายรูปแบบ

5) การใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงต้องเคารพหลักการต่อสู้โต้แย้งซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญของวิธีพิจารณาความ แม้กฎหมายได้ให้อำนาจผู้พิพากษาในการสั่งการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดี แต่การดำเนินการตามมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงต้องอยู่ในหลักการต่อสู้โต้แย้งดังนั้น การดำเนินการตามมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงต้องจัดทำในรูปของรายงานนำเสนอต่อศาลแล้ว และต้องนำเสนอต่อคู่ความทั้งสองฝ่ายด้วย โดยเฉพาะการดำเนินการตาม

⁵⁶ชนกร วรปรัชญากุล. “บทบาทของผู้พิพากษาฝรั่งเศสในการค้นหาความจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง”. วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์ 1, 8, (สิงหาคม 2549) : หน้า 88

มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงในการแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญ การเรียกบุคคลให้มาเบิกความ การเดิน เฝียญสืบ⁵⁷ เป็นต้น

กรณีการเดินเฝียญสืบและการแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญ คู่ความต้องได้รับ แจ้งจากศาลเกี่ยวกับสถานที่ วันและเวลาที่จะทำการเฝียญสืบ การดำเนินการตามมาตรการแสวงหา ข้อเท็จจริง ภายหลังได้รับทราบถึงผลของการเดินเฝียญสืบหรือรายงานความเห็นของพยาน ผู้เชี่ยวชาญ คู่ความย่อมมีสิทธิทำข้อสังเกตเสนอต่อศาลด้วย

กรณีที่ศาลสั่งให้บุคคลใดส่งเอกสาร นอกจากบุคคลนั้นจะต้องส่งเอกสาร นั้นให้ศาลแล้วยังต้องส่งให้แก่คู่ความอีกด้วย และหากเอกสารนั้นเป็นเอกสารที่กฎหมายจัดให้เป็น ความลับ หลักการต่อสู้โต้แย้งที่เรียกร้องให้คู่ความ ได้ทราบถึงเอกสารดังกล่าวก็ต้องลดลงไปด้วย

1.1.2 การเรียกเอกสารหรือคำอธิบายเพิ่มเติมจากคู่ความ

ศาลมีอำนาจสั่งให้คู่ความจัดหาและส่งเอกสารตลอดจนคำอธิบายเพิ่มเติม ให้แก่ศาลภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดเช่น กรณีศาลเรียกเอาเอกสารและคำอธิบายเพิ่มเติมจาก คู่ความฝ่ายที่เป็นเอกชนเฉพาะกรณีข้อพิพาทเกี่ยวกับภาพยนตร์ ผู้สร้างภาพยนตร์ฟ้องต่อศาลให้ พิจารณาว่าคำสั่งไม่อนุญาตให้ฉายภาพยนตร์หรือคำสั่งให้ฉายภาพยนตร์อย่างจำกัดอายุหรือบริเวณ ว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ศาลอาจสั่งให้ผู้สร้างภาพยนตร์ส่งเอกสารและข้อมูลเพิ่มเติมให้แก่ศาล ได้ กรณีนี้มีให้พบเห็นบ้างแต่ก็น้อย⁵⁸

กรณีศาลเรียกเอาเอกสารและคำอธิบายเพิ่มเติมจากคู่ความที่เป็นฝ่าย ปกครอง กฎหมายฝรั่งเศสเรียกกรณีที่ศาลเรียกเอกสารและคำอธิบายเพิ่มเติมจากคู่ความที่เป็นฝ่าย ปกครองว่า ศาลปกครองสูงสุด ซึ่งวางหลักเกณฑ์ไว้ว่า “ศาลสามารถเรียกร้องให้องค์กรเจ้าหน้าที่ ฝ่ายปกครองหรือหน่วยงานหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือมีอำนาจจัดหาและส่งเอกสารทั้งหลายที่เป็น ประโยชน์ต่อการแสวงหา และพิสูจน์ข้อเท็จจริง อันสำคัญต่อการพิจารณาของศาล และเป็นการ ช่วยตรวจสอบการกล่าวอ้างของผู้ฟ้องคดี”⁵⁹

คำพิพากษาบรรทัดฐานของศาลปกครองฝรั่งเศส ได้วางหลักการไว้ว่าศาล สามารถสั่งให้องค์กรเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองส่งเอกสารทั้งหลายให้แก่ศาล เช่น เอกสารประกอบ รายงานทั้งหลายที่ใช้ประกอบการตัดสินใจทำคำสั่งทางปกครองที่ถูกฟ้องขอเพิกถอน คำอธิบาย

⁵⁷ โกลิน พลกุล. “คดีปกครองในฝรั่งเศส”. วารสารอัยการ 6, 63, (มีนาคม 2526): หน้า 53-54

⁵⁸ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาลปกครอง. กรุงเทพมหานคร, วิทยุชน. 2544. หน้า 176-177

⁵⁹ วรณชัย บุญบารุง, ธนกร วรปรัชญากุล และ สิริพันธ์ พลรบ. หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่ง เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร; วิทยุชน. 2553. หน้า 77

เหตุผลประกอบการตัดสินใจทำคำสั่งทางปกครอง หรือข้อสั่งเกตต่อประเด็นโต้แย้งว่าคำสั่งทางปกครองไม่ชอบด้วยกฎหมาย⁶⁰

หากศาลมีคำสั่งให้คู่ความฝ่ายหนึ่งจัดส่งเอกสารให้แก่ศาลแล้วคู่ความฝ่ายนั้น หนึ่งเฉยหรือละเลยหรือปฏิเสธไม่ยอมส่งเอกสาร กรณีนี้ ศาลปกครองฝรั่งเศสได้วางเกณฑ์ไว้ว่า กรณีที่ศาลต้องการพิสูจน์ว่าข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกล่าวอ้างนั้นเป็นจริงหรือไม่ ศาลจำเป็นต้องเรียกพยานเอกสารหรือคำอธิบายเพิ่มเติมจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อใช้ประกอบการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น หากปรากฏว่าคู่ความฝ่ายนั้นปฏิเสธ ละเลย หรือไม่จัดทำ หรือจัดส่งเอกสารหรือคำอธิบายเพิ่มเติมแก่ศาลภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด เช่นนี้ ศาลจะถือว่าข้อเท็จจริงที่คู่ความกล่าวอ้างนั้นเป็นจริงและทำให้คู่ความฝ่ายหนึ่งที่เป็นผู้กล่าวอ้างข้อเท็จจริงนั้นได้ประโยชน์และมีโอกาสชนะคดีได้⁶¹ ศาลจึงมีอำนาจสั่งเรียกเอกสารได้ทุกประเภท เว้นแต่เอกสารที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความลับ เช่น เอกสารความลับทางการแพทย์ เอกสารความลับด้านความมั่นคง เป็นต้น ในการเรียกเอกสารประเภทนี้ไม่มีขอบเขตจำกัดดังนี้

1.1.3 การแสวงหาและตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยศาลมีอำนาจใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริง โดยที่ศาลสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง กล่าวได้ดังนี้⁶²

1) การตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารราชการ ไม่มีกฎหมายใดให้ศาลในการตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารทางราชการไว้อย่างชัดเจน แต่ด้วยลักษณะพิเศษเฉพาะของวิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวน ศาลย่อมมีอำนาจกระทำได้ และตุลาการผู้รับผิดชอบในคดีจะเป็นผู้ตรวจสอบเอกสารราชการ เช่น ตรวจสอบความมีอยู่หรือความถูกต้องชัดเจนของคำสั่งทางปกครองตรวจสอบว่าการแก้ไขกฎหมายนั้นเป็นจริงหรือไม่ ตรวจสอบว่าการลงนามในคำสั่งทางปกครองโดยเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจนั้นลงลายมือชื่อหรือไม่ เป็นต้น

2) การเดินเผชิญสืบในกรณีที่ศาลเห็นว่าการแสวงหาข้อเท็จจริง เพื่อพิสูจน์ความจริงยังไม่เพียงพอต่อการพิจารณาพิพากษาคดี และศาลไม่ได้แต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็น ศาลสามารถใช้มาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงอีกมาตรการหนึ่งได้เอง คือ การเดินเผชิญสืบ เช่นคดีพิพาทเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมผังเมืองและเวนคืนที่ดิน ที่ลักษณะของข้อพิพาทจำเป็นต้องตรวจสอบและค้นหาข้อเท็จจริงในบริเวณสถานที่เกิดเหตุดังกล่าวเช่น ศาลต้องไปตรวจสอบสภาพ

⁶⁰จันทจิรา เอี่ยมมยุรา, ปิยนุตร แสงกนกกุล, ชีระ สุธีวรารังกูร และกริช ภูิยามา. การพัฒนาระบบการจัดการคดีการเมืองในศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร; สถาบันวิจัยและพัฒนาสภัดี สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 27

⁶¹เรื่องเดียวกัน. หน้า 180-183

⁶²เรื่องเดียวกัน. หน้า 28

มลภาวะที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม หรือตรวจสอบว่าพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในเขตผังเมืองแบบใด เป็นต้น

การเดินเผชิญสืบ ศาลจะสั่งให้ตุลาการคนใดคนหนึ่งเป็นเจ้าของสำนวน หรือหลายคนในองค์คณะที่รับผิดชอบ ในคดีเดินทางไปยังสถานที่ที่เกิดเหตุ เพื่อตรวจสอบและ ค้นหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม โดยอยู่ภายใต้หลักการทั่วไปของมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงดังกล่าว มาแล้ว มาตรการเหล่านั้นต้องเป็นประโยชน์ต่อการแสวงหาข้อเท็จจริง หากศาลสั่งให้เดินเผชิญสืบ โดยไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพิจารณาพิพากษาคดี ศาลสูงสามารถเพิกถอนได้⁶³

การเดินเผชิญสืบต้องเคารพหลักการโต้แย้งของกลุ่มความ ศาลต้องแจ้งให้ กลุ่มความในคดีทราบล่วงหน้าว่าศาลจะเดินเผชิญสืบในวันและเวลาใด หากไม่แจ้งวันและเวลาการ เดินเผชิญสืบให้กลุ่มความในคดีทราบล่วงหน้าเป็นผลให้การเดินเผชิญสืบนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมายเว้น แต่ว่ากลุ่มความยอมรับการเดินเผชิญสืบของศาลที่ไม่ได้แจ้งวันและเวลาล่วงหน้า โดยกลุ่มความไม่ได้แย้ง ต่อศาลว่าการเดินเผชิญสืบนั้นไม่ได้แจ้งวันและเวลาล่วงหน้า หรือกลุ่มความยังเข้าร่วมอยู่ด้วยการ เดินเผชิญสืบ ก็ให้ถือว่า การเดินเผชิญสืบนั้นชอบด้วยกฎหมาย⁶⁴

3) การเรียกพยานบุคคลมาเบิกความด้วยวาจากรณีที่ศาลเห็นสมควรเพื่อ ประโยชน์แห่งความยุติธรรมหรือกลุ่มความร้องขอ ศาลอาจสั่งให้เรียกบุคคลใดมาเบิกความด้วยวาจา ต่อศาลได้ และการเบิกความนั้นต้องเป็นประเด็นในข้อเท็จจริงเท่านั้น เนื่องจากศาลไม่อาจสั่งให้ บุคคลมาเบิกความด้วยวาจาต่อศาลในประเด็นข้อกฎหมายได้ และการเบิกความนั้นต้องเป็น ประโยชน์ต่อการสนับสนุนข้อกล่าวอ้าง ข้อเถียงหรือข้อโต้แย้ง และเป็นประโยชน์ต่อการพิสูจน์ แสวงหาข้อเท็จจริงต่างๆ ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดี⁶⁵ ศาลสามารถเรียกบุคคลใดก็ได้เพื่อมาเบิกความ ต่อศาล เว้นแต่บุคคลนั้นจะไร้ความสามารถ ซึ่งการไร้ความสามารถของบุคคลที่ศาลเรียกมาเบิก ความนั้นถือเป็นปัญหาความสงบสุขเรียบร้อยของประชาชน ศาลสามารถยกขึ้นพิจารณาได้เองและ หากบุคคล ไร้ความสามารถที่ศาลเรียกมาเบิกความต่อศาล มีสำคัญที่ทำให้ศาลต้องเพิกถอน กระบวนการเบิกความได้ทั้งหมด

⁶³สถาบันวิจัย รพีพัฒนศักดิ์. นิติศาสตร์เสวนาครั้งที่ 7/2556 การสัมมนาเรื่อง การพัฒนาระบบการ พิจารณาคดีแบบไต่สวนในศาลยุติธรรม: ศึกษาวิธีการปฏิบัติของศาลต่างประเทศและศาลไทย. 7 ปี สถาบันวิจัย รพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 236

⁶⁴เรื่องเดียวกัน. หน้า 236-238

⁶⁵จันทจิรา เอี่ยมมยุรา, ปิยบุตร แสงกนกกุล, ชีระ สุธีวรารังกูร และกริช ภูยียามา. การพัฒนาระบบ การจัดการคดีการเมืองในศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 29

1.1.4 มาตรการที่ต้องมีผู้มีความรู้หรือความเชี่ยวชาญเฉพาะกรณี โดยมีการแต่งตั้ง พยานผู้เชี่ยวชาญที่จำเป็นในการช่วยพิจารณาคดี

1) การแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาคดี พยานผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้งขึ้นต้องดำเนินการให้ความเห็นและจัดทำรายงานเสนอต่อศาลตามที่ได้รับ มอบหมาย เพื่อประโยชน์ในการแสวงหาข้อเท็จจริงแห่งคดีและเพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไข และ หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด⁶⁶

2) การให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงของเอกสาร⁶⁷ คดีข้อ พิพาททางมหาชน พยานหลักฐานเอกสารมักถูกอ้างขึ้นบ่อยครั้ง การที่คู่ความโต้แย้ง การมีขึ้นของ เอกสาร หรือความถูกต้องแท้จริงของเอกสาร ตัวอย่างเช่น โต้แย้งว่าเป็นเอกสารปลอม หรือโต้แย้ง ว่าเป็นการลงลายมือชื่อปลอม หรือมีการปลอมลายมือชื่อ ศาลมีอำนาจสั่งเองได้หรือคู่ความมีการ ร้องขอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ การมีขึ้นของเอกสารหรือความถูกต้องแท้จริงของเอกสารนั้นและ เมื่อผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบเสร็จต้องจัดทำบันทึกรายงานเสนอต่อศาล

1.2 การปิดกระบวนการพิจารณาคดี

หลังจากการนำเสนอพยานเอกสารต่างๆระหว่างคู่ความและการดำเนินการ แสวงหาข้อเท็จจริงเสร็จสิ้นลง ข้อเท็จจริงเป็นที่น่าพอใจเพียงที่จะพิจารณาพิพากษาคดีได้แล้ว หรือ “คดีอยู่ในสถานะพร้อมตัดสิน” กระบวนการพิจารณาต่างๆก็จะเสร็จสิ้น เรียกขั้นตอนนี้ว่า “การปิด กระบวนการพิจารณาคดี” หรือ “การกำหนดวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริง” โดยหลักแล้ว ศาลจะสั่ง ปิดกระบวนการพิจารณาคดีต่อเมื่อศาลได้ดำเนินการตามขั้นตอนแสวงหาข้อเท็จจริงครบถ้วนแล้ว และกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงนั้นทำให้ศาลได้ข้อเท็จจริงเพียงพออันนำไปสู่การตัดสินคดีได้

1.2.1 วันปิดกระบวนการพิจารณาคดีการสั่งปิดกระบวนการพิจารณาคดีเป็นการใช้อำนาจ ศาลพิพากษาอย่างแท้จริงของศาล โดยศาลไม่ต้องให้เหตุผลประกอบคำสั่งปิดกระบวนการพิจารณาคดี และ คำสั่งดังกล่าวถือเป็นที่สุดไม่อาจถูกโต้แย้งได้ เป็นอำนาจของศาลอย่างเด็ดขาดในการพิจารณาคดี แบบระบบไต่สวน และเพื่อเป็นการประกันสิทธิของคู่ความ ศาลต้องแจ้งวันปิดกระบวนการพิจารณาคดีให้คู่ความทราบล่วงหน้า เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

1.2.2 ผลของการปิดกระบวนการพิจารณาคดีเมื่อศาลสั่งปิดกระบวนการพิจารณาคดี บุคคลภายนอกไม่สามารถขอเข้าร่วมกระบวนการพิจารณาคดีได้อีกต่อไปและคู่ความในคดีนั้นไม่ สามารถนำเสนอเอกสารใดๆต่อศาลได้อีก เว้นแต่กรณีเสนอเอกสารและข้อสังเกตต่างๆ ในประเด็น

⁶⁶ระเบียบที่ประชุมใหญ่ตุลาการศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543. ข้อ 51

⁶⁷จันทจิรา เอี่ยมมยุรา, ปิยนุตร แสงกนกกุล, ชีระ สุธีวรารังกูร และกริช ภูภิยามา. การพัฒนาระบบการ จัดการคดีการเมืองในศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยและพัฒนาสัจคดี สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 29-31

ในข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือหากมี “ตุลาการผู้แถลงคดี” เมื่อตุลาการผู้แถลงคดีได้เสนอสำนวนต่อองค์คณะ คู่ความย่อมมีสิทธิในการอธิบายได้ และภายหลังการปิดกระบวนการพิจารณาคดีแล้วนั้น คู่ความไม่สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำขอหรือไม่อาจเพิ่มเติมประเด็นใหม่ได้ขึ้นอีก

1.2.3 การเปิดกระบวนการพิจารณาใหม่ศาลอาจสั่งให้เปิดกระบวนการพิจารณาคดีใหม่ได้ ถึงแม้ศาลจะได้มีคำสั่งปิดกระบวนการพิจารณาคดีไปแล้ว หากผลของการปิดกระบวนการพิจารณาคดีนั้น มีผลกระทบต่อความยุติธรรม และการเปิดกระบวนการพิจารณาใหม่มีผลต่อกฎหมายหลายประการ ดังนี้

1) เหตุแห่งการเปิดกระบวนการพิจารณาใหม่การเปิดกระบวนการพิจารณาใหม่เป็นหลักประกันให้กับหลักการต่อสู้โต้แย้งของคู่ความ ศาลมีหน้าที่ต้องใช้ทุกมาตรการถ้าหากศาลเห็นว่าจำเป็นต่อความยุติธรรมเพื่อประกอบการพิจารณาคดี โดยเคารพหลักการต่อสู้โต้แย้งของคู่ความ และในกรณีที่คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีประเด็นใหม่ที่กล่าวอ้างขึ้น แต่ไม่อาจนำเสนอต่อศาลและคู่ความอีกฝ่ายได้และกรณีที่ศาลได้รับเอกสารจากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหลังจากมีการปิดกระบวนการพิจารณาไปแล้ว ศาลอาจพิจารณาได้ว่าการนำเอกสารที่เป็นประเด็นใหม่ดังกล่าวเป็นประโยชน์ ก็อาจสั่งให้มีการเปิดกระบวนการพิจารณาใหม่เพื่อนำเอกสารดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการพิจารณาเพื่อเปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่ายโต้แย้งเพิ่มเติมได้แต่หากเอกสารดังกล่าวประกอบด้วยประเด็นข้อเท็จจริงหรือประเด็นข้อกฎหมายใหม่ที่ไม่เคยกล่าวกันมาก่อนในคดีและประเด็นดังกล่าวนั้นเป็นประเด็นสำคัญต่อคำพิพากษาของศาล ศาลต้องสั่งเปิดกระบวนการพิจารณาใหม่เสมอไม่ว่าคดีนั้นจะเป็นคดีเลือกตั้งท้องถิ่น หรือคดีพิจารณาคำร้องขอวิธีการคุ้มครองชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษา

2) ผลของการเปิดกระบวนการพิจารณาใหม่เมื่อศาลมีคำสั่งให้เปิดกระบวนการพิจารณาใหม่ บรรดาเอกสาร พยานหลักฐานต่างๆ ที่คู่ความมีความประสงค์จะยื่นภายหลังปิดกระบวนการพิจารณา ศาลสามารถนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาใหม่ได้โดยศาลต้องเคารพหลักการต่อสู้โต้แย้งของคู่ความ กล่าวคือต้องเปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่ายโต้แย้ง คัดค้าน แสดงพยาน เพื่อสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของตน นำเสนอหลักฐานในประเด็นใหม่ได้อย่างเต็มกำลังความสามารถ

คำสั่งเปิดกระบวนการพิจารณาใหม่ ศาลอาจกำหนดวันปิดกระบวนการพิจารณาคดีใหม่ไว้เพื่อให้คู่ความทราบล่วงหน้าว่าการเปิดกระบวนการพิจารณาใหม่จะสิ้นสุดเมื่อใดหากศาลสั่งปิดกระบวนการพิจารณารอบหลังบรรดาเอกสารพยานหลักฐานและคำคู่ความต่างๆ ที่ยื่นต่อศาลภายหลังการปิดกระบวนการพิจารณาคดีไปแล้วไม่สามารถนำขึ้นมาพิจารณาคดีใหม่ได้

5. ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญา

ในคดีอาญาเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นย่อมต้องมีการลงโทษบุคคลผู้กระทำความผิด เพื่อป้องกันและป้องปรามมิให้มีการก่ออาชญากรรมเกิดขึ้นอีก เพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ทั้งนี้การลงโทษทางอาญามีโทษที่บังคับเข้ากับชีวิต เสรีภาพหรือทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด ซึ่งมีจุดประสงค์ในการลงโทษที่แตกต่างกันไป และในการลงโทษนั้นจะต้องมีการบังคับคดีเป็นขั้นตอนสุดท้ายภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดไม่ว่าจะเป็นการบังคับคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือการบังคับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ก็มีจุดประสงค์เหมือนกันคือเพื่อให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือจำเลยต้องถูกบังคับชำระหนี้หรือได้รับโทษสำหรับความผิดที่ตนได้ก่อขึ้น

“โทษ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานหมายถึงผลแห่งความผิดที่ต้องรับผลร้าย ส่วนในทางอาญาจะหมายถึงมาตรการที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับลงโทษผู้กระทำความผิดอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่ การประหารชีวิต การจำคุก การกักขัง ปรับและการริบทรัพย์สิน ฯลฯ

โทษทางอาญา คือ ผลร้ายซึ่งผู้กระทำความผิดได้รับเนื่องจากการฝ่าฝืนกฎหมายอาญา โดยแนวคิดในการกำหนดโทษและความผิดที่มีโทษทางอาญาอาจคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันตามแต่สภาพเศรษฐกิจ สังคม ประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศการลงโทษทางอาญานั้นเป็นการลงโทษที่รุนแรง และกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าโทษทางอาญาควรใช้กับการกระทำที่มีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนอย่างร้ายแรงเท่านั้น ศาสตราจารย์ Herbert L. Packer แห่งมหาวิทยาลัยแอสตมฟอร์ดเสนอหลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางอาญาซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางไว้⁶⁸ ดังนี้

1. คนส่วนใหญ่ในสังคมเห็นว่าการกระทำนั้นคุกคามหรือเป็นอันตรายร้ายแรงต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม โดยมีลักษณะเป็นอาชญากรรมร้ายแรงที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยของบุคคลและสังคม เช่น การฆ่าผู้อื่น การข่มขืน การใช้กำลังประทุษร้าย การชิงทรัพย์ เป็นต้น
2. การลงโทษทางอาญาต้องทำให้กระทำความผิดนั้นๆ ลดน้อยลง
3. การลงโทษทางอาญาต้องไม่ทำให้พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมต้องลดน้อยลง

⁶⁸ สุภชาติ เทพหัสดิน ณ.อยุธยา. “กฎหมายอาญาเพื่อ”. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 44, 2, (ตุลาคม 2561) : 9-33. หน้า 20-21

4. หากเป็นความผิดอาญาแล้วจะสามารถบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันทั้งโดยต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพในการสืบหาและจับกุมผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ

5. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องมีประสิทธิภาพในการพิสูจน์ความผิดและลงโทษผู้กระทำความผิดโดยไม่ก่อให้เกิดภาระแก่การดำเนินกระบวนการจนเกินขอบเขตทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ

6. ไม่มีทางเลือกอื่นที่เหมาะสมกว่าการลงโทษทางอาญาทั้งนี้ เนื่องจากโทษเป็นวิธีการบังคับ (Sanction) ที่รัฐใช้ปฏิบัติต่อบุคคลผู้กระทำความผิดอาญาและเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายอาญาจึงต้องอยู่ในบังคับของหลักทั่วไป 3 ประการ⁶⁹ ดังนี้

6.1 โทษต้องเป็นไปตามกฎหมาย หมายความว่า การจะลงโทษบุคคลใดจะต้องมีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำนั้นมีโทษและโทษที่จะลงแก่ผู้นั้นจะต้องมีวิธีการ จำนวนโทษซึ่งเป็นไปตามกฎหมายกำหนด หลักนี้เป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนอันมาจากภาษิตในภาษาละตินที่ว่า "Nullum crimen nulla poena sine lege" หรือที่แปลเป็นภาษาไทยว่า "ไม่มีกฎหมายก็ไม่มีผิดและไม่มีโทษ" ซึ่งหลักนี้บัญญัติรองรับไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า "บุคคลจะต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย"

6.2 โทษต้องเป็นไปโดยเสมอภาค หมายความว่า การลงโทษบุคคลผู้กระทำความผิดในฐานะใดฐานหนึ่งจะต้องกระทำโดยไม่เลือกปฏิบัติไม่ว่าผู้นั้นจะมีความแตกต่างกันในฐานะ สภาพแวดล้อม หรือปัจจัยอื่นใด เมื่อกระทำความผิดฐานเดียวกันจะต้องได้รับโทษในอัตราเดียวกัน อย่างไรก็ตามโทษจะต้องเป็นไปโดยเสมอภาคและคำว่า "เสมอภาค" นี้ไม่จำเป็นต้องถึงขนาดที่ว่าทุกคนที่กระทำผิดฐานเดียวกันต้องรับโทษจำนวนเท่ากัน เพราะเป็นดุลยพินิจของศาลที่จะกำหนดโทษโดยคำนึงถึงความร้ายแรงแห่งความผิดเป็นรายคดีไป

6.3 โทษมีลักษณะเป็นการเฉพาะตัวบุคคล หมายความว่า โทษนั้นเป็นเรื่องที่จะกระทำต่อบุคคลผู้กระทำความผิดโดยตรงเท่านั้น จะไม่มีการตกทอดไปยังทายาทเหมือนทรัพย์สินมรดก ดังนั้นเมื่อบุคคลผู้กระทำความผิดถึงแก่ความตาย ความผิดและโทษก็เป็นอันระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 38 จึงเห็นได้ว่าโทษทางอาญาที่ลงโทษแก่บุคคลผู้กระทำความผิดนั้นต้องมีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำนั้นมีโทษและวิธีการลงโทษอย่างไรและต้องมีความเสมอภาคไม่ว่าผู้ใดจะกระทำผิดก็ย่อมได้รับโทษตามที่กฎหมายบัญญัติเช่นกัน ฉะนั้น โทษทางอาญาเป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่กำหนดไว้เพื่อใช้บังคับกับ

⁶⁹ คณิต ฅ นกร. กฎหมายอาญาภาคทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร, วิญญูชน. 2554. หน้า 81

ผู้กระทำความผิด กฎหมายไทยมีการกำหนดโทษตาม ประมวลกฎหมายอาญา 5 ประเภท ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน โทษประหารชีวิตเป็นโทษที่รุนแรงที่สุดและจะลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดร้ายแรง เช่น ฆ่าผู้อื่น หรือความผิดที่เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศและโทษที่เบาที่สุดคือโทษปรับ ซึ่งเป็นโทษที่ใช้กับความผิดที่มีลักษณะไม่รุนแรง เช่น การไม่เสียภาษีให้รัฐ การกระทำความผิดอาญาเล็กๆ น้อยๆ เป็นต้น ทั้งนี้ในบางประเทศก็ได้ยกเลิกโทษประหารชีวิตไปแล้ว เช่น เยอรมนี และบางประเทศก็ได้กำหนดให้การทำงานบริการสังคมเป็นโทษชนิดหนึ่ง เช่น สหรัฐอเมริกา เป็นต้น โทษจึงหมายถึงการกระทำที่เป็นผลร้ายหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ที่ได้รับโทษและด้วยเหตุที่การลงโทษนั้นเป็นการกระทบถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคล จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้และต้องกระทำโดยบุคคลผู้มีอำนาจเป็นตัวแทนโดยความชอบธรรมของรัฐ สังคม หรือชุมชน อีกนัยหนึ่งกล่าวได้ว่าการลงโทษเป็นการที่รัฐกำหนดภาวะอย่างหนึ่งอย่างใดอันเป็นผลร้ายหรือไม่พึงปรารถนาต่อผู้กระทำความผิด โดยมีสาเหตุเนื่องมาจากบุคคลนั้นได้กระทำความผิดตามกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะที่เกิดการกระทำความผิดขึ้นและได้กำหนดโทษไว้ เมื่อกระทำความผิดต้องได้รับการลงโทษ เพื่อเป็นเครื่องมือส่งเสริมประสิทธิภาพของกฎหมายอีกประการหนึ่งด้วย

ปัจจุบันประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทยได้บัญญัติในเรื่องโทษทางอาญาไว้ใน มาตรา 18 ซึ่งสามารถจำแนกโทษทางอาญาออกเป็น 5 ประเภท⁷⁰ ได้แก่

1. โทษประหารชีวิต
2. โทษจำคุก
3. โทษกักขัง
4. โทษปรับ
5. โทษริบทรัพย์สิน

โทษทางอาญาที่บังคับกับชีวิต ได้แก่ โทษประหารชีวิต โทษดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ที่จะตัดโอกาสในการกระทำความผิดของอาชญากรให้หมดไป จากสังคมอย่างถาวรและเป็น การทดแทนการกระทำความผิดที่บุคคลดังกล่าวได้ก่อขึ้นแก่สังคม ซึ่งโทษประหารชีวิตมักจะใช้กับ ผู้กระทำความผิดที่ประกอบอาชญากรรมที่มีลักษณะรุนแรง มีผลกระทบต่อความรู้สึกของสังคม ก่อนข้างสูง เช่น ความผิดเกี่ยวกับชีวิต หรือความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ เป็นต้น

โทษทางอาญาที่บังคับกับเสรีภาพ ได้แก่ โทษจำคุกและโทษกักขัง โดยโทษดังกล่าวจะมี วัตถุประสงค์ไปทางแก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิดให้แก่ผู้เสียหายและสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด และเป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมเป็นการชั่วคราว

⁷⁰ พิชัย นิลทองคำ. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-6 ประมวลกฎหมายอาญา. มาตรา 18

เพื่อปรับปรุงนิสัยรวมทั้งการฝึกอาชีพและอบรมความรู้เพื่อให้บุคคลดังกล่าวสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อีกครั้ง

โทษทางอาญาที่บังคับกับทรัพย์สิน ได้แก่ โทษปรับและโทษริบทรัพย์สิน ซึ่งมุ่งประสงค์ที่จะบังคับเอาสมบัติทรัพย์สินที่ผู้กระทำความผิดได้มาจากการกระทำความผิด โดยถือว่าทรัพย์สินเหล่านั้นผู้กระทำความผิดไม่ควรได้รับเพราะเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และทรัพย์สินบางประเภทโดยสภาพของตัวทรัพย์สินเองเป็นของที่ผิดกฎหมาย เช่น ยาเสพติด อาวุธสงคราม สื่อลามกอนาจาร เป็นต้น โดยสังคมแต่ละยุคจะเน้นในวัตถุประสงค์ของการลงโทษและวิธีการที่จะปฏิบัติต่อคนที่ทำผิดหรือลงโทษผู้กระทำความผิดที่แตกต่างกันไป ซึ่งวัตถุประสงค์ในการปฏิบัติหรือการลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญาที่เกิดขึ้นในยุคต่างๆ ที่ผ่านมามีถึงปัจจุบันมีด้วยกัน 3 ประการ ได้แก่

1. การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทน (Retribution)⁷¹ เป็นการลงโทษต่อผู้กระทำความผิดมาตั้งแต่ในสมัยโบราณซึ่งปรากฏให้เห็นจากหลัก "ตาต่อตาและฟันต่อฟัน" (an eye for an eye and a tooth for a tooth) ซึ่งภายใต้หลักนี้บุคคลผู้กระทำความผิดหรือฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของสังคมจะต้องได้รับการปฏิบัติในทำนองเดียวกันกับที่บุคคลนั้นได้กระทำต่อผู้เคราะห์ร้าย ทั้งนี้ ทัศนคติแห่งการแก้แค้นของมนุษย์หรือสัตว์ซึ่งมีมาแต่ครั้งดึกดำบรรพ์ประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งมาจากความคิดที่ว่าจะเป็นการไม่ยุติธรรมเลยหากว่าผู้กระทำความผิดจะไม่ได้รับผลร้ายอันเนื่องมาจากการที่ตนกระทำความผิดนั้น สาเหตุประการที่สองนี้สอดคล้องกับแนวคิดระบบศีลธรรมที่เห็นว่าถ้ารัฐมีอำนาจในการลงโทษเนื่องมาจากหลักความยุติธรรมดังกล่าวการลงโทษเพื่อทดแทนนี้ ก็ควรเป็นโทษที่หนักสาสมกับความผิดที่ได้กระทำขึ้นตามทฤษฎี Free Will โดย Cesare Beccaria ซึ่งมีความเห็นว่ากฎหมายควรกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความผิด (The punishment should fit the crime) และควรกำหนดลักษณะของโทษไว้หลายๆ ประเภท เพราะว่าโทษอย่างเดียวกันจะให้เหมาะสมกับความผิดทุกอย่างย่อมเป็นไปได้ ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนจะเน้นการลงโทษให้สาสมกับการกระทำความผิด เช่น การเชือด การแขวนคอ การทรมาน การประหารชีวิต เป็นต้น

⁷¹มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง. (พิมพ์ครั้งที่ 5). นนทบุรี, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2555. หน้า 8-15

2. การลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่หรือยับยั้ง (Deterrence)⁷² เป็นการข่มขู่ผู้กระทำความผิดให้เจ็ดหลายไม่กล้าจะกระทำความผิดซ้ำอีก อีกทั้งยังเป็นตัวอย่างให้คนทั่วไปเห็นเพื่อจะได้ไม่มีการเลียนแบบหรือเอาอย่างสมมติฐานภายใต้วัตถุประสงค์นี้มีว่าถ้าสังคมไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาสู่ระบบงานยุติธรรมและลงโทษผู้นั้นได้แล้ว ก็เท่ากับว่าสังคมนั้นได้ส่งเสริมอาชญากรรม เพราะฉะนั้นการลงโทษจึงมุ่งที่จะหยุดหรือลดอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้น และให้มีผลยับยั้งพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายด้วย ถึงแม้ว่าการลงโทษเพื่อการข่มขู่จะเป็นสิ่งที่สามารถลดการก่ออาชญากรรมลงได้แต่มีผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ดังกล่าว โดยให้เหตุผลว่าการลงโทษเพื่อการข่มขู่ทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี เช่น ทำให้บุคลิกภาพของบุคคลเสื่อมเสียลงไปเพราะต้องไปปรับโทษร่วมกับนักโทษคนอื่นๆ ทั้งๆ ที่ผู้นั้นได้กระทำความผิดเป็นครั้งแรกหรือโดยมิได้ตั้งใจก็ตาม นอกจากนี้การลงโทษเพื่อการข่มขู่มิได้คำนึงถึงการปรับปรุงตัวบุคคลและมิได้คำนึงถึงการช่วยเหลือหลังจากพ้นโทษ อย่างไรก็ตามไม่มีความจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงแต่การลงโทษเพื่อการข่มขู่แต่เพียงประการเดียวเพราะอาจใช้วิธีการแก้ไขปรับปรุงและช่วยเหลือหลังพ้นโทษไปพร้อมๆ กับการลงโทษเพื่อการข่มขู่ได้ ทั้งนี้การแก้ไขปรับปรุงย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น การแยกขังผู้ต้องโทษตามความรุนแรงของความผิด การอบรมความประพฤติ เป็นต้น

3. การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไข (Rehabilitation)⁷³ ผู้กระทำความผิดนี้เป็นการลงโทษเพื่อวัตถุประสงค์ในอนาคต มีลักษณะคล้ายกับการลงโทษเพื่อการข่มขู่แต่มีความแตกต่างกัน การลงโทษเพื่อการแก้ไขปรับปรุงนั้นส่งผลเป็นการเฉพาะตัวแก่ผู้กระทำความผิด กล่าวคือเมื่อผู้กระทำความผิดได้รับโทษแล้วจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและกลับตัวเป็นคนดีเพื่อเข้าสู่สังคมได้อีกครั้งโดยไม่เกิดปมด้อยว่าตนได้เคยกระทำความผิดและได้รับโทษ จะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อแก้ไขปรับปรุงนั้นเป็นความคิดสมัยใหม่ มุ่งฟื้นฟูผู้กระทำความผิดทั้งทางด้านจิตใจและร่างกาย เช่น การลงโทษปรับแทนโทษจำคุก หรือการคุมประพฤติแทนการจำคุกในความผิดที่ไม่ร้ายแรง เป็นต้น

จากวัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญาดังกล่าวซึ่งเดิมกฎหมายอาญาส่วนใหญ่จะมีวัตถุประสงค์หลักไปในทางแก้แค้นทดแทน การลงโทษในระยะแรกจึงเป็นการลงโทษที่รุนแรงเด็ดขาดและขัดต่อหลักมนุษยธรรม แต่ต่อมาเมื่อรัฐเข้ามาจัดการเรื่องความยุติธรรม การลงโทษก็มีลักษณะไปในทางข่มขู่ และเป็นการลงโทษเพื่อตัดโอกาสการกระทำความผิดตามลำดับ ต่อมาการลงโทษทางอาญาก็ได้มีการพัฒนาโดยได้มองถึงแนวความคิดเพื่อประโยชน์ในอนาคตในด้านการปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูเพื่อให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับตนเป็นคนดี การใช้

⁷²เรื่องเดียวกัน. หน้า 17-23

⁷³เรื่องเดียวกัน. หน้า 27-31

ความรุนแรงแต่อย่างใดโดยไม่คำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้ผู้นั้นกลายเป็นผู้กระทำความผิดติดนิสัยอันเป็นการลงโทษที่ไม่บังเกิดผลดีต่อสังคม หลักการลงโทษเพื่อทดแทนและข่มขู่จึงไม่สามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาอย่างแท้จริง ทำให้แนวคิดในการลงโทษเริ่มเปลี่ยนแปลงไปโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดและเป็นการป้องกันสังคมแทน ซึ่งจะทำให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้และทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

บทที่ 3

การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทย จะใช้ระบบพิจารณาคดีแบบไต่สวน โดยกำหนดหลักเกณฑ์ให้คู่ความมีบทบาทสำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี ศาลจะเป็นผู้กำหนดวันให้คู่ความเพื่อให้คู่ความทั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามในระยะเวลาที่ศาลกำหนดตามขั้นตอนต่างๆ ระหว่างการพิจารณาคดีในกรณีที่คู่ความใดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายไม่ปฏิบัติหรือไม่ดำเนินการใดๆ ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด คู่ความนั้นก็อาจเสียประโยชน์ได้ ในระบบการดำเนินวิธีพิจารณาคดีแบบระบบไต่สวนนั้น การส่งคำฟ้องก็ดี คำให้การก็ดี คำคัดค้านคำให้การก็ดี คำให้การเพิ่มเติม หรือคำคู่ความนั้น คู่ความต้องส่งให้แก่ศาล และศาลจะจัดส่งให้กับคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเอง เพราะศาลเป็นผู้มีอำนาจควบคุมและเป็นหลักประกันการส่งเอกสารระหว่างคู่ความที่เกี่ยวข้องทั้งสองฝ่ายและศาลยังมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงต่างๆ ลักษณะสำคัญแห่งคดีและอำนาจในการงดหรือปิดกระบวนการพิจารณาคดีดังกล่าว

การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวจะใช้ระบบพิจารณาคดีแบบกล่าวหาที่พิจารณาในเขตอำนาจของศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในระบบปกติ โดยเป็นการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาที่คู่ความทั้งสองจะนำพยานเข้าสืบหักล้างพยานของคู่ความอีกฝ่าย โดยศาลทำหน้าที่เป็นคนกลาง โดยเคร่งครัดระบบกล่าวหาเป็นวิธีพิจารณาความที่ศาลมีบทบาทในเชิงรับ สังเกตได้จากการถูกจำกัดในเรื่องของการแสวงหาพยานหลักฐานต่างๆ ของศาล การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีมีรายละเอียดจำแนกได้มากมาย การยกฟ้องมีหลายสาเหตุ มีบทตัดพยานที่เด็ดขาดเป็นอย่างมากที่ไม่ให้ศาลรับฟังพยานหลักฐาน การซักถาม ถามค้าน และถามตั้ง ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายอย่างเคร่งครัด ลักษณะของระบบวิธีพิจารณาความในระบบกล่าวหานี้ ศาลใช้ดุลพินิจได้น้อยมาก เพราะศาลถูกจำกัดอำนาจและหน้าที่ไว้ การพิจารณาพิพากษาคดีปกติจะขึ้นอยู่กับพยานหลักฐานที่โจทก์และจำเลยนำสืบเท่านั้น

1. การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศไทย

การดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แต่เดิมการพิจารณาคดีอยู่ในเขตอำนาจของศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาในระบบปกติ โดยเป็นการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาที่คู่ความทั้งสองจะนำพยานเข้าสืบหักล้างพยานของกลุ่มความอีกฝ่าย โดยศาลทำหน้าที่เป็นคนกลาง โดยเคร่งครัด การพิจารณาพิพากษาคดีปกติจะขึ้นอยู่กับพยานหลักฐานที่โจทก์และจำเลยนำสืบเท่านั้น การพิจารณาคดีในระบบปกติมักจะไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้ เพราะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ สามารถให้คุณและโทษแก่ข้าราชการได้แม้จะหมดวาระการดำรงตำแหน่งไปแล้วแต่อำนาจและบารมียังคงอยู่เพราะประเทศไทย ยังเป็นระบบอุปถัมภ์ในวงการข้าราชการอยู่จนถึงปัจจุบัน การแสวงหาพยานหลักฐานของโจทก์จึงเป็นไปได้ยาก ต่อมาได้มีการตั้งแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้น⁷⁴ โดยเป็นแผนกหนึ่งในศาลฎีกาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มิใช่ตามบทบัญญัติของพระธรรมนูญศาลยุติธรรม แต่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของศาลยุติธรรม มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560⁷⁵ และข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543⁷⁶ และพ.ศ. 2562⁷⁷ เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคดีและตรงตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และเพิ่มการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ตรวจสอบทรัพย์สินและการกระทำที่เป็น การขัดกันแห่งผลประโยชน์ของรัฐ นอกจากการถอดถอนจากตำแหน่งและการดำเนินคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีอยู่เดิม ทั้งนี้ผู้ร่วมรับผิดชอบให้รวมทั้งผู้ให้ ผู้ขอให้หรือผู้สนับสนุน หรือประโยชน์อื่นใดแก่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือข้าราชการการเมืองอื่นๆ และได้มีการเพิ่มหลักเกณฑ์ในการอุทธรณ์คดีในกรณีที่มี

⁷⁴ ไพโรจน์ วายุภาพ. คำอธิบายศาลอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบและวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ กับศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและวิธีพิจารณาคดีคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร, ปณรัชช. 2562. หน้า 273

⁷⁵ สุพิศ ปราณีตพลกรัง. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 (คดีอาญานักการเมือง). กรุงเทพมหานคร, นิติธรรม. 2561. หน้า 149

⁷⁶ เรื่องเดียวกัน. หน้า 175

⁷⁷ ศาลฎีกา. “ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2562”. ค้นคืน 1 ตุลาคม 2563. จาก <http://www.supremecourt.or.th/division/แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง/กฎหมายที่เกี่ยวข้อง>

พยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ อาจยื่นอุทธรณ์ต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่คำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ แต่การยื่นอุทธรณ์ต้องมีการยื่นยันตัวตนของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วย เว้นแต่ถูกคุมขังหรือจำคุกสำหรับหลักเกณฑ์ในการยื่นอุทธรณ์และการวินิจฉัยให้เป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาในกรณีมีข้อเท็จจริงหรือหลักฐานใหม่เพิ่มเติมเป็นสาระสำคัญ พ.ศ. 2551⁷⁸ ที่อาจทำให้คำพิพากษาเปลี่ยนแปลงไป แต่ภายหลังเมื่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติเข้ายึดอำนาจการปกครองได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 และประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 24/2557⁷⁹ เรื่อง ให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมีผลบังคับใช้ต่อไป เพื่อให้องค์กรอิสระและองค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้อย่างต่อเนื่องและเป็นธรรม⁸⁰ คณะรักษาความสงบแห่งชาติจึงประกาศไว้ในข้อ 5 ให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 ยังคงสภาพบังคับใช้ต่อไป จนกระทั่งมีการตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560⁸¹ ขึ้นมาพร้อมทั้งได้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560⁸² และข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543 และ พ.ศ. 2562⁸³ และคงมีศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไว้เช่นเดิม

⁷⁸ ประทีป อ่าววิจิตรกุล, ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกฎหมายและการปฏิบัติ, กรุงเทพมหานคร, ปณรัชช, 2562, หน้า 441

⁷⁹ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, “ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 24/2557 เรื่อง ให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมีผลบังคับใช้ต่อไป”, ค้นคืน 1 ตุลาคม 2563, จาก <https://library2.parliament.go.th/giventake/ncpo.html>

⁸⁰ มานิตย์ จุมปา, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, กรุงเทพมหานคร, บริษัท วี พรินท์ (1991) จำกัด, 2551, หน้า 373

⁸¹ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายศาลอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบและวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ กับศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและวิธีพิจารณาคดีคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง, หน้า 273

⁸² สุพิศ ปราณีตพลกรัง, พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 (คดีอาญานักการเมือง), หน้า 149

⁸³ ศาลฎีกา, “ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2562”.

1.1 ความหมายของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองส่วนท้องถิ่น

1.1.1 องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) คือ หน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มีฐานะเป็นนิติบุคคลและราชการส่วนท้องถิ่น จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม 2538 และมีฉบับแก้ไขเพิ่มเติมในเวลาต่อมา พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มีการกระจายอำนาจสู่องค์กรประชาชนในระดับตำบลอย่างมาก โดยได้ยกฐานะสภาตำบลซึ่งมีรายได้ตามเกณฑ์ขึ้นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล⁸⁴ จึงได้มีความพยายามในการปฏิรูปการเมืองโดยการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นและมีความสำคัญต่อท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เพราะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กที่สุด แต่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โดยเฉพาะทำให้ประชาชนในชนบทได้มีโอกาสปกครองตนเอง ซึ่งจะสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 ที่ต้องการกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นมากขึ้น และยังคงสนองความต้องการได้ตรงจุดมากกว่าส่วนกลางที่จัดสรรให้ท้องถิ่น เพราะแต่ละท้องถิ่นความต้องการย่อมแตกต่างกันออกไป

1.1.2 เทศบาล⁸⁵ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 กำหนดให้มีเทศบาล 3 ประเภท ได้แก่ เทศบาลนคร เมือง และตำบล โดยการจัดตั้งมีรายละเอียดดังนี้

1) เทศบาลตำบล ได้แก่ ท้องถิ่นซึ่งมีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบลโดยที่ไม่ได้กำหนดจำนวนราษฎรในพื้นที่ไว้อย่างชัดเจนเหมือนกับเทศบาลเมืองและเทศบาลนคร

2) เทศบาลเมืองมีอยู่ 2 ชนิด

(1) เทศบาลที่ศาลากลางจังหวัดตั้งอยู่

(2) เทศบาลที่มีราษฎรตั้งแต่หนึ่งหมื่นคนขึ้นไป ทำการจัดตั้งเทศบาลเมืองจะกระทำได้โดยการประกาศกระทรวงมหาดไทยโดยยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง ประกอบไปด้วยสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรี โดยที่สภาเทศบาลมีสมาชิกสภาเทศบาลได้ 18 คน และมีรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน 3 คน

3) เทศบาลนคร ได้แก่ ท้องถิ่นชุมนุมที่มีราษฎรตั้งแต่ห้าหมื่นคนขึ้นไป การจัดตั้งเทศบาลนครจะกระทำได้โดยการประกาศกระทรวงมหาดไทยโดยยกฐานะเป็นเทศบาลนครตามพระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 มาตรา 11 เทศบาลนครประกอบไปด้วยสภา

⁸⁴ พรรณรัตน์ โสธรประภากร. กฎหมายการปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร, นิติธรรม. 2562. หน้า 61-82

⁸⁵ ชาญชัย แสงศักดิ์. ข้อควรรู้ทางกฎหมายเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร, วิญญูชน. 2562. หน้า 74-81

เทศบาลและคณะเทศมนตรีแล้วแต่กรณีโดยที่สภาเทศบาลมีสมาชิกสภาเทศบาลได้ 24 คน และมีรองนายกเทศมนตรีได้ไม่เกิน 4 คน เป็นต้น

1.1.3 องค์การบริหารส่วนจังหวัด⁸⁶ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2540 องค์การบริหารส่วนจังหวัด ประกอบด้วย สภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด และนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยที่ประชาชนสามารถเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดได้โดยตรง และมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้งซึ่งในพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.2540 มีสาระสำคัญดังนี้

1) ให้มีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัดขึ้นทุกจังหวัด มีเขตพื้นที่รับผิดชอบทั่วทั้งจังหวัด

2) องค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นนิติบุคคลและส่วนราชการส่วนท้องถิ่น มาตรา 8 วรรค1

3) นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด⁸⁷ มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) กำหนดนโยบายและรับผิดชอบในการบริหารราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดให้เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบัญญัติ และนโยบาย

(2) ควบคุมและรับผิดชอบในการบริหารราชการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดตามกฎหมายและเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและลูกจ้างภายในองค์การบริหารส่วนจังหวัด

4) องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ประสานและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

(2) จัดสรรเงินซึ่งให้แก่สภาตำบลและให้ความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

(3) จัดทำกิจกรรมใดๆ ในเขตรับผิดชอบหรือให้ความร่วมมือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่อยู่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดและจัดสรรกิจกรรมใดที่สมควรหรือดำเนินการเองภายใต้อำนาจหน้าที่กำหนด

1.2 บุคคลที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมิได้มีเฉพาะบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเท่านั้น แต่กฎหมายยังขยายไปถึงบุคคลอื่นด้วย⁸⁸ อาทิเช่น ตัวการ (กฎหมาย

⁸⁶ พรรณรัตน์ โสธรประภากร.กฎหมายการปกครองท้องถิ่น. หน้า 86-104

⁸⁷ เรื่องเดียวกัน. หน้า 131-160

อาญา มาตรา 83) ผู้ใช้ (กฎหมายอาญา มาตรา 84) ผู้สนับสนุน (กฎหมายอาญา มาตรา 86) เป็นต้น ซึ่งจะพิจารณาจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2560 มาตรา 10 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2561 มาตรา 4 ที่ให้บุคคลที่มีส่วนร่วมหรือสนับสนุนการกระทำความผิดข่มขู่อยู่ในเขตอำนาจศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วย

นอกจากนี้บุคคลที่สามารถถูกฟ้องเป็นคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้แก่ กรณีของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด⁸⁸ หรือกรณีที่มีการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง ได้แก่ นักการเมืองเจ้าหน้าที่ของรัฐ บุคคลที่มีกฎหมายอื่นกำหนดไว้โดยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ได้สวนแล้วเห็นว่าคดีมีมูลและส่งให้อัยการสูงสุดพิจารณาต่อไป

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้ศึกษา การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นตำแหน่งในองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นหลัก

1.3 กระบวนการดำเนินคดีอาญาและบทลงโทษของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

1.3.1 กระบวนการก่อนเริ่มต้นพิจารณาคดี

1) การเริ่มกระบวนการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายในการเริ่มกระบวนการดำเนินคดีผู้เสียหายอาจเริ่มกระบวนการดังกล่าวได้ด้วย 2 วิธีการคือ

ประการที่หนึ่ง ผู้เสียหายอาจยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เพื่อให้ดำเนินการได้สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นเกี่ยวกับคดีส่งไปยังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อไป⁹⁰

ประการที่สอง ผู้เสียหายอาจร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ ซึ่งมีเขตอำนาจสอบสวนเหนือความผิดนั้น ตามประมวลกฎหมาย

⁸⁸ สุพิศ ปราณีตพลกรัง, พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 (คดีอาญานักการเมือง), หน้า 28-29

⁸⁹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 49 และมาตรา 50

⁹⁰ ไพโรจน์ วายุภาพ, คำอธิบายศาลอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบและวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ กับศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและวิธีพิจารณาคดีคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง, มาตรา 76

วิธีพิจารณาความอาญาได้⁹¹ แต่พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจสอบสวนเหมือนคดีอาญาทั่วไป ทั้งนี้ เพราะคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่า ด้วยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตกำหนดให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเท่านั้น ที่จะดำเนินการไต่สวนในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภา นอกจากนี้วิธีการเริ่มกระบวนการดำเนินคดีที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ผู้เสียหายอาจยื่นคำร้องเพื่อขอให้ตั้งผู้ไต่สวนอิสระต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาก็ได้ แต่ถ้าผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติไว้แล้ว ผู้เสียหายจะยื่น คำร้องต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้ต่อเมื่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ไม่รับดำเนินการไต่สวนหรือดำเนินการล่าช้าเกินสมควร หรือไต่สวนแล้วเห็นว่าไม่มีมูลความผิดตามข้อกล่าวหาอย่างไรก็ตามในกรณีที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เห็นว่าเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง อันได้แก่ นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎรหรือประธานวุฒิสภา ได้กระทำความผิดอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และได้มีมติให้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงแล้วนั้น ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเพื่อขอให้ตั้งผู้ไต่สวนอิสระไม่ได้เมื่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้รับคำร้องของผู้เสียหายแล้ว กฎหมายกำหนดให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาสามารถดำเนินการได้ในสองกรณี คือ ประการแรกพิจารณาตั้งผู้ไต่สวนอิสระจากบุคคลผู้เป็นกลางทางการเมือง หรือประการที่สองที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาส่งเรื่องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงแทนการตั้งผู้ไต่สวนอิสระก็ได้⁹²

2) การเริ่มกระบวนการดำเนินคดีอาญาโดยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกฎหมายได้บัญญัติให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เพื่อให้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น⁹³ แต่เมื่อพิจารณาจากฐานความผิดในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแล้วจะเห็นได้ว่า

⁹¹ พิชัย นิลทองคำ. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-6 ประมวลกฎหมายอาญา. กรุงเทพมหานคร, อทตชย. 2558. หน้า 584-593. มาตรา 18-21 และมาตรา 28-39

⁹² คณะกรรมาธิการรัฐธรรมนูญ. “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560”. ค้นคืน 1 ตุลาคม 2563. จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF> หน้า 70. มาตรา 236

⁹³ ไพโรจน์ วายุภาพ. คำอธิบายศาลอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบและวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ กับศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและวิธีพิจารณาคดีคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. มาตรา 76-77

ล้วนเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121⁹⁴ ที่นำมาอนุโลมใช้กับคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วย⁹⁵ผู้มีอำนาจสอบสวนย่อมสามารถเริ่มการสอบสวนได้ แม้ไม่มีคำร้องทุกข์ของผู้เสียหาย ด้วยเหตุนี้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ จึงมีอำนาจกล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่นพร้อมทั้งดำเนินการไต่สวนได้เอง โดยไม่จำเป็นต้องมีคำร้องทุกข์จากผู้เสียหาย

3) การเริ่มกระบวนการดำเนินคดีอาญาโดยส่งต่อจากกระบวนการอื่นกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองถูกตรวจสอบในกระบวนการอื่น ซึ่งหากข้อกล่าวหาดังกล่าวมีมูลจะต้องส่งเข้าสู่กระบวนการทางศาลด้วยซึ่งมี 2 กระบวนการ คือ

(1) กระบวนการถอดถอนออกจากตำแหน่งเมื่อมีการยื่นคำร้องต่อวุฒิสภาเพื่อให้ดำเนินการถอดถอนนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ด้วยเหตุมีพฤติการณ์ร้ายแรงผิดปกติ หรือจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ให้ประธานวุฒิสภาส่งเรื่องดังกล่าวต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เพื่อทำการไต่สวนโดยเร็ว หากผลการไต่สวนปรากฏว่าข้อกล่าวหาตามคำร้องมีมูลความจริง ให้ประธานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติส่งกรณีดังกล่าวไปยังประธานวุฒิสภาเพื่อจัดให้มีการลงมติถอดถอนและส่งกรณีดังกล่าวไปยังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

(2) กระบวนการยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจการยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรณีที่ญัตติขอเปิดอภิปรายเป็นเรื่องเกี่ยวกับพฤติการณ์ร้ายแรงผิดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ราชการหรือจงใจฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ต้องมีการยื่นคำร้องขอให้ถอดถอนบุคคลดังกล่าวออกจากตำแหน่งและอาจมีการนำมาสู่การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้

อนึ่ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ จะไต่สวนเองหรือตั้งคณะอนุกรรมการไต่สวนเพื่อดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานแทนก็ได้ ในกรณีเช่นนี้เมื่อเสร็จสิ้นการไต่สวน คณะอนุกรรมการหรือพนักงานไต่สวนจะต้องสรุป

⁹⁴ พิชัย นิลทองคำ. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง-วิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร, อทตยา. 2554. หน้า 423. มาตรา 121

⁹⁵ สุพิศ ปราณีตพลกรัง. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 (คดีอาญานักการเมือง). มาตรา 8

ล้านวนเสนอกณะกรรมกรป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเพื่อมีมติต่อไปซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 66 วรรคห้า ประกอบมาตรา 45 และมาตรา 45/1 หากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พิจารณาแล้วมีมติว่าข้อกล่าวหาใด ไม่มีมูลให้ข้อกล่าวหาอันเป็นอันตกไป⁹⁶ แต่หากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีมติว่า ข้อกล่าวหาใดมีมูลก็จะส่งความเห็นไปยังอัยการสูงสุด พร้อมด้วยพยานหลักฐาน เพื่อดำเนินคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองภายใน 14 วัน⁹⁷ ดังนั้นผู้มีสิทธิฟ้องคดีจึงได้แก่ อัยการสูงสุด⁹⁸ ทั้งนี้ อัยการสูงสุดจะต้องฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับเรื่องอย่างไรก็ตาม หากอัยการสูงสุดเห็นว่ารายงาน เอกสารพยานหลักฐาน และความเห็นที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติส่งมายังไม่เพียงพอที่จะดำเนินคดีได้⁹⁹ อัยการสูงสุดจะสั่งให้ตั้งคณะทำงานจากผู้แทนแต่ละฝ่ายจำนวนเท่ากันเพื่อเก็บและรวบรวมพยานหลักฐานให้เพียงพอแล้วส่งให้อัยการสูงสุดฟ้องคดีต่อไป ในกรณีที่คณะทำงานที่ตั้งขึ้นมาไม่อาจหาข้อยุติได้ภายใน 14 วัน ให้อำนาจในการฟ้องคดีตกเป็นของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ แต่ต้องฟ้องภายใน 90 วัน นับแต่วันครบกำหนดที่ต้องได้ข้อยุติและในขณะที่ยื่นฟ้องคดีต้องไม่ขาดอายุความ ด้วยเหตุนี้จึงสรุปได้ว่าคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่มีผู้มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยจะให้ทนายความที่มีความเชี่ยวชาญตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเห็นสมควร แต่อยู่ภายใต้เงื่อนไขตามที่รัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 กำหนด¹⁰⁰

⁹⁶ คัมภีร์ แก้วเจริญ. การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง: ศึกษาเฉพาะในชั้นตอนพนักงานอัยการ. นนทบุรี. วิทยาลัยการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า. 2547. หน้า 46

⁹⁷ ²⁴ไพโรจน์ วายุภาพ. คำอธิบายศาลอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบและวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ กับศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. มาตรา 77

⁹⁸ ²⁵สุพิศ ปราณีตพลกรัง. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 (คดีอาญานักการเมือง). มาตรา 23 (1)

⁹⁹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 70

¹⁰⁰ ประพันธ์ ทรัพย์แสง. การค้นหาความจริงของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง : แนวทางปัญหาสู่ความเป็นระบบใต้สวนเต็มรูปแบบ. งานวิจัยหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) วิทยาลัยการยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร. สำนักงานศาลยุติธรรม. 2548. หน้า 5.

อนึ่งกรณีที่ถูกกล่าวหาว่าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานวุฒิสภา และที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาได้พิจารณาแต่งตั้งผู้ใดส่วนอิสระตามคำร้องของผู้เสียหายเมื่อทำการไต่สวนข้อเท็จจริงเสร็จสิ้นแล้วจะสรุปสำนวนพร้อมทำความเห็น ว่า คำร้องดังกล่าวมีมูลความจริงหรือไม่และหากเห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลให้ผู้ใดส่วนอิสระส่งสำนวนการไต่สวนพร้อมด้วยความเห็นไปยังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดียังศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง¹⁰¹ และถ้าเห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลให้ข้อกล่าวหาเป็นอันตกไป

ในกรณีที่อัยการสูงสุดเห็นว่าสำนวนการไต่สวนและความคิดเห็นที่ผู้ใดส่วนอิสระ ส่งมายังไม่เพียงพอฟ้องคดีต่อศาลได้ให้อัยการสูงสุดแจ้งผู้ใดส่วนอิสระทราบพร้อมตั้งคณะทำงานร่วมกันขึ้นมาเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์เมื่อคณะทำงานร่วมระหว่างอัยการสูงสุดและผู้ใดส่วนอิสระทำการรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมตามที่อัยการสูงสุดต้องการแล้วให้คณะกรรมการร่วมที่ตั้งขึ้นมาส่งเรื่องดังกล่าวให้แก่อัยการสูงสุดอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้อัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อไป หากคณะทำงานดังกล่าวไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีได้ ผู้ใดส่วนอิสระอาจดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลเอง ดังนั้นผู้ใดส่วนอิสระจึงเป็นอีกองค์กรหนึ่งที่เป็นผู้มีสิทธิฟ้องคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีข้อสังเกตว่าในคดีอาญาทั่วไปนั้นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28¹⁰² บัญญัติให้พนักงานอัยการหรือผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีได้ อันแสดงให้เห็นว่าระบบการฟ้องคดีอาญาทั่วไปเป็นระบบผสมระหว่างระบบการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐ และระบบการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหาย แต่ในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น ผู้มีสิทธิฟ้องคดีหลักคืออัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติหรือผู้ใดส่วนอิสระสามารถยื่นฟ้องคดีได้ภายใต้เงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญกำหนด ผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือผู้เสียหายไม่มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลได้เองเพราะการฟ้องคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นระบบการฟ้องคดีโดยรัฐ ตามกฎหมายถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายเท่านั้น

1.3.2 กระบวนการระหว่างพิจารณาคดี

วิธีพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งมีลักษณะเฉพาะบางประการที่แตกต่างกับวิธีพิจารณาในคดีอาญาโดยทั่วไปซึ่งสามารถอธิบายได้โดยลำดับดังนี้

¹⁰¹ ไพโรจน์ วายุภาพ. คำอธิบายศาลอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบและวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ กับศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและวิธีพิจารณาคดีคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. มาตรา 76

¹⁰² พิชัย นิลทองคำ. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง-วิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 28

1) เมื่อมีการยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 26 วรรคท้าย ให้ศาลประทับฟ้องโดยไม่ต้องมีการ “ไต่สวนมูลฟ้อง” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (12) อธิบายว่าการไต่สวนมูลฟ้อง หมายถึง กระบวนการไต่สวนของศาลเพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดีที่จำเลยต้องหา เนื่องจากการประทับฟ้องกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลกฎหมายให้อโอกาสศาลสามารถทำการไต่สวนมูลฟ้องได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 (2) กำหนดให้เป็นดุลยพินิจ ที่จะสั่งไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้เพราะพนักงานอัยการจะยื่นฟ้องคดีใดต่อศาล โดยไม่มีการสอบสวนความผิดนั้นมาก่อนไม่ได้ ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 ดังนั้นคดีใดที่พนักงานอัยการจะเป็น โจทก์ยื่นฟ้องจำเลยได้ คดีนั้นต้องผ่านกระบวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน และผ่านการพิจารณาสั่งคดีของพนักงานอัยการซึ่งมีระบบตรวจสอบดุลยพินิจและคานอำนาจกันระหว่างพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการรวมทั้งผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ และอัยการสูงสุด ครอบคลุมตามกระบวนการยุติธรรมอันเป็นหลักประกันได้ในเบื้องต้นว่าคดีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ยื่นฟ้องต่อศาลนั้นน่าจะมีมูลเพียงพอที่ศาลจะประทับฟ้องไว้พิจารณาได้โดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อน และในทางปฏิบัติคดีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ ศาลมักประทับฟ้องไว้พิจารณาทันทีโดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้องแต่อย่างใด ตรงกันข้ามกับในคดีที่ราษฎรเป็น โจทก์ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อนจะสั่งประทับฟ้องไว้พิจารณาเพราะในคดีที่ราษฎรเป็น โจทก์นั้น ราษฎรมีอำนาจฟ้องคดีโดยไม่ต้องมีการสอบสวนความผิดนั้นมาก่อน ดังนั้นการยื่นฟ้องจึงเกิดจากความประสงค์ของราษฎรเองโดยไม่มีการตรวจสอบพยานหลักฐานจากองค์กร ในกระบวนการยุติธรรมมาก่อน กฎหมายจึงกำหนดให้ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องประทับฟ้องในคดีที่ราษฎรเป็น โจทก์ หากคดีนั้นปรากฏว่าพนักงานอัยการได้เป็นโจทก์ยื่นฟ้องจำเลยด้วยข้อหาอย่างเดียวกันด้วยแล้ว ให้เป็นดุลยพินิจแก่ศาลที่จะสั่งไต่สวนมูลฟ้องก่อนหรือไม่ก็ได้¹⁰³ ในคดีอาญาทั่วไปให้ดุลยพินิจแก่ศาลที่จะไต่สวนมูลฟ้องกรณีคดีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ยื่นฟ้องคดีหรือไม่ก็ได้¹⁰⁴ แต่ในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตาม มาตรา 26 วรรคท้ายของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 แสดงอย่างชัดเจนว่าศาลจะสั่งให้มีการไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่ได้นั่นเองเมื่อศาลมีคำสั่งประทับฟ้องของโจทก์แล้วศาลจะต้องจัดส่งสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลยเพื่อแก้ข้อกล่าวหาต่อไปและเมื่อได้มีสำเนาคำฟ้องแล้ว

¹⁰³ คณิต ฒ นคร.กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร, วิญญูชน. 2546. หน้า 392

¹⁰⁴ พิชัย นิลทองคำ. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง-วิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 162 (2)

จำเลยมีสิทธิขอตรวจและคัดสำเนาเอกสาร ในส่วนการไต่สวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ¹⁰⁵ จำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงมีสิทธิดีกว่าจำเลยในคดีอาญาทั่วไปเพราะในคดีอาญาทั่วไปนั้นจำเลยมีสิทธิตรวจสอบพยานหลักฐานของโจทก์ก็ต่อเมื่อถึงวันนัดตรวจพยานหลักฐานที่ศาลอาจกำหนดให้มีขึ้นก่อนวันสืบพยาน การใช้สิทธิเช่นนี้ย่อมทำให้จำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีโอกาสในการต่อสู้คดีของจำเลยได้อย่างเต็มที่ ตามแนวคิดของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ปรับปรุงขึ้นใหม่

2) กระบวนพิจารณาในวันนัดพิจารณาครั้งแรกคู่ความทั้งสองฝ่ายจะต้องมาศาล เมื่อจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลและศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริง ศาลจะต้องอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังและถามว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยบันทึกไว้และในกรณีที่จำเลยไม่มาศาลในวันนัดพิจารณาครั้งแรก

ศาลจะพิจารณาคดีต่อไปไม่ได้ เพราะจำเลยยังไม่เข้ามาอยู่ในอำนาจของศาล

ในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพ ตามข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543 ข้อ 9 ศาลอาจพิพากษาลงโทษจำเลยโดยไม่ต้องพิจารณาคดีต่อไปก็ได้ อย่างไรก็ตาม ข้อกำหนดดังกล่าวให้ดุลยพินิจแก่ศาลในการเรียกพยานหลักฐานมาทำการไต่สวนต่อไปก็ได้จนกว่าศาลจะพอใจว่าจำเลยกระทำความผิดจริง หากศาลสอบคำให้การจำเลยแล้วจำเลยให้การปฏิเสธ ศาลต้องดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไปโดยกำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐานและไต่สวนพยานหลักฐานซึ่งจะต้องแจ้งให้โจทก์และจำเลยทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 14 วัน

3) การตรวจพยานหลักฐานภายหลังจากการพิจารณาคดีครั้งแรก ศาลกำหนดให้มีวันตรวจพยานหลักฐาน ซึ่งศาลแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 14 วัน เพื่อให้คู่ความทั้งสองฝ่ายได้มีการเตรียมคดีโดยเฉพาะพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องเพื่อยื่นในวันตรวจพยานหลักฐาน และเมื่อถึงกำหนดวันตรวจพยานหลักฐาน ให้โจทก์และจำเลยส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุต่อศาลเพื่อให้อีกฝ่ายตรวจสอบว่าจะรับพยานหลักฐานได้เพียงใด หรือพยานหลักฐานใดที่รับกันได้ก็ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์พยานหลักฐานนั้นสาเหตุที่ต้องตรวจพยานหลักฐานอาจเนื่องมาจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้น หลังจากนั้นให้คู่ความทั้งสองฝ่ายแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานของตนต่อศาลเว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น(ถ้ามี)

4) การไต่สวนพยานหลักฐานศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง “จะยึดสำนวนของผู้ไต่สวนอิสระหรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการ

¹⁰⁵ สุพิศ ปราณีตพลกรัง. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 (คดีอาญานักการเมือง). มาตรา 28

ทุจริตแห่งชาติเป็นหลักในการพิจารณาหากเห็นว่าหลักฐานของผู้ไต่สวนอิสระหรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติยังไม่ชัดเจน ศาลอาจไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมตามสมควร” ซึ่งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้อธิบายว่าการ “การยึดถือสำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นหลักในการพิจารณา” ความหมายเพียงขอบเขตในการพิจารณาคดีให้ยึดแนวทางที่ปรากฏในสำนวนเท่านั้น มิใช่ต้องถือเป็นหลักว่าข้อเท็จจริงต่างๆ เป็นดังที่ปรากฏในรายงานของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนคดีของศาล¹⁰⁶ ทั้งนี้การไต่สวนของพยานของศาลจะเป็นการไต่สวนเพิ่มเติมจากที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้ดำเนินการไว้แล้วเท่านั้นและในกรณีที่พยานหลักฐานจากสำนวนมีความชัดเจนอยู่แล้วศาลจึงมีอำนาจพิพากษาคดีไปโดยไม่ต้องมีการไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมอีกก็ได้¹⁰⁷

5) การดำเนินกระบวนการพิจารณาลับหลังจำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543 ข้อ 10 กำหนดอำนาจแก่ศาลในการพิจารณาและไต่สวนพยานหลักฐานลับหลังจำเลยได้โดยไม่มีเงื่อนไขซึ่งแตกต่างกับในคดีอาญาทั่วไปที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง วางหลักว่าศาลจะต้องพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยเว้นแต่มีเหตุยกเว้นตามมาตรา 172 ทวิ ศาลอาจใช้ดุลพินิจกำหนดให้มีการพิจารณาลับหลังจำเลยได้ การที่ในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกำหนดไว้ให้ศาลทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยต้องยึดรายงานของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นหลักในการพิจารณา การไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในชั้นศาลเป็นการดำเนินการเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควรเท่านั้น หรือบางท่านก็อธิบายว่าเป็นเพราะศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีวิธีการค้นหาความจริงที่ศาลเป็นผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงในคดีได้ทั้งหมดและยังเป็นไปเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินกระบวนการพิจารณา¹⁰⁸

¹⁰⁶ อธิคม อินทุภูติ. แนวทางการพัฒนากระบวนการวิธีพิจารณาระบบไต่สวนศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. งานวิจัยหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) รุ่น 11 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร. 2551. หน้า 95-97

¹⁰⁷ วิชัย วิวิตเสวี. “คดีอาญานักการเมือง แนววิธีของวิธีพิจารณาที่ต้องเปลี่ยนแปลง”. วารสารศาลยุติธรรม 14, 1, (มิถุนายน 2544). หน้า 10

¹⁰⁸ มงคล ทับเที่ยง. กระบวนการพิจารณาระบบไต่สวน กรณีศึกษาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิถฒ. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2546. หน้า 51-52.

6) การถามพยานบุคคลศาลมีอำนาจในการซักถามถามพยานบุคคล¹⁰⁹ ส่วนโจทก์และจำเลย หากต้องการซักถามต้องขออนุญาตศาลถาม แต่ต้องภายหลังจากที่ศาลได้ถามเสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานเป็นผู้ถามก่อนซึ่งการถามพยานของแต่ละตามแนวคิดระบบไต่สวนกำหนดให้ศาลเป็นผู้มีหน้าที่สืบพยานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 229 ที่บัญญัติไว้แต่โดยทั่วไปศาลมักจะไม่ใช่ซักถามพยานด้วยตนเองแม้กฎหมายจะบัญญัติให้ศาลมีบทบาทหลักในการถามพยานก็ตาม แต่องค์กรคณะผู้พิพากษาก็ยังคงปฏิบัติหน้าที่อย่างศาลในระบบกล่าวหาเช่นเดียวกับที่เป็นอยู่ในคดีอาญาทั่วไป คือ บทบาทในการนำสืบพยานยังคงอยู่ที่คู่ความเป็นหลัก แม้ศาลจะเริ่มถามพยานบ้าง แต่ให้พยานตอบรับรองว่าที่ได้ให้การต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาตินั้นเป็นความจริง ศาลยังไม่เก่งในการซักถามพยานคือผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนหรือผู้พิพากษาอื่นๆ ส่วนใหญ่จะนั่งฟังการพิจารณาคดีเฉยๆ อาจมีการซักถามบ้างบางโอกาส โดยผู้พิพากษาจะไม่ใช้คำถามนำในการซักถามมีข้อสังเกตว่าด้วยเหตุที่การถามพยานของศาลข้างต้นมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงในคดี ดังนั้นลักษณะการถามจึงมีความแตกต่างกับการถามพยานของพนักงานอัยการหรือทนายความในคดีทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะแตกต่างกับ "การถามค้าน" ที่กระทำเพื่อมุ่งทำลายน้ำหนักหรือความน่าเชื่อถือของพยานฝ่ายตรงข้าม ทั้งนี้ในการถามศาลจะสรุปหรืออธิบายข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องให้พยานฟังก่อนจะถามถึงข้อเท็จจริงที่ศาลประสงค์จะทราบโดยการใช้คำถามนำ เพื่อควบคุมการเบิกความของพยานให้อยู่ในประเด็นที่กำลังพิจารณา

7) การพิจารณาทำต่อเนื่องกันทุกวันจำเลยในคดีอาญามีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม แต่ในทางปฏิบัติศาลก็ไม่ได้พิจารณาอย่างต่อเนื่องติดต่อกันไปทุกวันจนกระทั่งเสร็จสิ้นการพิจารณา เนื่องจากกฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ชัดเจนถึงเพียงนั้น แต่ในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นบุคคลที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีมติว่าข้อกล่าวหาไม่มูลจะต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ทันทีจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา ซึ่งแตกต่างหากในคดีอาญาทั่วไปที่เมื่อจำเลยซึ่งเป็นข้าราชการถูกฟ้อง ก็ยังสามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ตามปกติ เพราะถือว่าจำเลยยังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิด ดังนั้นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะใช้อำนาจรัฐหรือมีอิทธิพลในทางคดีต่อไป และด้วยเหตุที่ผู้ถูกฟ้องจะต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องด้วยเหตุดังกล่าวในกระบวนการพิจารณาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 15 จึงบัญญัติให้ศาลดำเนินกระบวนการไต่สวนพยานหลักฐาน

¹⁰⁹ ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543.ข้อ 18 วรรคสอง

ต่อเนื่องตลอดจนกว่าจะเสร็จสิ้นการพิจารณา เว้นแต่จะมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอื่นอันมีอาจ ก้าวล่วงได้

8) การทำคำพิพากษาในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้ผู้พิพากษา องค์คณะทำความเห็นในการวินิจฉัยคดีเป็นหนังสือ และแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุมก่อนการลงมติ และถือเอามติเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ตัดสิน โดยเน้นเรื่องความโปร่งใส อีกทั้งยังเป็นการตรวจสอบ การใช้ดุลพินิจตลอดจนการให้เหตุผลประกอบการวินิจฉัยของผู้พิพากษาแต่ละคนคำพิพากษาของ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ส่วนความเห็น ในการวินิจฉัยของผู้เป็นองค์คณะแต่ละคนให้เปิดเผยตามวิธีที่ประธานศาลฎีกากำหนด

1.3.3 กระบวนการภายหลังศาลมีคำพิพากษา

เมื่อศาลฎีกาฯ มีคำพิพากษาให้จำเลยในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมืองมีความผิดตามฟ้อง จำเลยย่อมได้รับโทษสำหรับความผิดนั้นตามที่กำหนดไว้ในคำพิพากษา สำหรับในกรณีที่จำเลยไม่มาฟังคำพิพากษาและมีพฤติการณ์หลบหนี ได้กำหนดไว้ตาม มาตรา 22 ประกอบกับข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมือง พ.ศ. 2543 ข้อ 38 ที่กำหนดให้ผู้พิพากษาประจำแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมืองในศาลฎีกามีอำนาจออกหมายหรือคำสั่งใดๆ เพื่อให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญานั้น ในทางปฏิบัติผู้พิพากษาจะออกหมายจับ เพื่อให้ตำรวจหรือพนักงานฝ่าย ปกครองจับกุมบุคคลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ให้อำนาจไว้¹¹⁰ การอุทธรณ์ คำพิพากษาดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 มาตรา 195 ถูกเอามาเขียนไว้ในพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลฎีกานักการเมืองฯ หมวดที่ 6 มาตรา 60-64 คือ การให้สิทธิคู่ความที่ไม่พอใจ คำพิพากษาสามารถยื่นอุทธรณ์ได้ภายในสามสิบวันนับแต่มีคำพิพากษา¹¹¹ และการยื่นอุทธรณ์นั้น ให้ยื่นต่อที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาและที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาจะคัดเลือกผู้พิพากษาศาลฎีกาอีก 9 คน ที่ ไม่เคยตัดสินคดีนั้นมาก่อน เป็นผู้วินิจฉัยในชั้นอุทธรณ์ หากในชั้นอุทธรณ์มีปัญหาข้อกฎหมาย อาจเสนอให้วินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาก็ได้ สำหรับคดีที่ตัดสินลงโทษ จำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิตศาลมีหน้าที่ต้องส่งเรื่องให้วินิจฉัยในชั้นอุทธรณ์อีกครั้งหนึ่ง เสมอหากจำเลยจะยื่นอุทธรณ์จำเลยต้องมาขึ้นต่อศาลด้วยตนเอง จะแต่งตั้งให้ทนายความมาขึ้นแทน ไม่ได้ เว้นแต่กรณีที่จำเลยถูกคุมขังอยู่ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้สิทธิจำเลยที่หลบหนีต่อสู้คดีในชั้น อุทธรณ์

¹¹⁰ พิชัย นิลทองคำ, ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง-วิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 61.

¹¹¹ สุพิศ ปราณีตพลกรัง, พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 (คดีอาญานักการเมือง), มาตรา 60-64

2. การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในรัฐเท็กซัสประเทศสหรัฐอเมริกา

2.1 ความหมายของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

การปกครองท้องถิ่น (Local Government) รัฐบาลมลรัฐและการปกครองท้องถิ่นตามหลักแล้ว การปกครองท้องถิ่นเป็นการควบคุมหรือกำกับโดยรัฐบาลมลรัฐ¹¹² กฎหมายหรือกฎระเบียบต่างๆ ที่บังคับใช้ในการปกครองท้องถิ่นจะขึ้นอยู่กับแต่ละมลรัฐเป็นหลัก หน่วยการปกครองท้องถิ่นมีทั้งซีตี (City) ทาวน์หรือทาวน์ชิพ (Town and Township) เคาน์ตี (County) เขตพิเศษ (Special District) และเขตโรงเรียน (School District) จัดตั้งขึ้นตามที่มลรัฐกำหนดรวมถึงมลรัฐจะเป็นผู้ให้ขอบเขตอำนาจและกำหนดรูปแบบของหน่วยการปกครองท้องถิ่นจะเป็นแขนงของมลรัฐนั่นเองแม้เคาน์ตีต่างๆ จะมีการจัดองค์กรที่แตกต่างกันและมีการเรียกชื่อขององค์กรที่แตกต่างกันเช่น คณะกรรมการเคาน์ตี (County Commissioner), คณะผู้บริหารเคาน์ตี (County Board), (Board of Supervisor) หรือ ตุลาการ (Judges) โดยคณะกรรมการต่างๆ ที่กล่าวข้างต้นประชาชนจะเป็นผู้มีอำนาจเลือกตั้งคณะกรรมการดังกล่าวกันขึ้นมา

- เคาน์ตี (County) คือ หน่วยปกครองท้องถิ่นที่มีหน้าที่ตอบสนองงานที่มลรัฐอยากให้ทำ¹¹³ กล่าวคือเสมือนแขนงของมลรัฐนั่นเองและเคาน์ตีไม่เป็นนิติบุคคล แต่เป็นหน่วยงานท้องถิ่นที่ทำหลายหน้าที่รวมถึงมีพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่กว้างขวาง แต่โดยหลักแล้วมีหน้าที่ได้แก่ งานด้านตุลาการ การรักษาความปลอดภัยแก่สาธารณะ การจัดการเลือกตั้ง การจัดการขยะ สาธารณสุข ห้องสมุด การจัดการวิทยาลัยเทคนิคและวิทยาลัยชุมชน การคุ้มครองสถานะแวดล้อมในท้องถิ่น เป็นต้น

ผู้ศึกษาค้นคว้าจะมุ่งเน้นเฉพาะในรัฐเท็กซัส เป็นหลักโดยรัฐเท็กซัส จัดการปกครองเป็นแบบเคาน์ตี (County) มีคณะกรรมการเคาน์ตี (County Commissioner), และคณะผู้บริหารเคาน์ตี (County Board) ซึ่งคณะกรรมการเหล่านี้จะมีจำนวนสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้ง 5 คน มีวาระ 4 ปี¹¹⁴ นอกจากนี้มีสมาชิกสภาที่มาจากการเลือกตั้งแล้ว เจ้าหน้าที่จำนวนหนึ่งของเคาน์ตี เช่น เจ้าหน้าที่ปกครอง, หน่วยงานของเคาน์ตี, ผู้ตรวจสอบบัญชี, เจ้าหน้าที่การเงิน, ก็มาจากการเลือกตั้งแยกต่างหากจากสมาชิกสภา และมีคณะกรรมการเคาน์ตีบริหารงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ที่มาจากการ

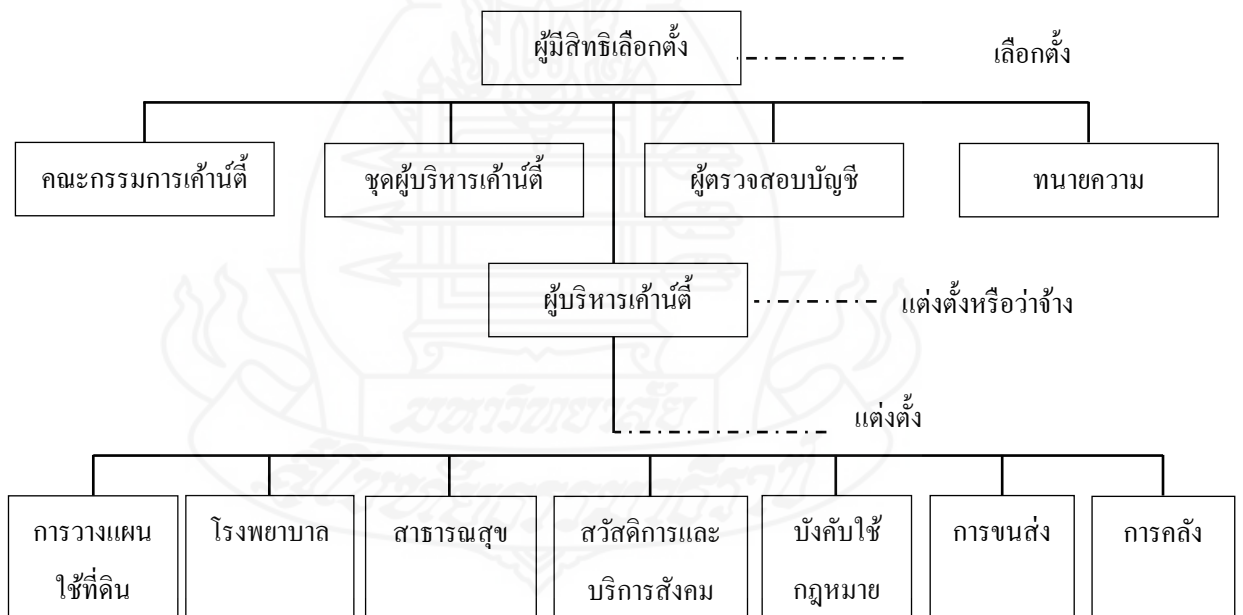
¹¹² สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น. “รูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอเมริกา”. ค้นคืน 28 กันยายน 2563. จาก <http://www.local.moi.go.th/document%209.pdf>

¹¹³ เรื่องเดียวกัน

¹¹⁴ เรื่องเดียวกัน

เลือกตั้งของประชาชน¹¹⁵ เมื่อคณะกรรมการบริหารเคาน์ตีไม่สามารถจัดการกับความซับซ้อนและจำนวนของงานได้ ดังนั้นจึงมองหาผู้ช่วยที่เป็นมืออาชีพมาช่วยบริหาร ได้แก่ผู้บริหารเคาน์ตี (County Administrator) หรือผู้จัดการเคาน์ตี (County Manager) เป็นรูปแบบการบริหารงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของโครงสร้างแบบสภา – ผู้จัดการ (Council – Manager) รูปแบบนี้คณะกรรมการจะเป็นผู้กำหนดนโยบายและแต่งตั้งผู้บริหารให้เป็นผู้ดำเนินนโยบายออกปฏิบัติ ผู้บริหารจะเป็นผู้จัดทำงบประมาณเพื่อให้คณะกรรมการเคาน์ตีพิจารณา และเป็นผู้ที่ควบคุมการบริหารทั้งหมดในเคาน์ตีและประชาชนไม่สามารถควบคุมการบริหารงานของเคาน์ตีได้โดยตรง เพราะผู้บริหารมาจากการแต่งตั้งของคณะกรรมการเคาน์ตีและชุดผู้บริหารเคาน์ตีสามารถคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้และความสามารถในการบริหารเข้ามาทำหน้าที่บริหารงานเคาน์ตีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลดีและทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเคาน์ตีได้รับประโยชน์ การจัดเคาน์ตีลักษณะนี้ได้รับความนิยมในอเมริกาหลายรัฐ รวมถึงรัฐเท็กซัสด้วยตามตารางดังนี้¹¹⁶

โครงสร้างภายในแบบชุดผู้บริหารเคาน์ตีที่มาจากการเลือกตั้ง

¹¹⁵ เรื่องเดียวกัน

¹¹⁶ นรนิติ เศรษฐบุตร. “สำรวจเขตปกครองท้องถิ่นชนบทอเมริกา เค้าน์ตีแจสเปอร์รัฐเท็กซัส”. ค้นคืน

2.2 บุคคลที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลยุติธรรม

ประเทศสหรัฐอเมริกา ในกรณีที่มีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกระทำความผิดกฎหมายอาญา จะถูกสอบสวนและดำเนินคดีโดยอัยการอิสระ¹¹⁷มีดังนี้

1. ประธานาธิบดี และรองประธานาธิบดี
  2. ผู้ที่ดำรงตำแหน่ง ตาม USC. Chapter 5 U.S. มาตรา 5312¹¹⁸ เช่น รัฐมนตรี, อัยการสูงสุด, ผู้แทนการค้าสหรัฐ เป็นต้น
  3. เจ้าหน้าที่ในสำนักประธานาธิบดีที่ได้รับค่าตอบแทนตั้งแต่ระดับที่ 2 ขึ้นไป เช่น ผู้ช่วยรัฐมนตรีกระทรวงต่างๆ หรือผู้อำนวยการองค์การบริหารการบินและอวกาศแห่งชาติ (NASA) เป็นต้น
  4. รองอัยการสูงสุด และเจ้าหน้าที่กระทรวงยุติธรรม ซึ่งได้ค่าตอบแทนตั้งแต่ระดับ 3 ขึ้นไป
  5. ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ สำนักข่าวกรองกลางสหรัฐ (CIA) และ คณะกรรมการสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน
  6. ประธานและเหรัญญิกของคณะกรรมการระดับชาติว่าด้วยการรณรงค์เลือกตั้ง ประธานาธิบดีและเจ้าหน้าที่หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นๆ
  7. บุคคลที่ดำรงตำแหน่ง ในข้อ 1 ถึง 5 ซึ่งพ้นจากตำแหน่งไม่เกิน 1 ปี
- เมื่อพิจารณาถึงตำแหน่งที่สามารถถูกดำเนินคดีได้โดยอัยการอิสระแล้ว พบว่าการกำหนดตำแหน่งที่สามารถเข้าสู่การสอบสวนและดำเนินคดีโดยอัยการอิสระไว้เป็นจำนวนมากที่ให้อัยการอิสระในการดำเนินการเนื่องจากเพื่อป้องกันตำแหน่งเหล่านี้จะมีการขัดกัน ในตำแหน่งระดับฝ่ายบริหารได้ รวมถึงความเป็นไปได้ที่จะเกิดผลประโยชน์ขัดกันกับอัยการสูงสุดได้¹¹⁹

2.2.1 ลักษณะความผิดอาญา ที่สามารถถูกดำเนินคดีโดยอัยการอิสระได้

ความผิดอาญาตามกฎหมายของสหรัฐฯ จะได้มีการแบ่งออกเป็นระดับตามมาตรฐานความรุนแรง ซึ่งแต่ละระดับจะมีบทกำหนดโทษที่แตกต่างกัน ซึ่งประมวลกฎหมายวิธี

¹¹⁷ ภัคพลธนรักษ์.การนำระบบอัยการอิสระของประเทศสหรัฐอเมริกามาบังคับใช้กับการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต), สาขานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2550. หน้า 65-68

¹¹⁸ “U.S.C. Chapter 5 U.S. Code § 5312.”, Retrieved October 5, 2020. From :<https://www.law.cornell.edu/uscode/text/5/5312>

¹¹⁹ ภัคพลธนรักษ์.การนำระบบอัยการอิสระของประเทศสหรัฐอเมริกามาบังคับใช้กับการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. หน้า 69-70

พิจารณาความอาญาได้กำหนดโทษของความผิดตามความร้ายแรงของความผิด โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้¹²⁰

1) ความผิดอุกฉกรรจ์ (Felony)

- (1) ระดับจำคุกตลอดชีวิต
- (1.2) ระดับจำคุกไม่เกิน 25 ปี
- (3) ระดับจำคุกไม่เกิน 20 ปี
- (4) ระดับจำคุกไม่เกิน 6 ปี
- (5) ระดับจำคุกไม่เกิน 3 ปี

2) ความผิดไม่ร้ายแรง (Misdemeanor Offense) หรือความผิดลหุโทษถือเป็นความผิดที่ร้ายแรงรองลงมาและผู้กระทำความผิดอาจต้องรับโทษจำคุกดังนี้

- (1) ระดับจำคุกไม่เกิน 1 ปี
- (2) ระดับจำคุกไม่เกิน 6 เดือน
- (3) ระดับจำคุกไม่เกิน 30 วัน

3) ความผิดเล็กน้อย (Petty Offense) โดยผู้ที่ได้กระทำความผิดอาจต้องรับโทษจำคุกถึง 6 เดือน โดยจะมีการใช้โทษปรับในลักษณะความผิดประเภทที่สามแทนโทษจำคุก¹²¹

ความผิดที่ทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสามารถถูกสอบสวนโดยอัยการอิสระได้นั้น ได้แก่ ความผิดอาญาตามกฎหมายสหรัฐฯ ที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือน ขึ้นไป

ในสหรัฐอเมริกา นั้น ระดับความรุนแรงของความผิดแต่ละประเภท จะมีผลต่อกระบวนการพิจารณา เช่น กรณีที่มีการกล่าวหาบุคคลใดๆ ก็ตามว่าได้กระทำความผิดในระดับอุกฉกรรจ์ ได้กำหนดให้การส่งรับฟ้องบุคคลที่ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดอุกฉกรรจ์ ต้องผ่านการหรือผ่านความเห็นชอบโดยคณะลูกขุนใหญ่เสียก่อน จึงออกหมายเรียกบุคคลดังกล่าวมาดำเนินการต่อไป

2.2.2 ระบบศาลในสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาใช้ระบบศาลคู่ ได้แก่ ศาลรัฐบาลกลาง (Federal Court) และศาลมลรัฐ (State Court) ทั้งสองศาลจะเป็นอิสระหรือไม่ขึ้นตรงต่อกันและมีเขตอำนาจทับซ้อนกันอยู่ โดยที่ศาลรัฐบาลกลางมิได้ถูกจำกัดอำนาจให้พิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายของรัฐบาลกลาง

¹²⁰ “U.S.C. Title 18 Part 2 Chapter 227 Subchapter D Sec. 3581”, Retrieved October 5, 2020. From : <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/227/3581>

¹²¹ สุธิชา ม่วงผล.ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2552. หน้า 120-121.

และศาลมลรัฐก็มีได้ถูกจำกัดอำนาจให้พิจารณาคดีที่เกี่ยวกับกฎหมายมลรัฐแต่อย่างใด การที่จะฟ้องคดีได้ขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ทางคดี ทั้งศาลมลรัฐและศาลรัฐบาลกลางแบ่งโครงสร้างระบบศาลเป็น 3 ชั้นเหมือนกัน คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา¹²² ดังนี้

1) ศาลชั้นต้น (Trial Courts) ทำหน้าที่พิจารณาสืบพยานในคดี คือ รวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ในชั้นต้น ได้แก่ คำให้การพยาน พยานวัตถุ พยานเอกสาร คำแถลงการณ์ และพิพาทคดีร่วมกันกับคณะลูกขุนเพื่อให้สอดคล้องกับข้อกฎหมายที่บัญญัติ โดยศาลชั้นต้นแบ่งเป็น

(1) ศาลจังหวัด (District Court) ทำหน้าที่พิจารณาสืบพยานบรรดาคดีที่มาสู่ศาลจังหวัด เป็นหลัก

(2) ศาลแขวง (Magistrates Courts) เป็นส่วนหนึ่งของศาลจังหวัดมิได้จัดตั้งแยกเป็นศาลต่างหาก หน้าที่หลักของศาลแขวง คือ การไต่สวนเบื้องต้นและพิพาทคดีเล็กน้อยๆ เฉพาะบางกรณีหรือการไต่สวนเบื้องต้นเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิจารณาว่าพยานหลักฐานเพียงพอหรือไม่ เพื่อที่จะทำการควบคุมบุคคลไว้ระหว่างดำเนินคดีอาญานอกจากนั้นยังมีอำนาจพิจารณาให้ประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยมีหลักประกัน หรือพิจารณาออกหมายค้น การฝากขังผู้ต้องหา เป็นต้น

(3) ศาลชั้นต้นพิเศษอื่นใดที่มีการจัดตั้งตามรัฐสภาได้ให้มีการจัดตั้งขึ้น เช่น ศาลศุลกากร หรือศาลภาษีอากร เป็นต้น

สำหรับองค์คณะของผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ประกอบไปด้วยศาลรัฐบาลกลาง และศาลมลรัฐ ซึ่งจะมีการจัดรูปแบบในการพิจารณาคดีดังนี้

ศาลรัฐบาลกลาง องค์คณะผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในศาลจังหวัด แต่ละคดีมีจำนวนเพียงคนเดียวเท่านั้น โดยอาจนั่งพิจารณาโดยลำพังหรือนั่งพิจารณาร่วมกับคณะลูกขุนซึ่งทำหน้าที่รับฟังข้อเท็จจริงแห่งคดี จำนวนผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในศาลจังหวัดมิได้ขึ้นอยู่กับจำนวนทุนทรัพย์พิพาทหรืออัตราโทษ ดังที่ปรากฏในระบบศาลประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ คณะลูกขุนจะเป็นผู้พิจารณาข้อเท็จจริงนั้นเดิมประกอบด้วยลูกขุน 12 คน ซึ่งต้องลงมติเป็นเอกฉันท์ว่าจำเลยมีความผิดจึงจะลงโทษจำเลยได้

ศาลมลรัฐ องค์คณะผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในศาลเหมือนกันกับศาลรัฐบาลกลาง จะจัดรูปแบบคณะลูกขุนให้เป็นอย่างไรก็ได้ตราบเท่าที่คณะลูกขุนยังสามารถรักษาประสิทธิภาพเอาไว้ได้ โดยศาลรัฐบาลกลางนั้นมีคณะลูกขุนจะเป็นผู้พิจารณาข้อเท็จจริง

¹²² ฉัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. “ลักษณะพิเศษบางประการของระบบศาลสหรัฐอเมริกา”. ก้นคืน 1 กันยายน 2563. จาก <http://www.institute.ago.go.th>.

จำนวน 12 คน โดยศาลสูงในสหรัฐอเมริกาได้ให้แนวทางเอาไว้ว่า คณะลูกขุนนั้นจะต้องมีขนาดเพียงพอ โดยไม่มีใครสามารถถูกโน้มน้าวได้และต้องมีจำนวนเพียงพอที่จะไม่เกิดความหวั่นไหวจากการข่มขู่จากอิทธิพลภายนอกและสามารถเป็นตัวแทนชุมชนได้อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามแนวคำพิพากษาได้กำหนดไว้ว่าคณะลูกขุนซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิก 5 คน นั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ¹²³ ดังนั้นจำนวนคณะลูกขุนต้องมีจำนวนมากกว่า 5 คน

2) ศาลอุทธรณ์ (Appellate Courts หรือ Appeals Courts) มีหน้าที่พิจารณาคดีที่คู่ความอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ในการพิจารณาคดีโดยศาลอุทธรณ์ต้องฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาลล่างและคณะลูกขุนได้ตัดสินมา และการแก้ไขข้อผิดพลาดของศาลล่างทั้งในเรื่องข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย

3) ศาลฎีกา (Supreme Court) การอุทธรณ์นั้นเป็นสิทธิของคู่ความสามารถกระทำได้แต่ใน การฎีกาไม่ใช่สิทธิของคู่ความแต่อย่างใด หากเป็นดุลยพินิจของศาลฎีกาที่จะรับคดีไว้พิจารณาหรือไม่ ในทางปฏิบัติศาลฎีกาจะไม่รับพิจารณาคดีทั่วไป แต่จะรับพิจารณาเฉพาะคดีที่มีประเด็นข้อกฎหมายสำคัญเท่านั้น¹²⁴

2.3 กระบวนการดำเนินคดีอาญาและบทลงโทษของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

2.3.1 กระบวนการก่อนเริ่มพิจารณาคดี

ในสหรัฐอเมริกานั้นใช้ระบบการตรวจสอบโดยระบบการถอดถอน (impeachment) ในรัฐสภาซึ่งประเทศที่ใช้ระบบนี้ได้แก่ ประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ระบบนี้จะใช้ควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่รวมถึงการประพฤติตนอันไม่สมควรหรือไม่เหมาะสมของผู้นำประเทศ คณะรัฐมนตรีและสมาชิกรัฐสภา โดยสมาชิกรัฐสภาจะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการพิจารณาและลงมติถอดถอน โดยประเทศอังกฤษผู้ที่มีอำนาจพิจารณาคือ สภาสามัญ (House of Lord) ส่วนสหรัฐอเมริกานั้นอำนาจลงมติถอดถอนคือวุฒิสภา (Senator) ลักษณะในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ หรือ ความประพฤติของนักการเมืองโดยการถอดถอนนั้นมีลักษณะเป็นวิธีการเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมทางการเมืองมากกว่าจะเป็นการดำเนินคดีอาญาทางกฎหมายอย่างระบบที่ใช้องค์กรตุลาการเป็นผู้ตรวจสอบอย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่กระทำความผิดจะถูกลดถอนอันเป็นการลงโทษในทางการเมืองไปแล้วแต่หากการกระทำความผิดนั้นเป็น

¹²³ กัณฑ์รัตน์ รูปสมศรี. การทบทวนคำพิพากษาในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. 2554. หน้า 50-51.

¹²⁴ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. “ระบบศาลประเทศสหรัฐอเมริกา American Court System”. ค้นคืน 20 กรกฎาคม 2563. จาก [http://e-book.ram.edu/e-book/1/LW454\(51\)/LW454-6.pdf](http://e-book.ram.edu/e-book/1/LW454(51)/LW454-6.pdf).

ความคิดที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายอาญาก็จะถูกฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาในระบบปกตินั้น เนื่องจากกระบวนการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีผลเพียงการให้ออกจากตำแหน่ง และถือว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นบุคคลธรรมดาที่ถูกดำเนินคดีอาญาได้ปกติทั่วไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ปกครองแบบสหพันธรัฐ หรือเรียกว่าปกครองโดยรัฐบาลสหพันธ์ (federal government) กล่าวคือ อำนาจในการปกครองถูกแบ่งกันระหว่างรัฐบาลกลาง (ชาติ) กับรัฐบาลท้องถิ่น (มลรัฐ) ในระบบรัฐบาลค่อนั้นแต่ละมลรัฐจะมีอำนาจในการบริหารงานตามรัฐธรรมนูญ และรัฐธรรมนูญของแต่ละรัฐจะมีความแตกต่างกันไปตามธรรมเนียมปฏิบัติและมีระบบกฎหมายรวมทั้งศาลของตนเองซึ่งไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกมลรัฐ รัฐบาลกลางมีกฎหมายและระบบศาลของตัวเองเช่นกัน โดยรัฐธรรมนูญและกฎหมายของมลรัฐหรือกฎหมายของรัฐบาลกลางนั้นจะขัดต่อรัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาไม่ได้¹²⁵ ระบบการดำเนินคดีอาญาในสหรัฐอเมริกาจัดเป็นระบบกล่าวหาโดยขึ้นอยู่กับการนำเสนอข้อพิพาทต่อผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงซึ่งที่เป็นกลางตามกฎหมายและวัฒนธรรมของอเมริกัน ที่เป็นกฎระเบียบสืบต่อมาจากคอมมอนลอว์ของอังกฤษ ซึ่งเป็นระบบกล่าวหา ถือเป็นหน้าที่ของคุณความโดยที่มีอัยการหรืออัยการอิสระ แล้วแต่กรณีเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อเสนอต่อศาลซึ่งตามปกติทั่วไปแล้วผู้พิพากษาจะไม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับพยานหลักฐานทั้งสองฝ่ายโดยผู้พิพากษาทำหน้าที่หลัก คือการควบคุมการพิจารณาประเด็นข้อพิพาทที่ยกขึ้นกล่าวอ้างและประกันว่ามีการปฏิบัติตามกฎหมาย อย่างเป็นธรรมทั้งสองฝ่าย¹²⁶ แต่ก่อนที่อัยการจะนำข้อพิพาทขึ้นสู่กระบวนการในชั้นศาลจำเป็นต้องได้รับการตรวจสอบดังนี้

1) การตรวจสอบความจริงขั้นสอบสวนในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์นั้น มีแนวความคิดว่าการสอบสวนในชั้นสอบสวนควรจะสั้นที่สุดเพียงเพื่อเป็นการหาข้อเท็จจริงเท่านั้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญเพื่อให้พนักงานอัยการวินิจฉัยว่าการกระทำของผู้ต้องหาควรถูกฟ้องร้องยังศาลยุติธรรมหรือไม่และถ้าควรฟ้องจะตั้งข้อหาใด ผลของการสอบสวนขั้นต้นนี้จึงไม่ควรจะมุ่งหมายเพื่อนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาของศาล ทั้งนี้คำพิพากษาต้องอาศัยพยานหลักฐานซึ่งพิสูจน์ได้โดยตรงในการพิจารณาคดีในชั้นศาล

2) กระบวนการตรวจสอบความจริงขั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้มีวัตถุประสงค์ในการพิจารณาว่าคดีที่โจทก์ฟ้องนั้นสมควรที่ศาลจะรับคดีดังกล่าวไว้พิจารณาหรือไม่ โดยวินิจฉัยว่าคดีนั้นจะต้องมีพยานหลักฐานเพียงพอเพื่อแสดงให้เห็นว่าคดีมีมูลพอสมควรแก่การรับไว้พิจารณา (Probable Cause) ว่ามีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้นและผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้นั้นเป็นผู้กระทำ

¹²⁵ ณัฐสา ฉัตรไพฑูรย์. “ลักษณะพิเศษบางประการของระบบศาลสหรัฐอเมริกา”. หน้า 1

¹²⁶ เรื่องเดียวกัน.

ความผิดอาญาตามที่ถูกฟ้องหรือไม่ การตรวจสอบดังกล่าวจะมีผลทำให้ศาลเกิดความมั่นใจและประทับฟ้องไว้พิจารณาต่อไป ในสหรัฐอเมริกากระบวนการตรวจสอบในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้มี 2 ประเภท คือ การตรวจสอบโดยคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) ทำหน้าที่ในการตรวจสอบโดยตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง มิใช่องค์กรศาลการตรวจสอบคดีโดยคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) นั้นเป็นกรณีพนักงานอัยการทำคำฟ้องที่เรียกว่า Indictment ยื่นต่อคณะลูกขุนใหญ่เพื่อให้ทำการไต่สวนมูลฟ้องหากลูกขุนใหญ่เห็นว่าคดีมีมูลก็จะให้เสนอคำฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อทำการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป หรือการตรวจสอบในชั้นไต่สวนมูลฟ้องโดยศาลมาจิสเตรท (Magistrate) หากศาลมาจิสเตรท (Magistrate) เห็นว่าคดีมีมูลก็จะให้เสนอคำฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไป

คำฟ้อง (Indictment) จะต้องได้รับการไต่สวนมูลฟ้องครั้งแรกโดยศาลมาจิสเตรท (Magistrate) เสียก่อน เมื่อศาลมาจิสเตรท (Magistrate) เห็นว่าคดีมีมูลแล้วจึงจะส่งให้คณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) ทำการไต่สวนซ้ำอีกครั้ง แต่ก็มีบางมลรัฐให้คณะลูกขุนใหญ่ทำการไต่สวนมูลฟ้องได้เลย คดีที่ต้องได้รับการตรวจสอบโดยคณะลูกขุนใหญ่นั้นพิจารณาได้จากรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 5 ได้บัญญัติว่า “ในคดีอาญาประเภทร้ายแรง พนักงานอัยการจะมีคำสั่งฟ้องจะต้องได้รับการตรวจสอบโดยคณะลูกขุนใหญ่ (Grand Jury) เพื่อพิจารณาพยานหลักฐานก่อนแล้วจึงสั่งฟ้องต่อศาล” เมื่อคณะลูกขุนใหญ่ได้ทำการไต่สวนพิจารณาแล้ว ถือว่าเป็นหลักประกันอย่างหนึ่งของประชาชนเนื่องจากการตรวจสอบการใช้อำนาจในการดำเนินคดีของรัฐได้ และเนื่องจากเป็นกระบวนการตรวจสอบอำนาจฟ้องคดีโดยประชาชน (Grand jury) ศาลจึงรับฟ้องคดีอาญาไว้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้โดยไม่ต้องดำเนินการไต่สวนใดๆ อีก¹²⁷ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติ มีข้อวิจารณ์ว่าคณะลูกขุนใหญ่นั้นเป็นเพียงตรายางของอัยการ เพราะน้อยครั้งที่คณะลูกขุนใหญ่ จะไม่อนุญาตให้อัยการฟ้องคดี

การไต่สวนมูลฟ้องนี้พนักงานอัยการจะต้องแสดงพยานหลักฐานเพื่อให้ศาลเห็นว่าคดีนั้นมีมูลว่าผู้ต้องหากระทำความผิด และผู้ต้องหาไม่มีสิทธิถามค้านพยานที่อัยการเสนอ มารวมถึงสามารถเสนอพยานหลักฐานฝ่ายตนได้ด้วย ศาลจะรับฟังทั้งพยานที่โจทก์และจำเลยเสนอ การที่มีศาลมาจิสเตรทเข้ามาทำการไต่สวนมูลฟ้องเปรียบได้ดังที่มีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในชั้นแรกของการฟ้องคดี ก่อนที่จะมีการรับฟ้องจึงเป็นประโยชน์ในแง่ที่ทำให้ผู้ต้องหาและจำเลยได้มีโอกาสทราบคดีที่ตนเองจะต่อสู้ในชั้นพิจารณาอีกด้วย

¹²⁷ สุรินทร์ สฤณภูวงศ์. “วิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานหลักฐานสำหรับรัฐศาสตร์”. ในเอกสารการสอนชุดกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเล่ม 1. หน่วยที่ 1-5. นนทบุรี; สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2534. หน้า 25

3) การตรวจสอบความจริงในชั้นสอบสวนฟ้องร้องเมื่อพนักงานอัยการยื่นคำฟ้องไม่ว่าจะเป็นรูปแบบ Indictment หรือ Information กระบวนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา มีลักษณะพิเศษ คือ การให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการเจรจาต่อรองเรื่องคำให้การเพื่อให้ลดบางข้อหาหรือให้ได้รับโทษน้อยลง โดยแลกกับจำเลยต้องให้การรับสารภาพ ที่เรียกว่า การต่อรองคำให้การของจำเลย (Plea Bargaining) คดีอาญาโดยส่วนมากจะจบลงโดยไม่มีการพิจารณาคดี (Trial) เนื่องจากจำเลยให้การรับสารภาพเพื่อแลกกับโทษที่ลดลง

2.3.2 กระบวนการระหว่างพิจารณาคดี

ในสหรัฐอเมริกาเอกชนหรือผู้เสียหายจะไม่มีอำนาจในการฟ้องคดีอาญาด้วยตนเอง คดีอาญาทุกประเภทจะต้องฟ้องโดยพนักงานอัยการและเป็นการฟ้องในนามมลรัฐหรือสหรัฐฯ เท่านั้น เนื่องจากหากศาลรับคำฟ้องโดยตรงจากเอกชนหรือผู้เสียหายจะถือเป็นการแทรกแซงอำนาจฝ่ายบริหาร¹²⁸ ของมลรัฐหรือรัฐบาลกลางได้ซึ่งจะขัดกับหลักการแบ่งแยกอำนาจที่เป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการปกครองประเทศ ดังนั้นในคดีอาญาอัยการจึงมีบทบาทและความสำคัญมากที่สุด¹²⁹ ซึ่งอัยการสามารถใช้ดุลยพินิจสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องก็ได้ และการนำตัวผู้ต้องหาไปฟ้องต่อศาล การนำพยานหลักฐานเข้าสืบ ทั้งนี้หลักการดำเนินคดีอาญาของอัยการยังยึดหลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลยพินิจ โดยในทางปฏิบัติอัยการจะใช้ดุลยพินิจได้กว้างขวางมากจึงสามารถกล่าวได้ว่า คดีเบาหรือคดีรุนแรงเพียงใดอัยการสามารถจะสั่งฟ้องหรือไม่ก็ได้ ซึ่งรวมถึงคดีความผิดของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วย¹³⁰ แม้ในทางทฤษฎีศาลสามารถออกหมายบังคับให้ผู้หนึ่งผู้ใดต้องกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดตามหน้าที่ที่ตนมีอยู่ได้ “Mandamus” แต่ในทางปฏิบัตินั้นไม่ปรากฏว่าศาลเคยใช้อำนาจดังกล่าวบังคับให้อัยการฟ้องคดี ซึ่งอัยการได้ใช้ดุลยพินิจสั่งไม่ฟ้องแล้ว โดยให้เหตุผลว่า “การสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องนั้น เป็นดุลยพินิจของอัยการตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ” ศาลจึงไม่ควรจะก้าวก้าวยในการใช้ดุลยพินิจนั้น¹³¹ หากอัยการสั่งฟ้องคดีจะต้องผ่านกระบวนการดังนี้

¹²⁸ รุ่งแสงกฤตยพงษ์. “ระบบอัยการในประเทศสหรัฐอเมริกา”. วารสารอัยการ 14, 1, (สิงหาคม 2534) : 30-43. หน้า 37

¹²⁹ วิษณุ เกรืองาม. กฎหมายแองโกล-อเมริกัน. กรุงเทพมหานคร, นิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2530. หน้า 84

¹³⁰ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์. ดุลยพินิจในการไม่ฟ้องคดีอาญาที่มีมูลของอัยการในสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพมหานคร, นิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2521 หน้า 157-161

¹³¹ เรื่องเดียวกัน. หน้า 167

1) องค์กรคณะผู้พิพากษาศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบข้อเท็จจริงเบื้องต้นศาลชั้นต้น (Trial Court) จะทำการพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษานายเดี่ยวหรือจะมีคณะลูกขุนนั่งพิจารณาคดีก็ได้ โดยหากในคดีนั้นจำเลยถูกลงโทษจำคุกเกินกว่า 6 เดือนขึ้นไป บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญตาม the Sixth Amendment ได้รับรองสิทธิจำเลยไว้ว่า จะต้องได้รับการพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุน และคณะลูกขุนต้องอยู่ร่วมพิจารณาวินิจฉัยคดีจนกว่าจะมีการลงมติ¹³² เพราะคณะลูกขุนถือเป็นตัวแทนประชาชนที่เข้าไปคานอำนาจรัฐที่จะลงโทษประชาชนในคดีอาญาต่างๆ โดยทั่วไปแล้วคณะลูกขุนจะมาจากการเลือกของประชาชนที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียในคดีนั้นเพื่อให้เกิดความเป็นกลางอย่างแท้จริง ซึ่งลูกขุนจะเป็นผู้พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงและเป็นผู้รับข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติจากพยานหลักฐานเข้ากับหลักกฎหมายที่ผู้พิพากษาอธิบายด้วย จึงมีข้อวิพากษ์วิจารณ์กันว่าคณะลูกขุนใช้เวลาเพียงไม่กี่นาทีในการฟังสรุปหลักกฎหมายจากผู้พิพากษาจะมีความเข้าใจในหลักกฎหมายนั้นๆ ได้เพียงใด¹³³ นอกจากนี้การมีลูกขุนในการพิจารณานั้นจึงทำให้มีกฎเกณฑ์ต่างๆ มากมายที่เคร่งครัดมากในการนำเสนอและรับฟังพยานหลักฐาน เช่น มีบทตัดพยานที่ได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายและบทตัดพยานบอกเล่า เป็นต้น

การพิจารณาโดยลูกขุนนั้นแม้จะมีข้อได้เปรียบอยู่บ้างในแง่ของประสิทธิภาพของคณะลูกขุนในการที่จะเข้าใจเนื้อหาของคดีและกฎหมายที่เกี่ยวข้องซึ่งบางครั้งอาจมีการยุ่งยากซับซ้อนมาก แต่ก็ยังเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งของประชาชนที่จะมีองค์กรเข้าไปคานอำนาจรัฐของตนอย่างแท้จริงที่จะทำหน้าที่เปรียบเสมือนเป็น “เสียงของวิญญาณชน” (Community Conscience) ซึ่งเป็นเครื่องมือถ่วงดุลอำนาจของรัฐ เป็นระบบที่สะท้อนให้เห็นถึง “ความลังเลที่จะให้อำนาจอันยิ่งใหญ่เหนือชีวิตและเสรีภาพของประชาชนอยู่ในมือผู้พิพากษานายเดี่ยวหรือคณะเดี่ยว” (a reluctance to entrust planar powers over the life and liberty of the citizen to one judge or a group of judges) และยังเป็น “เครื่องมือการต่อสู้กับการใช้กฎหมายของรัฐในคดีอาญาที่ไม่เป็นธรรม”¹³⁴ อีกด้วย

2) การตรวจสอบความจริงในชั้นพิจารณาคดีสิทธิต่างๆ ใน The Bill of Rights จะเกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาคดีอาญา โดยเฉพาะชั้นพิจารณาคดี สิทธิที่สำคัญ ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยลูกขุน การเปิดเผยคดีต่อสาธารณชน และสิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานที่เป็น

¹³² มหาวิทยาลัยรามคำแหง. “กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Criminal Procedure)”. คืบคลาน 29 กรกฎาคม 2563. จาก [http://e-book.ram.edu/e-book/1/LW454\(51\)/LW454-8.pdf](http://e-book.ram.edu/e-book/1/LW454(51)/LW454-8.pdf).

¹³³ พรเพชร วิชิตชลชัย. “การพิจารณาคดีอาญาโดยคณะลูกขุนตามกฎหมายอเมริกัน”. ดุลพาห 42, 2, (เมษายน - มิถุนายน 2538). หน้า 108-109

¹³⁴ ชัยนเรศ วงศ์สายัณห์. การนำระบบลูกขุนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาร้ายแรงในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. 2556. หน้า 39-44

ปฏิปักษ์ รัฐมีหน้าที่พิสูจน์ความผิดของจำเลยในคดีอาญาโดยจะต้องเสนอพยานให้ลูกขุนเห็นว่า จำเลยกระทำความผิด จำเลยไม่มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ความผิดของตนเอง การพิจารณาคดีในศาลจะ พิจารณา สืบพยานติดต่อกันไป อาจใช้เวลาสองวันหรือสามวันติดต่อกัน โดยจะกำหนดวันนัด พิจารณาในวันขึ้นฟ้องสถาน (Arraignment) จากนั้นก็จะระอการพิจารณาของศาลระหว่างระอการพิจารณา ก่อนที่จะมี การสืบพยานของกลุ่มความนั้นจะมีกระบวนการที่เรียกว่า Pre-Trial Conference หรือ Pre-Trial Discovery เป็นการประชุมพิจารณาพยานหลักฐาน โดยกลุ่มความจะ ต้องระบุพยานของตน และผู้ พินักษาจะให้กลุ่มความยอมรับในประเด็นที่ไม่อาจโต้เถียงกันได้ กระบวนการ Pre-Trial Conference หรือ Pre-Trial Discovery นี้ มีผลให้ในการสืบพยานจะเป็นการสืบประเด็นแห่งคดีที่มีปัญหาจริงๆ เท่านั้น เพราะการตรวจสอบพยานเอกสารหรือพยานวัตถุจะเสร็จสิ้นก่อนที่จะเริ่มสืบพยานบุคคล เมื่อถึงขั้นตอนการสืบพยานจึงเป็นเรื่องของการชี้หน้าพยานหลักฐานโดยแท้จริง

3) กระบวนการตรวจสอบความจริงโดยการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น (Trial Court) ศาลมตรัฐและศาลรัฐบาลกลาง ทำการตรวจสอบความจริง โดยผู้พิพากษาคนเดียวขึ้น นั่งพิจารณาคดีหรืออาจจะมีคณะลูกขุนนั่งพิจารณาคดีด้วยก็ได้ โดยหากคดีนั้นจำเลยถูกลงโทษจำคุก เกินกว่า 6 เดือนขึ้นไปลูกขุนจะเป็นผู้พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง จึงทำให้มีกฎเกณฑ์ในการพิจารณา ก่อนข้างมากและเคร่งครัดในการนำเสนอและการรับฟังพยานหลักฐาน เช่น มีบทคัดพยานที่ได้มา โดยมีชอบและพยานบอกเล่าเป็นต้น สำหรับผู้พิพากษาเรียกว่า Trial Judge ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่วินิจฉัย ในปัญหาข้อกฎหมายในเรื่องการอนุญาตให้รับฟังหรือไม่รับฟังพยานหลักฐานนั้น หรือรับฟังมาก น้อยเพียงใด โดยปกติจะไม่มีคำสั่งเรื่องข้อกฎหมายหากกลุ่มความไม่คัดค้านขึ้นมาและในทางปฏิบัติ ข้อกฎหมายบางอย่างหากไม่กระทบถึงสาระสำคัญของคดี¹³⁵ หากจะผิดพลาดไปบ้าง เช่น ถึงแม้ กฎหมายห้ามใช้คำถามนำกับพยานฝ่ายตน ส่วนมากจะไม่มีคำสั่งค้านวันแต่ว่าเป็นการใช้คำถาม นำในประเด็นสำคัญในคดี และมุ่งเอาเปรียบอีกฝ่ายในกระบวนการพิจารณาจะดำเนินไปตามลำดับ ดังนี้ การแถลงการณ์เปิดคดีโดยกลุ่มความ การนำสืบพยานของฝ่ายโจทก์ การนำสืบพยานของฝ่าย จำเลยและการแถลงการณ์ปิดคดีทุกขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการพิจารณานั้นจะเป็นหน้าที่ของ กลุ่มความเท่านั้น โดยที่กลุ่มความจะเลือกที่จะนำพยานหลักฐานใดเข้าสืบ การซักถามและการนำเสนอ พยานของฝ่ายโจทก์และจำเลยจะอยู่ในกฎเกณฑ์เดียวกัน เป็นต้น

การแถลงการณ์เปิดคดีโดยกลุ่มความ (Opening Statement) ศาลจะให้อัยการ แถลงเปิดคดีก่อน โดยปกติอัยการจะแถลงในทำนองที่ว่าโจทก์มีพยานหลักฐานแน่นอนหาโดยปราศจาก ความสงสัยอันสมควร เพื่อชี้ให้คณะลูกขุนเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้อง และจำเลยจะ

¹³⁵ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. “กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Criminal Procedure)”. ค้นคืน 29 กรกฎาคม 2563. จาก [http://e-book.ram.edu/e-book/1/LW454\(51\)/LW454-8.pdf](http://e-book.ram.edu/e-book/1/LW454(51)/LW454-8.pdf).

แถลงการณ์เปิดคดีโดยแถลงยืนยันว่าตนไม่ได้กระทำความผิดตามฟ้อง และมีพยานหลักฐานพอที่จะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้ และอาจใช้โอกาสนี้เพื่อขอความเห็นใจจากลูกขุน จากนั้นจะเป็นการสืบพยานของฝ่ายโจทก์ ในคดีอาญา โจทก์มีภาระพิสูจน์ความผิดของจำเลย และมีหน้าที่นำสืบก่อน ในการสืบพยานแต่ละปากโจทก์จะถามเฉพาะเรื่องที่เป็นประเด็นในคดีเท่านั้น จะไม่ถามข้อเท็จจริงต่างๆ มากมาย เพราะมิฉะนั้นจะเป็นการให้โอกาสจำเลยซักค้านและทำลายน้ำหนักพยานหลักฐานของโจทก์ได้อย่างมากทำให้ในวันหนึ่งๆ โจทก์อาจสืบพยานได้ครบพยานที่เตรียมมาในส่วนของลูกขุนระหว่างสืบพยานมีหน้าที่ในการฟังคำเบิกความของพยาน หากพยานพูดไม่ได้ยินสามารถบอกศาลได้แต่ไม่มีสิทธิในการถามพยานโดยตรง หากมีคำถามอาจขอให้ศาลถามให้ส่วนผู้พิพากษาที่จะนั่งฟังคำเบิกความของพยานเช่นกัน หากมีปัญหาที่ผิดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐาน เช่น ใช้คำถามนำหรือมีคู่ความคัดค้าน ศาลจะมีคำสั่งในเรื่องรับฟังพยานหลักฐานนั้นๆ โดยจะต้องสั่งให้ลูกขุนได้ยินด้วย¹³⁶ ถ้าเป็นการคัดค้านพยานหลักฐานที่ต้องห้าม คู่ความก็จะเข้าไปใกล้บัลลังก์เพื่อชี้แจงเหตุผลให้ศาลทราบและไม่ให้ลูกขุนได้ยินพยานหลักฐานต้องห้ามนั้น ในการสืบพยานโจทก์อาจนำเสนอพยานเอกสารหรือพยานวัตถุต่อศาล และศาลจะสั่งให้ส่งให้คณะลูกขุนดูวัตถุพยานบางประเภทได้หรือศาลจะไม่อ้างอิงพยานหลักฐานที่อาจเกิดอคติต่อลูกขุนได้ง่ายเมื่อสืบพยานโจทก์เสร็จแล้วปกติจะสืบพยานจำเลยทันที เว้นแต่จะหมดเวลาทำการในบางคดีหากจำเลยเห็นว่าพยานหลักฐานโจทก์ที่นำสืบมาไม่มีมูลที่จะชี้ให้เห็นว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้อง จำเลยมีสิทธิที่จะขอให้ศาลพิพากษายกฟ้องได้โดยทันทีหลังสืบพยานโจทก์เสร็จ เรียกว่า motion to a direct verdict โดยผู้พิพากษาแต่ผู้เดียวที่จะเป็นผู้ตัดสินว่าสมควรยกฟ้องโจทก์หรือไม่ เมื่อโจทก์จำเลยสืบพยานเสร็จสิ้นแล้ว จะมีการแถลงปิดคดี (Closing Statement) การแถลงการณ์นี้ไม่มีผลเป็นพยานหลักฐานเป็นเพียงการชี้แนวทางให้ลูกขุนได้เห็นข้อเท็จจริงที่ตนนำสืบได้หรือไม่ (พยานหลักฐาน) คำวินิจฉัยของลูกขุนเป็นการวินิจฉัยในผลของคดีและไม่ต้องแสดงเหตุผลถือเป็นที่สุดและคู่ความไม่มีสิทธิอุทธรณ์

4) อำนาจของศาลในการซักถามพยาน (Calling and Interrogation of Witnesses by Court) ระบบ Adversary System ผู้ที่ทำหน้าที่ในการนำเสนอพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีอาญา เป็นหน้าที่ของคู่ความซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยพนักงานอัยการโจทก์ ส่วนจำเลยจะมีทนายจำเลยคอยแก้ต่าง และศาลมีอำนาจเรียกพยานมาสืบและซักถามพยานบุคคลในระหว่างที่พยานผู้นั้นขึ้นเบิกความได้ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความชัดเจนในข้อเท็จจริง โดยมีหลักคือ คำถามของศาลไม่ควรก่อให้เกิดอคติแก่คณะลูกขุนซึ่งอาจทำให้ดุลยพินิจของลูกขุนเปลี่ยนไปได้ ดังนั้นศาลจึงควรซักถามพยานเฉพาะเพื่อความชัดเจนของข้อเท็จจริงที่พยานนั้นรู้เห็น ในบางกรณี เช่น พยานเป็นเด็ก

¹³⁶ พรเพชร วิชิตชลชัย. “การพิจารณาคดีอาญาโดยคณะลูกขุนตามกฎหมายอเมริกัน”. หน้า 110

หรือพยานไม่เข้าใจคำถาม ศาลมีอำนาจถามหรือให้พยานอธิบายเพื่อความชัดเจนได้ แต่ถ้าเมื่อใดคำถามของศาล มีผลต่อการชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานของคณะลูกขุนแล้วก็อาจทำให้การพิจารณาคดีนั้นไม่ชอบขึ้นมาได้ ศาลจึงจำกัดบทบาทตนเองโดยจะซักถามพยานเฉพาะที่จำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมเท่านั้น ศาลจะไม่ก้าวล่วงไปล่วงข้อเท็จจริงด้วยตนเอง ส่วนอำนาจในการเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติม โดยเฉพาะพยานบุคคลนั้นถึงแม้กฎหมายจะให้อำนาจไว้ แต่ทางปฏิบัติแทบไม่ปรากฏว่าศาลได้เคยใช้อำนาจนี้เลย

2.3.3 กระบวนการภายหลังศาลมีคำพิพากษา

หลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้ว สหรัฐอเมริกาจะมีความแตกต่างจากประเทศอื่นๆ ตรงที่จะมีหน่วยงานมาทำหน้าที่ดูแลรักษาความปลอดภัยให้แก่ศาลโดยตรงและมีหน้าที่ในการจับกุมผู้กระทำความผิดตามหมายจับของศาลซึ่งเป็นหน่วยงานที่แยกต่างหากจากสำนักงานตำรวจคือ หน่วยงานรักษาความปลอดภัยของศาลสหรัฐ US Marshals (United States Marshals Service) โดยหน่วยงานสังกัดกระทรวงยุติธรรม¹³⁷ มีฐานะเทียบเท่ากับ FBI หรือ CIA และหน้าที่หลักคือ การบังคับใช้กฎหมาย ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1789 มีผู้อำนวยการทำหน้าที่เป็นผู้บริหารแต่งตั้งโดยประธานาธิบดีตามความเห็นชอบของวุฒิสภาและมีกำลังพลที่อยู่ในหน่วยงานจำนวนมากเพื่อทำการติดตามที่ได้รับมอบหมาย และมีเทคโนโลยีสำหรับการทำงานค่อนข้างสูงในการสนับสนุนการทำงานโดยมีอำนาจหน้าที่ของ US Marshals ได้แก่

- 1) ปฏิบัติตามคำสั่งของศาลและบังคับใช้กฎหมาย
- 2) ปฏิบัติงานในฐานะเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในศาลยุติธรรม
- 3) ปฏิบัติงาน โดยสามารถพกพาอาวุธและจับกุมผู้กระทำความผิดซึ่งหน้าโดยไม่ต้องมีหมายค้นหรือหมายจับ
- 4) ปฏิบัติหน้าที่คุ้มกันเจ้าหน้าที่ศาล พยาน และลูกขุน อัยการ ตลอดจนผู้พิพากษา
- 5) สืบสวนจับกุมผู้ที่หลบหนีหมายศาล และทำการสอบสวนความผิดนั้น
- 6) อารักขาความปลอดภัยแก่ฝ่ายตุลาการ อาคารที่ทำงานและที่พักอาศัย

¹³⁷ U.S. Department of Justice.2016.“Fact Sheet U.S. Marshals Service”, Retrieved June 5. 2020.

บทบาทและภารกิจที่สำคัญของ US. Marshal¹³⁸

- 1) การรักษาความปลอดภัยศาล คຸ້ມครองรักษาความปลอดภัยแก่บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม เช่น ผู้พิพากษา อัยการ ลูกขุน และเจ้าหน้าที่ศาลรวมไปถึงอาคารสถานที่หรือในบริเวณเขตศาล
- 2) การสืบสวนและจับกุมผู้กระทำความผิดที่หลบหนีหมายจับของศาล ประสานงานกับทุกหน่วยงานและทุกระดับรวมทั้งต่างประเทศ
- 3) การคุ้มครองพยาน สำหรับคดีอาญาร้ายแรงหรือคดีองค์กรอาชญากรรม
- 4) การขนย้ายนักโทษและคนต่างด้าว
- 5) การยึดอายัดทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด

3. การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3.1 ความหมายของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองส่วนท้องถิ่น

ตามกฎหมายว่าด้วยการปกครองท้องถิ่นประเทศลาว การปกครองท้องถิ่นหมายถึง การจัดการบริหารรัฐในระดับท้องถิ่นโดยองค์การปกครองท้องถิ่นซึ่งได้ถูกจัดตั้งขึ้นและได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้รับผิดชอบบริหารจัดการดินแดน ทรัพยากรธรรมชาติ และประชาชนในท้องถิ่น เพื่อปกป้องรักษาและพัฒนาท้องถิ่นของตนให้มีความเจริญก้าวหน้า¹³⁹ สิทธิและหน้าที่ขององค์การปกครองท้องถิ่นที่ได้รับการรับรองไว้ในกฎหมายว่าด้วยการปกครองท้องถิ่นมี ดังนี้¹⁴⁰

- (1) ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย มติ คำสั่งของหน่วยงานที่สูงกว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และแผนงบประมาณแห่งรัฐ ในขอบเขตความรับผิดชอบของตน
- (2) กำหนดแผนยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แผนงบประมาณแห่งรัฐ และงานป้องกันชาติและป้องกันความสงบ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของแผนยุทธศาสตร์แห่งชาติ

¹³⁸ สถาบันวิจัย รพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม.เอกสารการสัมมนา เรื่อง ความจำเป็นและแนวทางในการจัดตั้งหน่วยงานรักษาความปลอดภัยของศาลยุติธรรม (Court Marshal). 8 ปี สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม.ประจำปี 2558 กรุงเทพมหานคร; บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด. หน้า 153-154.

¹³⁹ สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ เวียงจันทน์. “กฎหมายปกครองท้องถิ่น” มาตรา 2. ค้นคืน 1 สิงหาคม 2563. จาก http://vientiane.thaiembassy.org/upload/pdf/law/01-protection/8_LocalAdministration2003Eng.pdf.

¹⁴⁰ เรื่องเดียวกัน. มาตรา 4

(3) บริหารจัดการทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ทรัพยากรของชาติ สิ่งแวดล้อม และการป้องกันชาติและการรักษาความสงบในท้องถิ่น

(4) ออกมติ ข้อตกลง คำสั่ง คำแนะนำ และแจ้งการคุ้มครองเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และการป้องกันชาติซึ่งอยู่ในขอบความรับผิดชอบของตนให้สอดคล้องกับระเบียบและกฎหมาย

(5) ติดต่อกับต่างประเทศหรือปฏิบัติตามหน้าที่อื่นๆ ตามที่กฎหมายหรือรัฐบาลกำหนด ทั้งนี้ การจัดตั้งและการดำเนินงานขององค์การปกครองท้องถิ่นต้องปฏิบัติตามหลักการรวมศูนย์ประชาธิปไตยและตามการแบ่งชั้นการคุ้มครอง¹⁴¹ โดยแบ่งการปกครองท้องถิ่นออกเป็น 3 ชั้น¹⁴² คือ ชั้นแขวง ชั้นเมือง และชั้นบ้าน

โดยมีโครงสร้างการบริหารงานภายในดังนี้

	จำนวน
รัฐสภาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (Lao People's Democratic Republic)	1
แขวง(Province Government)	16
เมือง(City Government)	144
บ้าน(Swine)	-
รวมจำนวนหน่วยงานรัฐบาลทั้งสิ้น	161

3.1.1 ชั้นแขวง

การปกครองท้องถิ่นในชั้นแขวงแบ่งออกเป็นแขวงหรือนคร นอกจากนี้ในกรณีที่มีความจำเป็นอาจมีการตั้งเขตพิเศษขึ้น¹⁴³ ดังนี้

1) แขวง หมายถึง เขตการปกครองท้องถิ่นที่ประกอบด้วยหลายเมืองและหลายเทศบาล

2) นคร หมายถึง เขตการปกครองท้องถิ่นในตัวเมืองใหญ่ที่มีชุมชนหนาแน่นประกอบไปด้วยหลายเมืองและหลายเทศบาล รวมถึงเป็นใจกลางทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม

¹⁴¹ เรื่องเดียวกัน.มาตรา 5

¹⁴² กระทรวงดิจิทัล เพื่อเศรษฐกิจและสังคม.“รัฐธรรมนูญประเทศลาว” มาตรา 2. คั่นคืน 1 สิงหาคม 2563. จาก<http://asean-law.senate.go.th/constitution/full-const/Laos2003.pdf>.

¹⁴³ เรื่องเดียวกัน.มาตรา 6

และวัฒนธรรม และปัจจุบัน การปกครองในชั้นแขวงของ ประเทศลาว ประกอบไปด้วย 16 แขวง และ 1 นคร ได้แก่ นครหลวงเวียงจันทน์ และ โครงสร้างหน่วยงานของการปกครองชั้นแขวง ประกอบไปด้วย หอว่าการปกครองแขวงหรือนคร และแผนกของหน่วยงานขึ้นกระทรวง รวมถึง องค์การเทียบเท่าบุคลากรขององค์การปกครองแขวงหรือนคร ประกอบไปด้วย เจ้าแขวงหรือเจ้า ครองนคร รองเจ้าแขวงหรือรองเจ้าครองนครหัวหน้าและรองหัวหน้าหอว่าการ หัวหน้าและรอง หัวหน้าแผนก และพนักงานหรือเจ้าหน้าที่รัฐที่สังกัดในโครงสร้างต่างๆ ของการปกครองแขวงหรือนคร¹⁴⁴

(1) เจ้าแขวงหรือเจ้าครองนคร มีฐานะเป็นหัวหน้าขององค์การปกครอง แขวงหรือนคร เป็นตัวแทนของแขวงหรือนคร และมีความรับผิดชอบต่อรัฐบาลในการดำเนินงาน ตามบทบาท สิทธิ และหน้าที่ขององค์การปกครองแขวงและนคร¹⁴⁵

(2) รองเจ้าแขวงหรือรองเจ้าครองนครเป็นผู้ช่วยงานของเจ้าแขวงหรือ เจ้าครองนคร มีความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าแขวงหรือเจ้าครองนคร และในกรณีที่ เจ้าแขวงหรือเจ้าครองนครไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่ว่าจะด้วยเหตุใดก็ตาม รองเจ้าแขวงหรือ รองเจ้าครองนครที่ได้รับมอบหมายจะเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนรองเจ้าแขวงหรือรองเจ้าครองนครจะ ถูกแต่งตั้ง¹⁴⁶โยกย้ายหรือปลดออกจากตำแหน่งโดยนายกรัฐมนตรีตามการเสนอของเจ้าแขวงหรือ เจ้าครองนคร มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี และอาจได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเดิมได้¹⁴⁷

(3) หอว่าการปกครองแขวงหรือนครทำหน้าที่เป็นเสาหลักให้กับเจ้าแขวง หรือเจ้าครองนครในการบริหารงาน ได้แก่การกำหนดแผนงานและการดำเนินงานตาม โครงการ การศึกษาค้นคว้า สรุปร่าง และตรวจเอกสารประสานงานกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง การจัดเตรียมข้อมูล ข่าวสาร ส่งเสริม และตรวจสอบการบังคับใช้นิติกรรมของหน่วยงานชั้นที่สูงกว่าและของแขวงหรือ นคร และการอำนวยความสะดวกให้แก่การดำเนินงานขององค์การปกครองแขวงหรือนคร¹⁴⁸

(4) แผนกของหน่วยงานขึ้นกระทรวงทำหน้าที่เป็นเสาหลักให้แก่ กระทรวง องค์การเทียบเท่ากระทรวงและแขวงหรือนคร ในการบริหารจัดการรัฐ โดยหน่วยงานที่

¹⁴⁴ สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ เวียงจันทน์. “กฎหมายปกครองท้องถิ่น” มาตรา 8. ค้นคืน 1 สิงหาคม 2563. จาก http://vientiane.thaiembassy.org/upload/pdf/law/01-protection/8_LocalAdministration2003Eng.pdf.

¹⁴⁵ เรื่องเดียวกัน. มาตรา 13

¹⁴⁶ เรื่องเดียวกัน. มาตรา 15

¹⁴⁷ เรื่องเดียวกัน. มาตรา 16

¹⁴⁸ เรื่องเดียวกัน. มาตรา 9

เกี่ยวข้องตามการแบ่งอำนาจการปกครอง และตามการกระจายอำนาจจากศูนย์กลางสู่ท้องถิ่น¹⁴⁹ และการอำนวยความสะดวกให้แก่การดำเนินงานของท้องถิ่นชั้นเมืองต่อไป

3.1.2 ชั้นเมือง

การปกครองท้องถิ่นในชั้นเมือง เป็นเขตการปกครองท้องถิ่นที่ขึ้นกับชั้นแขวง¹⁵⁰ แบ่งออกเป็นเมืองและเทศบาลและประกอบไปด้วยหลายบ้านทั้งนี้ เมืองที่เป็นที่ตั้งของสำนักงานปกครองแขวงหรือนครจะได้รับการจัดตั้งเป็นเทศบาล โดยเมืองอื่น ๆ ก็อาจได้รับการจัดตั้งเป็นเทศบาลได้เช่นกันหากมีเงื่อนไขครบถ้วน ดังต่อไปนี้

- 1) เป็นเขตชุมชนที่มีพลเมืองอย่างน้อยหนึ่งหมื่นคน
- 2) เป็นเขตที่เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมรวมถึงโครงสร้างพื้นฐานได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

- 3) สามารถจัดเก็บรายรับเพื่อตอบสนองต่อรายจ่ายที่จำเป็นของเมืองได้¹⁵¹

โครงสร้างหน่วยงานของการปกครองชั้นเมือง ประกอบไปด้วย ห้องว่าการปกครองเมืองหรือห้องการของหน่วยงานขึ้นกระทรวงรวมถึงองค์กรเทียบเท่าประจำเมืองหรือเทศบาลบุคลากรขององค์กรปกครองชั้นเมือง ประกอบไปด้วย เจ้าเมืองหรือหัวหน้าเทศบาล และเจ้าหน้าที่รัฐที่สังกัดอยู่ในโครงสร้างต่างๆ เมืองหรือเทศบาล

- (1) เจ้าเมืองหรือหัวหน้าเทศบาลทำหน้าที่เป็นหัวหน้าองค์กรปกครองเมืองหรือเทศบาล มีความรับผิดชอบต่อองค์กรปกครองในการดำเนินงานตามบทบาทและหน้าที่ตน¹⁵² กฎหมายว่าด้วยการปกครองท้องถิ่นได้รับรองสิทธิและหน้าที่ของเจ้าเมืองและหัวหน้าเทศบาลไว้หลายประการด้วยกันเจ้าเมืองหรือหัวหน้าเทศบาลจะได้รับการแต่งตั้งโยกย้าย หรือปลดออกจากตำแหน่งโดยนายกรัฐมนตรีตามการเสนอของเจ้าแขวงหรือเจ้าครองนคร มีวาระการดำรงตำแหน่งสมัยละ 5 ปี และอาจดำรงตำแหน่งในเมืองหรือเทศบาลเดิมได้ไม่เกิน 2 สมัย

- (2) รองเจ้าเมืองหรือรองหัวหน้าเทศบาล ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยงานของเจ้าเมืองและหัวหน้าเทศบาล รับผิดชอบงานตามที่ได้รับมอบหมาย และในกรณีที่เจ้าเมืองหรือหัวหน้าเทศบาลไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่ว่าด้วยเหตุผลใดๆ ก็ตามให้รองเจ้าเมืองหรือรองหัวหน้าเทศบาลที่ได้รับมอบหมายปฏิบัติหน้าที่แทน¹⁵³ รองเจ้าเมืองหรือรองหัวหน้าเทศบาลจะได้รับการ

¹⁴⁹ เรื่องเดียวกัน.มาตรา 10

¹⁵⁰ เรื่องเดียวกัน.มาตรา 27

¹⁵¹ เรื่องเดียวกัน.มาตรา 38

¹⁵² เรื่องเดียวกัน.มาตรา 26

¹⁵³ เรื่องเดียวกัน.มาตรา 28

แต่งตั้ง โยกย้ายหรือปลดออกจากตำแหน่งโดยเจ้าแขวงหรือเจ้าครองนครตามการเสนอของเจ้าเมือง มีวาระดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี¹⁵⁴ และสามารถได้รับการแต่งตั้งเข้าสู่ตำแหน่งเดิมได้

(3) หองว่าการปกครองเมืองหรือหองว่าการปกครองเทศบาลทำหน้าที่เป็นเลขานุการให้กับเจ้าเมืองหรือหัวหน้าเทศบาลในการบริหารงานของเมืองหรือเทศบาล อันได้แก่ การกำหนดแผนงานและการดำเนินงานตามโครงการ การศึกษาค้นคว้า สรุปร่าง และตรวจเอกสาร การประสานงานกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง การจัดเตรียมข้อมูลข่าวสาร การติดตาม ส่งเสริม และตรวจสอบ การบังคับใช้นิติกรรมของหน่วยงานชั้นที่สูงกว่าและของเมืองหรือเทศบาล และการอำนวยความสะดวกให้แก่การดำเนินงานขององค์กรปกครองเมืองหรือเทศบาล¹⁵⁵

(4) หองการของหน่วยงานชั้นกระทรวงมีบทบาทในการในการบริหารจัดการรัฐโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามการแบ่งอำนาจการปกครองของแขวงหรือนคร และตามการกระจายอำนาจจากศูนย์กลางสู่ท้องถิ่นรวมทั้งบังคับใช้นิติกรรมต่างๆ ของหน่วยงานชั้นที่สูงกว่า บังคับใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแขวงหรือนคร และของเมืองหรือเทศบาล

(5) ชั้นบ้านเป็นเขตการปกครองท้องถิ่นที่เป็นรากฐานสำคัญและในเขตบ้านๆ หนึ่ง ประกอบไปด้วยหลายครอบครัวโดยมีนายบ้าน รองนายบ้าน และ พนักงานจำนวนหนึ่ง เป็นผู้ช่วยงานในเขตบ้าน

ก. นายบ้านมีฐานะเป็นหัวหน้าองค์กรปกครองบ้าน¹⁵⁶เป็นตัวแทนของหมู่บ้าน และมีความรับผิดชอบต่อองค์กรปกครองเมืองหรือเทศบาล และประชาชนภายในเขตบ้านได้ทราบในการดำเนินงานตามบทบาท สิทธิ และหน้าที่ขององค์กรปกครองบ้าน ซึ่งได้ถูกรับรองไว้ในกฎหมายว่าด้วยการปกครองท้องถิ่นของประเทศลาว

ข. รองนายบ้านมีฐานะเป็นผู้ช่วยงานนายบ้าน รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายจากนายบ้าน และในกรณีที่นายบ้านไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่ว่าจะด้วยเหตุใดก็ตาม ให้รองนายบ้านหรือที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่แทน จนกว่านายบ้านจะกลับมา หรือจนกว่านายบ้านจะมอบหมายงานอื่นให้ทำ

3.2 บุคคลที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลยุติธรรม

ประเทศลาวใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ส่วนอำนาจฟ้องคดีขึ้นสู่ศาลมีเพียงอัยการเท่านั้น ราษฎรหรือผู้เสียหายไม่สามารถฟ้องคดีอาญาต่อศาลโดยตรงได้ และใช้รูปแบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนทั้งคดีอาญาปกติทั่วไปและคดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และใช้

¹⁵⁴ เรื่องเดียวกัน.มาตรา 29

¹⁵⁵ เรื่องเดียวกัน.มาตรา 22

¹⁵⁶ เรื่องเดียวกัน.มาตรา 46

ระบบการร้องทุกข์ สอบสวน รวมถึงอัยการเป็นผู้สังคดีทั้งหมด เหตุนี้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จึงต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ดังกล่าว

3.3 กระบวนการดำเนินคดีอาญาและบทลงโทษของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

3.3.1 กระบวนการของศาลก่อนการพิจารณาคดี

ในชั้นก่อนการพิจารณาของศาลตามกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของลาวไม่ได้บัญญัติให้ศาลต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องเนื่องจากประเทศลาวใช้หลักการดำเนินคดีอาญา โดยรัฐ ส่วนอำนาจฟ้องคดีขึ้นสู่ศาลมีเพียงอัยการเท่านั้น ผู้เสียหายหรือราษฎรไม่สามารถฟ้องคดีอาญาต่อศาลโดยตรง เพราะกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจไว้ เพียงแต่สามารถเข้าร่วมเป็นโจทก์ในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาได้เท่านั้น ทั้งนี้ต้องยื่นคำร้องต่ออัยการเพื่อแถลงต่อศาลในชั้นพิจารณาการดำเนินคดีในชั้นพิจารณาและพิพากษาของศาลนั้น ตามกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของลาวใช้ระบบไต่สวน อัยการจะมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการดำเนินคดี เนื่องจากเป็นตัวแทนของรัฐและเป็นโจทก์กล่าวฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลได้เพียงองค์กรเดียว โดยอัยการจะมีหน้าที่ค้นหาความจริงร่วมกับพนักงานสอบสวน โดยมีขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาดังนี้

1) การร้องทุกข์ เนื่องจากประเทศลาวใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ เพราะถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายและมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม เมื่อมีการกระทำ ความผิดในทางอาญาเกิดขึ้นรัฐจึงมีหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชนทุกคนเสมอภาคส่วนผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาโดยตรงต่อศาลเพียงแต่เข้าร่วมเป็นโจทก์ทางแพ่งในกรณีที่เป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา รัฐธรรมนูญของลาวมาตรา 41 บัญญัติให้พลเมืองลาวทุกคนมีสิทธิร้องทุกข์ หรือฟ้องร้องต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินคดีอาญาต่อบุคคลที่ละเมิดสิทธิประโยชน์ของตน¹⁵⁷ นอกจากนั้นกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของลาวมาตรา 6 และมาตรา 29¹⁵⁸ บัญญัติให้ผู้เสียหายมีสิทธิร้องทุกข์กล่าวโทษหรือฟ้องร้องคดีอาญาได้ในกรณีที่มีการกระทำผิดทางอาญาของบุคคลหรือนิติบุคคลที่สร้างความเสียหายต่อชีวิตร่างกาย หรือทรัพย์สินของตน แต่การร้องทุกข์ หรือฟ้องคดีนั้น ต้องยื่นต่อพนักงานสอบสวน หรืออัยการเท่านั้นเนื่องจากระบบกฎหมายของประเทศลาวให้อำนาจอัยการเพียงองค์กรเดียวที่มีอำนาจสั่งฟ้องคดีอาญาขึ้นสู่ศาล การเริ่มคดีอาญาของประเทศลาวนอกจากมีการร้องทุกข์ของผู้เสียหายยังสามารถเริ่มได้ในกรณีที่มีการเข้า

¹⁵⁷ กระทรวงดิจิทัล เพื่อเศรษฐกิจและสังคม. “รัฐธรรมนูญประเทศลาว” มาตรา 41. ค้นคืน 1 สิงหาคม 2563. จาก <http://asean-law.senate.go.th/constitution/full-const/Laos2003.pdf>.

¹⁵⁸ สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ เวียงจันทน์. “กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” มาตรา 6, 29. ค้นคืน 1 สิงหาคม 2563. จาก http://vientiane.thaiembassy.org/upload/pdf/law/01-protection/3_Law-on-Criminal-Procedure.pdf.

มอบตัวของผู้กระทำความผิด การพบเห็นหลักฐานการกระทำความผิดโดยองค์กรสืบสวนสอบสวนของตำรวจ อัยการและศาล

2) การสืบสวน-สอบสวนกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของลาวไม่ได้แยกหน้าที่การสอบสวนและการฟ้องร้องออกจากกัน กล่าวคือ การสอบสวนและการฟ้องร้องเป็นขั้นตอนเดียวกัน ระหว่างพนักงานสอบสวนกับอัยการ ฉะนั้นการเริ่มต้นดำเนินคดีอาญาของประเทศลาวในทางทฤษฎี จะเริ่มจากพนักงานสอบสวนหรือเริ่มจากอัยการก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติส่วนใหญ่คดีอุกฉกรรจ์ทั้งหลาย จะเริ่มจากพนักงานสอบสวน เนื่องจากตำรวจเป็นองค์กรแรกที่พบเห็นและดำเนินการเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ซึ่งกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของลาว มาตรา 26 ได้บัญญัติเกี่ยวกับสาเหตุและพื้นฐานของการเปิดการสืบสวน สอบสวนดังนี้¹⁵⁹

(1) มีการฟ้องร้องหรือมีการแจ้งความของบุคคล นิติบุคคล และองค์กรของรัฐเกี่ยวกับการกระทำความผิด คำฟ้องหรือการแจ้งความให้กระทำโดยตรงต่อพนักงานสอบสวนหรืออัยการ

(2) การเข้ามอบตัวของบุคคลผู้กระทำความผิด

(3) การพบเห็นหลักฐานการกระทำความผิดโดยองค์กรสืบสวน สอบสวน อัยการและศาล

ในการเปิดการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา จะทำได้ต่อเมื่อมีองค์ประกอบของการกระทำความผิดอาญาครบถ้วน มีหลักฐานยืนยันว่ามีการกระทำความผิดจริง พนักงานสอบสวนหรืออัยการต้องออกคำสั่งเปิดการสืบสวน สอบสวนในเขตอำนาจของตน ซึ่งในคำสั่งดังกล่าวต้องกำหนดวัน เวลา สถานที่ ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่งผู้ออกคำสั่งและสาเหตุหรือพื้นฐานในการเปิดการสืบสวนสอบสวนฐานความผิดและมาตราของกฎหมายอาญา

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนเป็นคนออกคำสั่งเปิดการสืบสวนสอบสวน ต้องสำเนาคำสั่งดังกล่าวให้อัยการทราบและในกรณีที่ไม่มีสาเหตุและพื้นฐานในการเปิดการสืบสวนสอบสวน หรือเงื่อนไขในการกระทำความผิดอาญาไม่มีพนักงานสอบสวน อัยการต้องออกคำสั่งไม่เปิดการสืบสวนสอบสวนพร้อมทั้งแจ้งคำสั่งดังกล่าวให้บุคคล หรือนิติบุคคลที่ฟ้องร้องคดีดังกล่าวทราบคำสั่งเปิดการสืบสวนสอบสวน หรือไม่เปิดการสืบสวนสอบสวนที่ออกโดยพนักงานสอบสวนหรืออัยการเป็นด่านแรกที่จะทำให้การดำเนินคดีอาญาจะเริ่มขึ้นหรือไม่เริ่ม เมื่อมีการฟ้องร้องหรือแจ้งความ และ/หรือมีการพบเห็นหลักฐานที่เป็นร่องรอยของการกระทำความผิดอาญาโดยพนักงานสอบสวน อัยการ หรือศาล เป็นหลักการหนึ่งที่สำคัญของขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาของลาวที่พนักงานสอบสวนอัยการ ต้องปฏิบัติ ถ้าไม่ปฏิบัติตามนั้นจะถือว่าเป็นการที่มิชอบด้วยมาตรา 26

¹⁵⁹ เรื่องเดียวกัน.มาตรา 26

แห่งกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาภายหลังที่มีคำสั่งเปิดการสืบสวนสอบสวน ที่ออกโดยพนักงานสอบสวนหรืออัยการต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนและสรุปผลการสืบสวนสอบสวน ส่งสำนวนคดีพร้อมของกลางให้อัยการ ภายในระยะเวลาที่กำหนด 2 เดือน นับจากวันที่เปิดการสืบสวนสอบสวน เป็นต้นไป¹⁶⁰ ถ้าหากมีความจำเป็นต้องทำการสอบสวนต่อไปอีกกำหนดเวลาดังกล่าวสามารถขยายออกต่อไปได้ โดยอัยการจะชี้ต้ออายุการสอบสวนให้ครั้งละไม่เกิน 2 เดือน ตามคำเสนอของพนักงานสอบสวนแต่รวมระยะเวลาทั้งหมดไม่เกิน 1 ปี ถ้าหากเลยกำหนดเวลาแต่ยังไม่สามารถหาพยานหลักฐานมาเพิ่มเติมได้หรือสรุปสำนวนส่งฟ้องให้ศาลพิพากษาลงโทษผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด อัยการต้องออกคำสั่งปล่อยตัวผู้ต้องหาอย่างเร่งด่วน

(4) การดำเนินการสอบสวน โดยพนักงานสอบสวน ในกรณีที่มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนของตำรวจเป็นองค์กรแรกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีหน้าที่รับผิดชอบในการสอบสวนคดีอาญาต่อผู้ต้องหา ซึ่งในชั้นสอบสวนองค์กรสืบสวนสอบสวนมีหน้าที่ ดังนี้

ก. รับและบันทึกการแจ้งความเกี่ยวกับการกระทำความผิด
 ข. รายงานเหตุการณ์การกระทำความผิดให้อัยการทราบ
 ค. ออกคำสั่งเปิดการสืบสวนสอบสวน และส่งสำเนาคำสั่งให้อัยการทราบโดยด่วน

ง. ดำเนินการสืบสวนสอบสวน
 จ. ใช้มาตรการป้องกันที่บัญญัติในกฎหมาย เช่น การขัง ออกหมายจับ
 การปล่อยตัว
 ฉ. อุทธรณ์คำสั่งอัยการชั้นของตนหรือชั้นต่ำกว่าตน ให้อุทธรณ์ต่ออัยการชั้นสูงกว่าตน

ช. สรุปผลการสืบสวนสอบสวน และส่งสำนวนคดีให้อัยการ
 ในการทำหน้าที่ของพนักงานสอบสวนต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของพลเมืองความสงบเรียบร้อยของสังคม และหลักประกันความยุติธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหา เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับการแจ้งความเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญา หรือพบเห็นหลักฐานร่องรอยการกระทำความผิด ต้องรายงานให้อัยการทราบภายใน 24 ชั่วโมง หากเป็นคดีที่มีความสำคัญต้องรายงานให้อัยการทราบ โดยด่วนและพนักงานสอบสวนมีอำนาจรวบรวมพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวางหากเห็นว่าพยานหลักฐานนั้นจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์และการได้มาของพยานหลักฐานเหล่านั้นต้องชอบด้วยกฎหมายและคำนึงถึงหลักการรวบรวมพยานหลักฐานที่

¹⁶⁰ เรื่องเดียวกัน.มาตรา 32

ดีที่สุดเท่าที่มี กล่าวคือ ต้องกระทำในรอบของกฎหมายและระเบียบที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด เช่น การสอบสวนผู้ต้องหา ผู้เสียหาย พยานจะต้องทำโดยไม่มีการชักจูง ให้คำมั่นสัญญา ชูเชื้อ หลอกลวง หรือกระทำการโดยมิชอบด้วยประการอื่นใดทั้งปวง ในการสอบสวนหรือการสอบปากคำ ต้องกระทำในสถานที่ราชการของตำรวจหรือในกรณีจำเป็นก็อาจดำเนินการที่บ้านหรือที่พักของผู้ต้องหาก็ได้¹⁶¹ โดยที่ในการสอบปากคำหรือสอบสวนบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีจะต้องมีเจ้าหน้าที่เข้าร่วมอย่างน้อย 2 คน คนหนึ่งบันทึกและอีกคนสอบปากคำ ก่อนทำการสอบปากคำผู้ต้องหาหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องนั้น ให้พนักงานสอบสวนทำการแจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหาทราบตามกฎหมาย โดยที่ผู้ต้องหาจะมีสิทธิและหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) รับทราบและแก้ข้อกล่าวหา
- (2) เสนอพยานหลักฐาน
- (3) ยื่นคำร้องขอต่าง ๆ
- (4) ขอดูเอกสารทั้งหมดในสำนวนคดีภายหลังการสอบสวน

สิ้นสุดลง

- (5) มีสิทธิในการมีผู้ปกป้องหรือทนายความเพื่อต่อสู้คดี
- (6) เข้าร่วมการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลชั้นต้น
- (7) คัดค้านตัวผู้พิพากษา อัยการ พนักงานสอบสวนผู้ชำนาญการ

และล่าม

- (8) ร้องทุกข์ต่อการกระทำหรือคำสั่งไม่ชอบด้วยกฎหมายของพนักงานสอบสวน อัยการหรือศาลในการพิจารณาคดี เป็นต้น
- (9) ออกคำแถลงครั้งสุดท้ายในชั้นพิจารณาของศาลก่อนที่ศาลจะ

ลงคำพิพากษา

- (10) อุทธรณ์คำสั่งของพนักงานสอบสวน อัยการ ตลอดจนคำชี้ขาดหรือคำพิพากษาของศาลนอกจากนี้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีพันธะ ดังนี้
  - เข้ารายงานตัวตามคำสั่งของพนักงานสอบสวน อัยการ และศาล
  - ชี้แจง และให้ปากคำเกี่ยวกับข้อกล่าวหา
  - ปฏิบัติตามระเบียบ และคำสั่งศาลในห้องพิจารณาคดี

¹⁶¹ คำพิ้น บุญพาคม. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบไทย-ลาว ศึกษาขั้นตอนการพิจารณาของศาลชั้นต้น. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชานิติศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2549. หน้า 30

ในการสอบปากคำหรือการสอบสวนต้องกระทำเป็นรายบุคคล ห้ามมิให้กระทำโดยเผชิญหน้ากันระหว่างผู้ถูกสอบสวนรายอื่น ตั้งแต่เริ่มต้นการสอบสวนเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้ถูกสอบสวนมีโอกาสพูดคุยหรือแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกัน ในการเริ่มต้นการสอบสวนก่อนอื่นต้องให้โอกาสแก่ผู้ต้องหาเล่ารายละเอียดของพฤติกรรมเกี่ยวกับคดีที่ผู้ต้องหาได้กระทำหรือได้พบเห็น ในระหว่างนั้นห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ที่ทำการสอบสวนซักถามหรือกระทำการอื่นใดซึ่งทำให้ผู้ต้องหาเกิดความสับสน ควรหาวิธีการช่วยให้ผู้ต้องหาลำดับเหตุการณ์ได้อย่างชัดเจน จากนั้นจึงตั้งคำถามตามที่ต้องการและเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อรูปคดี

ระบบการดำเนินคดีอาญาหรือการสอบสวนของประเทศสลาเวเนียความสามารถเข้าร่วมได้ตั้งแต่วันที่คำสั่งเปิดการสืบสวนเป็นต้นไป เพื่อปกป้องสิทธิของตัวผู้ต้องหาที่ถูกสอบสวน ดังนั้นในการดำเนินคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีมีสิทธิที่จะมีทนายความ เป็นตัวแทนของตนในการเข้าร่วมการดำเนินคดี ในกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นเด็กหรือเยาวชนที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ หรือเป็นคนวิกลจริต หรือเป็นบุคคลที่ไม่รู้ภาษาลาว หรืออัตราถึงขั้น โทษประหารชีวิต จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีทนายความ โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิเลือกทนายความได้ด้วยตนเอง หากไม่สามารถหาได้รัฐมีหน้าที่จัดหาทนายความให้เมื่อเสร็จสิ้นจากการสอบสวนถ้าเห็นว่าคดีควรจะจำหน่ายหรือปิดสำนวน พนักงานสอบสวนต้องออกคำสั่งจำหน่ายหรือปิดคดีและแจ้งให้อัยการทราบ แต่หากเห็นว่ามิพยานหลักฐานเพียงพอว่า ผู้ต้องหากระทำความผิดให้พนักงานสอบสวนสรุปผลการสอบสวนไว้ในสำนวนคดีและรวบรวมของกลางส่งมอบให้อัยการ เพื่ออัยการจะได้พิจารณาและสั่งฟ้องคดีต่อศาลต่อไป

(5) การดำเนินการสอบสวน โดยอัยการอัยการเป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายของบุคคลหรือนิติบุคคล และหน่วยงานของรัฐ มีอำนาจหน้าที่ออกคำสั่งเปิดการสืบสวน และดำเนินการสอบสวนคดีอาญาด้วยตนเอง พร้อมทั้งมีอำนาจหน้าที่กลั่นกรองพยานหลักฐาน และผลการสอบสวนที่พนักงานสอบสวน หรือตำรวจส่งมาให้ เพื่อที่จะทำหน้าที่ส่งฟ้องคดีต่อศาลเนื่องจากกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของประเทศสลาเวเนียบัญญัติขั้นตอนการสอบสวนและฟ้องร้องเป็นขั้นตอนเดียวไม่ได้แยกออกจากกัน กล่าวคือ คดีอาญาจะเริ่มจากพนักงานสอบสวนของตำรวจหรือเริ่มจากอัยการก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติส่วนใหญ่คดีอุกฉกรรจ์ทั้งหลายจะเริ่มจากพนักงานสอบสวนของตำรวจ อัยการจะเข้ามาสอบสวนด้วยต่อเมื่อคดีมีความสำคัญ ยุ่งยาก หรือเห็นว่ามีความจำเป็น และหากเห็นว่าการสอบสวนของพนักงานสอบสวนของตำรวจมีเงื่อนไขหรืออาจมีความไม่โปร่งใส โดยอาจได้รับการร้องเรียนจากคู่กรณี ทนายความของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

ในการดำเนินคดีอาญาหรือการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวน ตำรวจ อัยการ ศาลนั้น หากผู้ชำนาญการพิเศษหรือล่าม เห็นว่าตนมีส่วนได้ส่วนเสียต้องทำการถอนตัวออกจากคดีดังกล่าวถ้าไม่กระทำการดังนั้น ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยผู้เสียหายอาจเสนอคำนำตัวเจ้าหน้าที่ดังกล่าวออกจากการดำเนินคดีและในการสอบสวนคดีอาญา จะทำการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนหรืออัยการต้องดำเนินการเป็นภาษาลาว ในกรณีที่ผู้ถูกสอบสวนไม่รู้ภาษาลาวก็สามารถใช้ล่ามของตนเองได้หรือล่ามที่รัฐจัดหาให้¹⁶² ผู้พิพากษา อัยการ และตำรวจต้องรับรู้สิทธิในการต่อสู้คดีให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อปกป้องสิทธิประโยชน์อันชอบด้วยกฎหมายของผู้ถูกกล่าวหาตั้งแต่การสอบสวนเด็กที่ยังไม่พ้นนิติภาวะ คนหูหนวก เป็นใบ้ คนวิกลจริต ต้องมีการเข้าร่วมของผู้ปกครองหรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจให้เป็นผู้ปกป้องสิทธิประโยชน์ของบุคคลดังกล่าวในการสอบสวนหรือบันทึกคำให้การแต่ละครั้ง เจ้าหน้าที่ผู้ทำการสอบสวนต้องทำเป็นจดหมายโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตำแหน่งหน้าที่ผู้สอบสวนและประวัติของผู้ถูกสอบสวน จากนั้นก็จะอ่านผลการสอบสวนที่ผู้ถูกสอบสวนได้ให้การให้ผู้ถูกสอบสวนฟังหรือจะให้อ่านเอง จากนั้นก็ลงชื่อของผู้เข้าร่วมหรือพิมพ์ลายนิ้วมือ (กรณีที่เขียนหนังสือไม่ได้) ลงในบันทึกแต่ละแผ่น หากมีการแก้ไขเอกสารใด ต้องลงชื่อรับรองไว้ และหมายเหตุไว้ในตอนท้ายของบันทึกการสอบสวนนั้น ซึ่งการสอบสวนในขั้นตอนของอัยการต้องกระทำเหมือนกับในขั้นตอนของตำรวจทุกอย่าง แต่จะแตกต่างกันตรงที่ว่าอัยการมีอำนาจในการสั่งฟ้องคดี

3) ขั้นตอนสั่งฟ้องคดีการดำเนินคดีอาญาในประเทศลาวใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญา ซึ่งขั้นตอนในการดำเนินการสอบสวนและฟ้องร้องคดี เป็นขั้นตอนเดียวกัน ไม่ได้แยกออกจากกัน โดยมีอัยการเป็นผู้ควบคุมดูแลรับผิดชอบการสืบสวนสอบสวน และการฟ้องร้องคดีต่อศาลมีพนักงานสอบสวนเป็นด่านแรกในการสืบหาพยานหลักฐานจากการกระทำความผิด เพื่อส่งมาให้อัยการได้กลิ่นกรองอีกทอดหนึ่ง ซึ่งอัยการจะให้ความยุติธรรมต่อผู้เสียหายและผู้ต้องหา เพราะการดำเนินคดีในประเทศลาวโดยเฉพาะคดีอาญา ผู้เสียหายจะไม่มีอำนาจฟ้องด้วยตนเองโดยตรงได้ แต่สามารถยื่นคำร้องขอเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการในกรณีคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา เป็นเหตุให้อัยการต้องรับคำร้องนั้นมาพิจารณา และอนุญาตให้ผู้เสียหายเข้าเป็นโจทก์ในคดีแพ่งร่วมกับอัยการ และอัยการต้องนำคำฟ้องดังกล่าวเสนอต่อศาล ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 2 แห่งกฎหมายว่าด้วยอัยการของประเทศลาวขั้นตอนการสั่งฟ้องคดีอาญาขึ้นสู่ศาลนั้นอัยการเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐาน

¹⁶² สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ เวียงจันทน์. “กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” มาตรา 12, 29. สืบค้น 1 สิงหาคม 2563. จาก http://vientiane.thaiembassy.org/upload/pdf/law/01-protection/3_Law-on-Criminal-Procedure.pdf.

เพื่อใช้ประกอบในการสั่งคดีตลอดจนจะใช้แถลงต่อศาล เพื่อให้ศาลลงโทษจำเลยอย่างเหมาะสม โดยหลักแล้วการฟ้องคดีอาญาในประเทศลาวประกอบด้วยการตรวจสอบสำนวนคดี การกลั่นกรอง พยานหลักฐาน การสรุปคดี การแถลงคดีต่อศาล และการสั่งฟ้องคดีขึ้นศาล ซึ่งเป็นการส่งสำนวนคดีให้ศาลพิจารณาโดยผ่านการฟ้องของอัยการ ไปพร้อมกับพยานหลักฐานของกลางในคดีสำนวนคดีและตัวจำเลย¹⁶³ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการพิจารณาคดีหากไม่มีคำฟ้องศาลก็ไม่มีอำนาจจะนำเอาคดีออกมาพิจารณาพิพากษาได้และคำสั่งฟ้องดังกล่าวของอัยการเป็นการเปลี่ยนสถานภาพของผู้ต้องหามาเป็นจำเลย ก่อนที่อัยการจะฟ้องคดีขึ้นศาลเพื่อพิจารณาลงโทษ จำเลยได้ผ่านขั้นตอนต่างๆ ตามที่กฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาบัญญัติไว้ ดังนี้

(1) การสัมฤทธิ์ผลของการสืบสวนสอบสวนการที่อัยการจะสรุปสำนวนเพื่อสั่งคดี ในบางคดีจะกระทำต่อเมื่อได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนก่อน แต่ในบางคดีที่ไม่ได้เริ่มต้นจากพนักงานสอบสวนหรืออัยการก็สามารถกลั่นกรองพยานหลักฐาน และสั่งฟ้องได้เลย โดยทั่วไปเมื่อการสืบสวนสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว คดีดังกล่าวจะดำเนินไปใน 2 รูปแบบ กล่าวคือ การสัมฤทธิ์ผลของการสืบสวนสอบสวน โดยการสั่งให้ระงับคดี และการสัมฤทธิ์ผลของการสืบสวนสอบสวนโดยการสั่งฟ้องผู้ต้องหาขึ้นสู่ศาล

ก. การสัมฤทธิ์ผลของการสืบสวนสอบสวน โดยสั่งให้ระงับคดี กฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของลาว มาตรา 57 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการระงับคดี กล่าวคือ ให้อัยการดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวกับค้นหาพยานหลักฐานในคดีอาญา ในเมื่อมีเหตุหนึ่งเหตุใดที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3 แห่งกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาที่เป็นเงื่อนไขให้ต้องยกเว้นการดำเนินคดีอาญา หรือในเมื่อไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะใช้ยืนยันว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดการระงับคดีตามกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของลาวมาตรา 57 นั้นมีความหมายว่า เหตุการณ์ใดๆ ที่สกัดกั้นการชี้ขาดเนื้อหาของคดี และทันทีที่เกิดเงื่อนไขนั้นๆ ขึ้น การดำเนินการในคดีที่มีเป้าหมาย เพื่อการชี้ขาดเนื้อหาคดี จะกระทำมิได้ ถ้าหากปรากฏเงื่อนไขระงับคดี อัยการจะดำเนินคดีนั้นต่อไปไม่ได้ หรือหมดอำนาจที่จะดำเนินคดีนั้น การที่จะถือว่าเป็นกรณีเงื่อนไขการระงับคดีนั้น¹⁶⁴ คดีจะต้องยังคงมีอยู่แต่ดำเนินต่อไปไม่ได้ แต่กรณีผู้กระทำความผิดเสียชีวิตนั้น มีผลทำให้คดีอาญาตกไปหรือคดีอาญาจะถูกระงับในกรณีมีเหตุดังต่อไปนี้

- ในเมื่อมีสาเหตุหนึ่งใดที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของลาวมาตรา 3¹⁶⁵

¹⁶³ เรื่องเดียวกัน.มาตรา 2

¹⁶⁴ เรื่องเดียวกัน.มาตรา 57

¹⁶⁵ เรื่องเดียวกัน.มาตรา 3

- ในเมื่อไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะยืนยันว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดในกรณีที่ยัยการมีคำสั่งให้ระงับคดีแล้ว แต่ผู้ต้องหาขังอยู่ยั้งยั้ง อัยการต้องออกคำสั่งปล่อยตัวผู้ต้องหาอย่างเร่งด่วน

ข. การสัมฤทธิ์ผลของการสืบสวนสอบสวนด้วยการสั่งฟ้องผู้ต้องหาขึ้นศาลนั้น เมื่ออัยการที่มีอำนาจสั่งฟ้องได้ลงนามในคำสั่งฟ้องแล้วจะนำสำนวนคดีพร้อมคำสั่งฟ้องส่งไปยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา พร้อมด้วยของกลางและพยานหลักฐานครบถ้วน ซึ่งบางคดีที่ยัยการสั่งฟ้องขึ้นศาลอาจมีคำร้องของผู้เสียหายหรือโจทก์คดีแพ่งในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา อัยการต้องแถลงโดยกล่าวถึงเนื้อหาของคดีที่เกี่ยวข้องกับความเสียหาย เพื่อให้ศาลได้พิจารณาชดใช้ค่าเสียหายไปด้วย หากการร้องขอดังกล่าวของโจทก์คดีแพ่งมีเหตุผลเพียงพอ

(2) การตรวจสอบ และตั้งคดีของอัยการเมื่อทำการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนของตำรวจเสร็จสิ้นต้องทำการส่งสำนวนคดีมายังอัยการที่มีอำนาจเพื่อให้อัยการต้องตรวจสอบกลับกรองพยานหลักฐาน และตั้งคดีภายใน 10 วันเนื่องจากการตั้งคดีของอัยการเป็นการดำเนินการเพื่อให้บุคคลที่มีเหตุน่าเชื่อถือว่าได้กระทำความผิดต้องถูกฟ้องร้องต่อศาลเพื่อพิจารณาพิพากษาลงโทษ และในขณะเดียวกัน ก็เพื่อให้บุคคลที่บริสุทธิ์จะไม่ถูกฟ้องร้องโดยอาศัยอำนาจตาม มาตรา 60 กฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาอัยการมีอำนาจตั้งคดี ดังนี้¹⁶⁶

ก. ถ้าหากเห็นว่า การสืบสวนสอบสวนคดียังไม่ครบถ้วน อัยการต้องออกคำสั่งส่งสำนวนคดีคืนไปยังพนักงานสอบสวนของตำรวจ พร้อมคำแนะนำเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับการสอบสวนเพิ่มเติม หรืออัยการจะเข้าร่วมการสอบสวนร่วมกับตำรวจหรือกรณีที่จำเป็นอัยการจะเข้าดำเนินการสอบสวนด้วยตนเองก็ได้

ข. ถ้าหากเห็นว่า มีพื้นฐานที่บัญญัติไว้ในมาตรา 55 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (เงื่อนไขการพักการดำเนินคดี) อัยการต้องออกคำสั่งพักการดำเนินคดี

ค. ถ้าหากเห็นว่า มีพื้นฐานที่บัญญัติไว้ในมาตรา 57 ของกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของลาว(เงื่อนไขการระงับคดี) อัยการต้องออกคำสั่งให้ระงับคดี

ง. ถ้าหากเห็นว่า มาตรการที่พนักงานสอบสวนของตำรวจหรือพนักงานสอบสวนของอัยการออกไปนั้น ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย อัยการมีอำนาจเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกมาตรการดังกล่าว และ

จ. ถ้าหากเห็นว่า พยานหลักฐานในคดีครบถ้วน และเพียงพอที่จะใช้ยืนยันผู้ต้องหาว่าได้กระทำความผิด อัยการต้องออกคำสั่งฟ้องพร้อมส่งสำนวนคดีและพยานหลักฐาน

¹⁶⁶ เรื่องเดียวกัน.มาตรา 60

ไปยังศาลในการตรวจสอบกลิ่นกรองพยานหลักฐาน และสิ่งคดีของอัยการประเทศลาว ถ้าคดีมีมูล อัยการก็ต้องออกคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาขึ้นศาลเพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 4 ที่บัญญัติว่า มีเพียงศาลเท่านั้นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ไม่มีบุคคลใดจะถือว่าเป็นผู้กระทำความผิด และได้รับการลงโทษทางอาญาโดยไม่มีคำพิพากษาของศาล ดังนั้นการสั่งฟ้องคดีอาญาต่อศาลของอัยการประเทศลาว จะต้องเป็นไปตามกฎหมาย กล่าวคือ อัยการไม่มีอำนาจใช้ดุลพินิจในการสั่งคดี เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 และมาตรา 60 บัญญัติไว้โดยบังคับโดยทั่วไปเมื่อคำสั่งฟ้องคดีอาญาของอัยการขึ้นสู่ศาล ศาลจะประทับรับฟ้องเกือบทุกคดี โดยไม่มีการไต่สวนมูลฟ้องเหมือนระบบของประเทศไทย ถึงแม้ว่าในสำนวนคดีจะมีทั้งคำสั่งฟ้องและคำแถลงส่งไปพร้อมๆ กัน แต่คำสั่งฟ้องจะมีความสำคัญอย่างมากต่อการพิจารณาของศาล โดยจะเปลี่ยนสถานะของผู้ต้องหามาเป็นจำเลยเพื่อรอการพิจารณาพิพากษา ส่วนคำแถลงเป็นเอกสารที่ชี้แจงรายละเอียดของเนื้อหาคดี รวมทั้งเสนอให้ศาลพิจารณาคำร้องขอของผู้เสียหายในกรณีที่เป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

3.3.2 กระบวนการระหว่างพิจารณาคดี

รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขปรับปรุง ปี พ.ศ. 2546 หมวดที่ 9 บัญญัติให้ศาลเป็นองค์กรพิพากษาแห่งรัฐ และพิจารณาพิพากษาเป็นองค์กรอิสระและอยู่ภายใต้อำណัติของกฎหมาย นอกจากนี้กฎหมายว่าด้วยศาลของประเทศลาวได้บัญญัติเกี่ยวกับศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ได้แก่ ศาลอำเภอ ศาลเทศบาลศาลจังหวัดและศาลนคร กล่าวคือ ศาลอำเภอหรือศาลเทศบาล จัดตั้งขึ้นในแต่ละอำเภอทั่วประเทศทั้งหมด 140 อำเภอ มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีโทษจำคุก และโทษปรับไม่สูง ส่วนศาลชั้นต้น จังหวัดและศาลชั้นต้นนคร จัดตั้งขึ้นในแต่ละจังหวัดทั่วประเทศมีทั้งหมด 17 จังหวัด และหนึ่งนครเวียงจันทน์¹⁶⁷

กฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของลาวมิได้แบ่งแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง และหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาออกจากกัน กล่าวคือ หน้าที่สอบสวนอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนหน้าที่ฟ้องร้องเป็นอำนาจหน้าที่ของอัยการ ส่วนอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาอยู่ในความรับผิดชอบของศาลคดีอาญาทุกคดีจะขึ้นสู่ศาลได้ต้องผ่านการกลั่นกรองและสั่งฟ้องของอัยการเท่านั้น ทำให้เอกชนผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้โดยตรง

¹⁶⁷ กระทรวงยุติธรรม เพื่อเศรษฐกิจและสังคม. “รัฐธรรมนูญประเทศลาว” มาตรา 79. ค้นคืน 1 สิงหาคม 2563. จาก <http://asean-law.senate.go.th/constitution/full-const/Laos2003.pdf>.

แต่สามารถยื่นคำร้องขอเป็น โจทก์ในคดีแพ่ง ในกรณีคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา¹⁶⁸ การเริ่มคดีอาญาสามารถเริ่มได้เพียงแต่พนักงานสอบสวนหรืออัยการทราบแหล่งการกระทำผิดหรือพบหลักฐานการกระทำความผิดก็สามารถเปิดการสืบสวนสอบสวนและสรุปสำนวนตั้งฟ้องคดีขึ้นสู่ศาลได้ แต่หลักดังกล่าวนี้มีข้อยกเว้นตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 22 ว่า หากไม่มีการแจ้งความหรือร้องเรียนของผู้เสียหายก็ไม่สามารถดำเนินคดีได้เช่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกายระหว่างญาติใกล้ชิดที่บาดเจ็บเล็กน้อย ความผิดฐานนินทาใส่ร้าย การหมิ่นประมาทศพผู้เสียชีวิต ความผิดต่อกรรมสิทธิ์ส่วนตัวของญาติใกล้ชิดการละเมิดเคหะสถานและการล่วงรู้ความลับส่วนบุคคล ซึ่งการกระทำความผิดกฎหมายถึงแม้พนักงานสอบสวนหรืออัยการจะทราบว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น แต่ผู้เสียหายไม่คิดใจเอาความก็ไม่สามารถดำเนินคดีได้

ในชั้นพิจารณาและพิพากษาของศาล การดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของลาวใช้ระบบไต่สวน ซึ่งมีที่มาจากระบบกฎหมายจากประเทศฝรั่งเศส อัยการจะมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการดำเนินคดี เนื่องจากอัยการถือว่าเป็นตัวแทนของรัฐ และเป็นโจทก์กล่าวฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลมีหน้าที่ค้นหาความจริงร่วมกับพนักงานสอบสวน เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานยืนยันการกระทำความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ภารกิจหลักของอัยการในประเทศลาวก็คือปกป้องผลประโยชน์ของรัฐ และสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการก่ออาชญากรรมประเภทต่างๆมีอำนาจสอบสวนกลิ่นกรองและตั้งฟ้องคดีอาญาตามกฎหมายและมีอำนาจเข้าร่วมในการตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายในชั้นพิจารณาพิพากษาของศาลและสามารถฟ้องผู้ต้องหาขึ้นศาลเพิ่มเติมได้หากเห็นว่าการฟ้องร้องก่อนหน้านั้น ยังไม่ครบถ้วนเพียงพอและอัยการสามารถขึ้นนั่งซักถามพยานเคียงคู่ผู้พิพากษาได้ แต่ต้องได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ เนื่องจากถือว่าอัยการและผู้พิพากษาช่วยกันค้นหาความจริงและพิพากษาตามความจริงแห่งพยานหลักฐานที่ค้นพบระบบการพิจารณาและพิพากษาตามกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของลาวมาตรา 13 บัญญัติให้การพิจารณาและสืบพยานในชั้นศาลให้กระทำโดยเปิดเผย ยกเว้นในกรณีที่คดีที่เกี่ยวข้องกับการลับของชาติ การกระทำความผิดของเด็กที่มีอายุไม่ถึง 18 ปีการกระทำความผิดต่อสายสัมพันธ์ทางครอบครัว และศีลธรรมอันดีของประชาชนที่ต้องพิจารณาเป็นการลับ หลักการให้ความคุ้มครองสิทธิของจำเลยเช่น จำเลยมีสิทธิรับทราบและแก้ข้อกล่าวหาสิทธิในการมีทนายความสิทธิในการนำเสนอพยานหลักฐาน ขอคู่สำนวนการสอบสวนภายหลังการสืบสวนเสร็จสิ้นสิทธิในการคัดค้านตัวผู้พิพากษาหรือพนักงานอัยการ หากพบว่าบุคคลดังกล่าวปฏิบัติหน้าที่ไม่ชอบด้วย

¹⁶⁸ สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ เวียงจันทน์. “กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” มาตรา 75, 29. สืบค้น 1 สิงหาคม 2563. จาก http://vientiane.thaiembassy.org/upload/pdf/law/01-protection/3_Law-on-Criminal-Procedure.pdf.

กฎหมายที่อาจจะทำให้จำเลยไม่ได้รับความเป็นธรรม และเมื่อศาลได้รับสำนวนคดีจากอัยการ ศาลต้องนำคดีมาพิจารณาให้เสร็จภายในหนึ่งเดือน ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะมอบสำนวนคดีให้ผู้พิพากษาคณะหนึ่งพิจารณาและนำเสนอเพื่อดำเนินการดังต่อไปนี้

1) ส่งสำนวนคดีคืนให้อัยการเพื่อทำการสืบสวนสอบสวนเพิ่มเติม หากพบว่ายังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์

2) ส่งสำนวนคดีคืนให้อัยการเพื่อส่งฟ้องเพิ่มเติม หากพบว่ายังมีการกระทำผิดอื่นหรือบุคคลอื่นที่ยังไม่ถูกส่งฟ้องขึ้นศาล

3) กำหนดเวลาและนำคดีออกพิจารณาหากเห็นว่าการสืบสวนสอบสวนครบถ้วนสมบูรณ์ และในการพิจารณาคดีผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะเป็นคนกล่าวเปิดการพิจารณา โดยมีองค์คณะผู้พิพากษา จำนวน 3 คน หนึ่งคน เป็นประธานและผู้เข้าร่วมคือ อัยการ จำศาล ผู้เสียหาย จำเลย พยาน โจทก์-จำเลย โจทก์แพ่ง และผู้รับผิดชอบใช้แทนทางแพ่ง ผู้ชำนาญการพิเศษ และ/หรือล่าม การพิจารณาเริ่มจากผู้พิพากษาหัวหน้าองค์คณะจะแจ้งสิทธิต่างๆ ในการต่อสู้คดี พร้อมสิทธิในการคัดค้านตัวผู้พิพากษา จำศาลและอัยการแก่จำเลยจะสอบถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีศาลก็จะตั้งทนายความให้ตามสิทธิ และศาลจะสืบพยาน โดยเริ่มจากการสืบพยานฝ่ายโจทก์ ซึ่งอัยการในฐานะ โจทก์จะเป็นคนเสนอคำตั้งฟ้อง พร้อมนำพยานหลักฐานทั้งพยานวัตถุ และพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ของคดีเพื่อยืนยันการกระทำผิดของจำเลย โดยจำเลยมีสิทธิที่จะให้การปฏิเสธหรือรับสารภาพหากจำเลยรับสารภาพก็จะให้ศาลลงคำวินิจฉัยได้เร็ว แต่ถ้าจำเลยปฏิเสธไม่ยอมรับพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์เสนอ ศาลก็จะให้จำเลยเสนอพยานหลักฐาน และเปิดการถามค้าน โดยศาลจะเป็นคนชี้หน้าพยานหลักฐาน แต่ถ้าพยานหลักฐานที่โจทก์เสนอมานั้นไม่สามารถยืนยันการกระทำผิดของจำเลยได้ ศาลก็จะเลื่อนการพิจารณาเพื่อค้นหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมและภายหลังที่สืบเสาะหาพยานหลักฐานทั้งหมดมาพิจารณาแต่หากจำเลยยังมีพยานหลักฐานมาหักล้าง พยานหลักฐานของโจทก์ได้ศาลก็ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยแก่จำเลย กล่าวคือ ให้จำเลยพ้นข้อกล่าวหาไป¹⁶⁹ แต่ถ้าหากเห็นว่าผลการสืบพยานสองฝ่ายเสร็จสิ้น และมีพยานหลักฐานยืนยันหนักแน่นว่าจำเลยกระทำความผิดจริง ศาลก็จะให้อัยการแถลงถึงเหตุการณ์การกระทำผิดของจำเลยรวมทั้งค่าเสียหายที่ผู้เสียหายร้องขอและให้จำเลยมีความเห็นเป็นครั้งสุดท้ายก่อนที่องค์คณะผู้พิพากษาจะกล่าวปิดการพิจารณาเพื่อทำคำวินิจฉัยในห้องประชุมลับในการทำคำวินิจฉัยในห้องลับ ศาลจะถือเอาผลของการพิจารณาในห้องพิจารณาเป็นหลัก โดยจะชี้หน้าพยานหลักฐานของแต่ละฝ่ายที่ศาลนำสืบเพื่อลงคำวินิจฉัย การลงคำวินิจฉัยถือเอาตามเสียงข้างมากสองในสามเป็นอันชี้ขาดในการทำคำพิพากษาส่วนการอ่านคำพิพากษาต้องอ่านโดยเปิดเผย

¹⁶⁹ เรื่องเดียวกัน.มาตรา 78

เสมอ ถ้าการอ่านคำพิพากษาไม่สามารถอ่านในวันเดียวกันก็ให้เลื่อนการอ่านในวันต่อมา แต่ต้องไม่เกินเจ็ดวัน¹⁷⁰

3.3.3 กระบวนการภายหลังศาลมีคำพิพากษา

คำพิพากษาทุกคดีที่ถึงที่สุดต้องได้รับการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาอย่างเคร่งครัด เพราะคำพิพากษาของศาลถือเป็นการออกคำสั่งในนามสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งทุกองค์กรจัดตั้งของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวองค์กรจัดตั้งของรัฐแนวลาสร้างชาติองค์กรจัดตั้งมหาชนองค์กรจัดตั้งสังคมนิยมวิสาหกิจ หากจำเลยไม่เห็นด้วยต่อคำพิพากษาดังกล่าวมีสิทธิอุทธรณ์ภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ศาลพิพากษา หรือสิทธิตามที่บัญญัติใช้ในมาตรา 82 กฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของลาว¹⁷¹

¹⁷⁰ เรื่องเดียวกัน.มาตรา 79

¹⁷¹ เรื่องเดียวกัน.มาตรา 82

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาในการพิจารณาคดีอาญา ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันของนักการเมืองและข้าราชการระดับสูงเป็นอุปสรรคสำคัญทั้งต่อการพัฒนาประชาธิปไตย เสถียรภาพทางการเมือง การพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก จึงได้มีความพยายามในการกำหนดกลไกขึ้นเพื่อตรวจสอบ จนกระทั่งมีการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้นเพื่อแก้ไขจุดบกพร่องในอดีตที่ผ่านมาการจัดตั้งนี้เป็นไปตามเจตนาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปฏิรูปการเมืองไทยซึ่งมีการกำหนดกลไกและลักษณะพิเศษของศาลไว้หลายประการ ได้แก่ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ซึ่งทำหน้าที่รวบรวมและได้สวนพยานหลักฐาน อัยการสูงสุดทำหน้าที่กลั่นกรองสำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติและอำนาจสั่งฟ้องคดีต่อศาลแต่อย่างไรก็ตามการทุจริตคอร์รัปชันของนักการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่นกลับมิได้ลดน้อยลงแต่อย่างใด ทั้งนี้จากการศึกษาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 และข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543 และ พ.ศ. 2562 พบว่า มีบทบัญญัติของกฎหมายบางมาตราที่ทำให้เกิดช่องว่างในทางปฏิบัติ ตลอดจนการขาดหลักเกณฑ์ ในการพิจารณาคดีบางประการไป จึงส่งผลกระทบต่อการศึกษาพิจารณาคดีอาญาของนักการเมืองท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาก่อนการเริ่มต้นพิจารณาคดีอาญาในศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กระบวนการพิจารณาคดีอาญานั้นจะต้องอาศัยหลักการ ต่อสู้โต้แย้งของคู่ความ กล่าวคือ ในการพิจารณาคดีจะต้องเปิดโอกาสให้คู่ความได้แสดงพยานหลักฐานได้อย่างเต็มที่ การที่คู่ความจะสามารถโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานได้อย่างเต็มที่นั้น จำเป็นต้องทราบข้อต่อสู้ของคู่ความอีกฝ่าย และมีโอกาสทราบรายละเอียดของคดี โดยคู่ความทั้งสองฝ่ายต้องมีระยะเวลาเพียงพอในการโต้แย้งด้วย ด้วยเหตุนี้ในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของนักการเมือง

ท้องถิ่นนั้น เมื่อพนักงานอัยการเป็น โจทก์ฟ้องคดีต่อศาลแล้ว เมื่อถึงกำหนดนัดพิจารณาคดีครั้งแรก ศาลจะเรียกจำเลยมาเพื่อพิจารณาว่าใช่จำเลยจริงหรือไม่ เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงจะอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง ทั้งถามคำให้การจำเลย เพื่อกำหนดประเด็นข้อพิพาทในคดี ซึ่งสอดคล้องกับหลักการสืบพยานและการพิจารณาคดีอาญาที่พบว่าในการฟ้องคดีอาญากฎหมายให้ความสำคัญแก่การนำตัวจำเลยมาปรากฏต่อหน้าศาล เพราะหากไม่มีตัวจำเลยแล้วกระบวนการพิจารณาจะดำเนินไปไม่ได้ และศาลอาจจำหน่ายคดีออกจากสารบบความชั่วคราว ตามหลักกฎหมายที่ว่า การพิจารณาคดีอาญานั้นต้องดำเนินไปอย่างเปิดเผยต่อหน้าจำเลยเพื่อเปิดโอกาสให้จำเลยต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นคดีอาญาจึงจำเป็นต้องมีจำเลยเข้ามาอยู่ในอำนาจของศาลเพื่อให้จำเลยได้โต้แย้งหรือคัดค้านและต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ในกระบวนการพิจารณาความอาญาในระบบปกตินั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 วรรคแรก กำหนดให้คดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ในวันไต่สวนมูลฟ้องให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยเป็นรายตัวไปโดยก่อนฟ้องคดีนั้นหากสำนวนของพนักงานสอบสวนส่งมาที่พนักงานอัยการแล้ว และพนักงานอัยการเห็นควรสั่งฟ้องคดี พนักงานอัยการมีอำนาจจัดการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหา หากผู้ต้องหาอยู่ต่างประเทศ พนักงานอัยการมีอำนาจจัดการเพื่อขอให้ส่งตัวข้ามแดน จึงเห็นได้ว่าในคดีอาญาทั่วไป กฎหมายบังคับให้ต้องมีตัวจำเลยมาอยู่ในอำนาจของศาลตั้งแต่วันที่โจทก์ฟ้องคดี มาตรา 168 “เมื่อศาลประทับฟ้องแล้วให้ส่งสำเนาฟ้องให้แก่จำเลยรายตัวไป เว้นแต่จำเลยจะได้รับสำเนาฟ้องไว้ก่อนแล้ว” นอกจากนี้การที่จำเลยจะต้องมาอยู่ในอำนาจของศาลตั้งแต่วันฟ้องคดีนั้นเพื่อที่ศาลจะได้สอบถามว่าจำเลยในคดีเป็นคนเดียวกันกับที่โจทก์ฟ้อง เพื่อยืนยันว่าจำเลยเป็นคนเดียวกัน เพื่อป้องกันการฟ้องผิดตัว เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงแล้วให้อ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังและถามว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การหรือให้การอย่างไรก็ให้ศาลจดยางานไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ซึ่งแสดงให้เห็นหลักการสำคัญในการสืบพยานอยู่ 2 ประการคือ

1. การสืบพยานต้องกระทำต่อหน้าจำเลยเสมอ หมายถึง บุคคลที่ถูกฟ้องมายังศาลแล้ว การที่กำหนดให้จำเลยต้องมีส่วนรับรู้การดำเนินการทั้งหลายในศาลเพราะกระบวนการต่างๆ เป็นการพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่กำหนดให้กระทำต่อหน้าจำเลยเพื่อให้จำเลยได้มีโอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และหากจำเลยไม่มาศาล การพิจารณาจะกระทำมิได้จะต้องเลื่อนคดี

2. การสืบพยานต้องกระทำโดยเปิดเผย คือ ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าฟังได้ เพราะตามหลักกฎหมายอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด

ดังนั้นกระบวนการพิจารณาความอาญาในระบบปกติ จึงเป็นการบัญญัติกฎหมายให้สอดคล้องกับทฤษฎีในทางอาญา กล่าวคือ หลักการพิจารณาความอาญาจะต้องกระทำโดยเปิดเผยและต่อหน้าจำเลย โดยที่จำเลยจะต้องเข้ามาอยู่ในอำนาจศาลเสียก่อนซึ่งการที่จะมีตัวจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลในวันพิจารณาคดีได้นั้นกฎหมายจึงกำหนดให้พนักงานอัยการจะต้องนำตัวจำเลยเข้ามาอยู่ในอำนาจของศาลตั้งแต่วันฟ้องคดี เพราะเมื่อจำเลยมาอยู่ในอำนาจของศาลแล้ว แม้ภายหลังจำเลยจะมีการหลบหนีจากการควบคุมตัว หรือหนีประกัน ไม่มาขึ้นศาลในวันพิจารณาคดี กฎหมายถือว่าจำเลยได้รับทราบสิทธิและกระบวนการพิจารณาคดีโดยชอบแล้ว ดังนั้นการที่จำเลยได้เข้ามาอยู่ในอำนาจของศาลแล้วจึงมีความสำคัญหากศาลจะพิจารณาคดีลับหลังจำเลยย่อมไม่เป็นการตัดสิทธิจำเลย

กรณีคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีด้วยตนเอง กฎหมายกลับมิได้บัญญัติเคร่งครัด เพราะจำเลยยังไม่อยู่ในฐานะจำเลยแต่อย่างไรก็ตามในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์นั้น เมื่อศาลได้สวนมูลฟ้องและเห็นว่าคดีมีมูลแล้วก็จะประทับรับฟ้อง และออกหมายเรียกให้จำเลยมาขึ้นศาลเพื่อสู้คดี หากราษฎรได้รับหมายเรียกของศาลโดยชอบ แต่ไม่มาศาลตามกำหนดนัดศาลจะทำการออกหมายจับต่อไป ซึ่งแตกต่างจากพนักงานอัยการที่สั่งให้พนักงานสอบสวนนำตัวจำเลยมาขึ้นศาล

คดีอาญาทั่วไป กำหนดให้พนักงานอัยการนำตัวจำเลยมาศาลในวันฟ้องคดีนั้น มีข้อดีหลายประการและเป็นหลักการสากลแล้วยังทำให้ศาลสามารถเริ่มต้นพิจารณาคดีได้ทันที ย่อมก่อให้เกิดผลดีหลายประการ เช่น พยานหลักฐานที่มีพร้อมสมบูรณ์แล้ว ย่อมสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาคดีได้เลยโดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานบุคคลทั้งประจักษ์พยานและพยานบอกเล่าที่จะต้องอาศัยความจำเป็นในการเบิกพยาน หากการพิจารณาคดีไม่สามารถเริ่มต้นได้อย่างรวดเร็วแล้วพยานเหล่านี้อาจจะเบิกความผิดเพี้ยนจากความเป็นจริง ทำให้เกิดผลเสียหายต่อรูปคดีได้ พยานเอกสารก็เช่นกันการที่ระยะเวลาในการพิจารณาคดีนานอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงเอกสาร มีการทำปลอมหรือทำพยานหลักฐานเท็จได้ และพยานเอกสารที่สำคัญก็อาจเกิดความเสียหายได้

ในส่วนของการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โจทก์จะนำตัวจำเลยมาศาลในวันฟ้องก็ได้หรือหากไม่ได้นำตัวจำเลยมาศาลให้โจทก์ระบุที่อยู่จริงของจำเลยมาในฟ้อง และเมื่อได้มีคำสั่งประทับฟ้องแล้วให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยและนัดคู่ความมาศาลในวันพิจารณาคดีครั้งแรก นับแต่จำเลยได้รับสำเนาฟ้องให้จำเลยมีสิทธิขอตรวจและขอคัดสำเนาเอกสารในสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้ ในวันพิจารณาคดีครั้งแรกเมื่อจำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลและศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงให้อ่านและอธิบายฟ้องให้ฟัง และถามว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้บันทึกไว้ ถ้าจำเลยไม่ให้การก็ให้บันทึกไว้ และให้ศาลกำหนดวันตรวจพยานหลักฐาน โดยให้โจทก์และจำเลย

ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบสี่วัน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2560 มาตรา 33 จากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว จะเห็นได้ว่า กฎหมายได้วางหลักในการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและการพิจารณาคดีใช้ระบบไต่สวนจะต้องกระทำโดยเปิดเผยและต้องกระทำต่อหน้าจำเลยซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีในทางอาญาในเรื่องหลักการพิจารณาความอาญา ส่วนกรณีที่ศาลจะพิจารณาความลับหลังจำเลย ก็จะต้องเป็นกรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะเท่านั้น อันเป็นการนำหลักการควบคุมอาชญากรรม (crime control) มาถ่วงดุลกับหลักความชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย (due process) เพราะประโยชน์สาธารณะในการมุ่งป้องปรามอาชญากรรมอันเกิดจากการทุจริตคอร์รัปชันย่อมก่อให้เกิดผลเสียหายในมุมกว้างเมื่อเทียบกับผลเสียที่จำเลยจะได้รับจากการไม่ได้รับสิทธิที่จะถูกพิจารณาคดีโดยเปิดเผยและต่อหน้าจำเลยการที่กระบวนการพิจารณาคดี มิได้ให้ความสำคัญต่อการนำตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาในวันฟ้องคดี ก่อให้เกิดปัญหา ดังนี้

ประการแรก ในกรณีที่จำเลยไม่มาศาลในนัดพิจารณาคดีครั้งแรก ในกรณีนี้เกิดจากการที่จำเลยไม่ประสงค์จะสู้คดีแต่แรกหรือมีเจตนาที่จะประวิงการดำเนินคดีของศาล ทำให้จำเลยไม่เข้ามาอยู่ในอำนาจของศาล ศาลจึงไม่สามารถเริ่มต้นกระบวนการพิจารณาคดีได้ ทำให้ศาลต้องจำหน่ายคดีออกจากสารบบความชั่วคราว

ประการที่สอง ผลจากการที่จำเลยไม่มาศาลนี้ ย่อมส่งผลต่อการค้นหาพยานหลักฐานต่างๆ ในคดี เพราะพยานหลักฐานที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติรวบรวมส่งให้อัยการสูงสุดและรวมส่งไว้ในสำนวนพร้อมกับคำฟ้องยื่นต่อศาลนั้น หากมีพยานหลักฐานในส่วนใดที่ยังไม่สมบูรณ์ ในชั้นพิจารณาคดี ศาลจะใช้อำนาจเรียกพยานหลักฐานนั้นเพิ่มเติมก็ได้ แต่การที่ศาลยังไม่สามารถเริ่มต้นคดีได้ จำเลยในคดีที่หลบหนีอาจมีการใช้อิทธิพลของตนในการทำลายพยานหลักฐานดังกล่าวให้หมดไป ทำให้เมื่อศาลจะยกคดีขึ้นมาพิจารณาอาจไม่ทันการที่จะค้นหาพยานหลักฐานเพิ่มเติม

ประการที่สาม ในคดีที่มีผู้ร่วมกันกระทำความผิดหลายคน เช่น ในคดีที่มีตัวการ ผู้ใช้ผู้สนับสนุน หากจำเลยบางคนหลบหนีไม่ปรากฏตัวในนัดพิจารณาคดีครั้งแรก แต่มีจำเลยคนอื่นๆ มาศาล ศาลจะพิจารณาคดีเฉพาะจำเลยที่มาศาลต่อไป และมีคำสั่งจำหน่ายคดีเฉพาะจำเลยที่ไม่ปรากฏตัวต่อศาล ซึ่งเมื่อศาลพิจารณาและมีคำพิพากษาคดีแล้ว หากภายหลังจำเลยที่หลบหนีคดีมาปรากฏตัวต่อศาล ศาลก็จะต้องยกคดีที่พิจารณาความไปแล้วขึ้นมาพิจารณาใหม่เฉพาะในส่วนของจำเลยที่หลบหนีคดี จึงเป็นการเสียเวลา และก่อให้เกิดความล่าช้า เพิ่มภาระแก่ศาล โทกข์ พยานเป็นอย่างมาก

ประการที่สี่ ในคดีที่จำเลยหลบหนีและไม่สามารถจับจำเลยตามหมายจับของศาลได้ ย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณาคดีของศาล กล่าวคือ ศาลไม่สามารถยกคดีขึ้นมาพิจารณาคดีได้เลย ทำให้กฎหมายที่บัญญัติขึ้นมานั้นไม่สามารถบังคับใช้ได้ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความเชื่อมั่นและศรัทธาของกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย นอกจากนี้ยังเป็นกรณีที่สิ้นเปลืองงบประมาณ เพราะก่อนที่คดีจะขึ้นสู่ศาลนั้นคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติจะเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐาน ใต้วงวนข้อเท็จจริงในคดี ซึ่งต้องใช้กำลังคน และกำลังทรัพย์ ในการดำเนินการดังกล่าว และเมื่อสำนวนส่งมาที่อัยการสูงสุด และอัยการสูงสุดเห็นสมควรฟ้องคดี แต่เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลกลับไม่สามารถเริ่มต้นพิจารณาคดีได้ จึงทำให้เสียเวลาและเสียงบประมาณไปโดยเปล่าประโยชน์

ดังนั้น เมื่อกระบวนการพิจารณาไม่สามารถเริ่มต้นได้ จึงส่งผลกระทบต่อประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อรัฐ เนื่องจากกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเป็นกระบวนการพิจารณาคดีระหว่างรัฐกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การที่กระบวนการพิจารณาคดียังไม่เริ่มต้น ย่อมทำให้รัฐไม่อาจทราบได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ในขณะที่เดียวกัน จำเลยก็อาศัยช่องว่างของกระบวนการยุติธรรมในการไม่มาปรากฏตัวต่อหน้าศาลเพื่อรักษาชื่อเสียงของตนให้ประชาชนเข้าใจว่าตนยังเป็นผู้บริสุทธิ์ ด้วยปัญหาดังกล่าวทำให้ภาพรวมของกระบวนการพิจารณาคดีในศาลยุติธรรมเสียหาย โดยถูกมองจากบุคคลภายนอกองค์กรว่ากระบวนการพิจารณาคดีของศาลไร้ประสิทธิภาพ อันเป็นผลเสียต่อภาพลักษณ์ขององค์กรตุลาการซึ่งไม่ตรงตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของกฎหมาย เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีพิจารณาคดี ตลอดจนการบังคับคดีให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และการอำนวยความสะดวกยุติธรรมนั้นไม่บรรลุผล และผู้ที่กระทำความผิดไม่เกรงกลัวต่อการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้การทุจริตคอร์รัปชันยังคงมีอยู่ในสังคมไทย

จากการศึกษา พบว่ามีคดีที่จำเลยไม่มาปรากฏตัวต่อศาลในวันนัดพิจารณาคดีจำนวนมาก ซึ่งขัดกับเจตนาของ นักกฎหมายที่ร่างกฎหมายเห็นว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นบุคคลที่มีเกียรติ เป็นที่เคารพในสังคมและเป็นบุคคลที่เป็นที่รู้จักกันในวงกว้าง การที่จะให้อัยการสูงสุดนำตัวจำเลยมาในวันฟ้องคดีนั้นจะไม่เหมาะสม ประกอบกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นเป็นบุคคลที่ประชาชนทั่วไปรู้จัก จึงไม่น่าที่จะมีการหนีคดี หรือหลีกเลี่ยง ไม่มาดำเนินคดีในชั้นศาลอันจะเป็นการกระทบต่อชื่อเสียงและความไว้วางใจของประชาชน จึงเห็นควรบัญญัติกฎหมายแทนที่จะให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาในวันฟ้องคดีก็ให้มาในวันพิจารณาคดี ครั้งแรกแทน แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่เป็นเช่นนั้นเพราะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นบางท่าน ไม่มาในวัน

พิจารณาคดีครั้งแรกเลขซึ่งแสดงให้เห็นถึงเจตนาที่จะไม่มาสู้คดีและเตรียมที่จะหลบหนีด้วย จึงทำให้เป็นปัญหาในปัจจุบัน

2. ปัญหาระหว่างการพิจารณาคดีอาญาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ผู้พิพากษาเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีความสำคัญที่สุด เนื่องจากผู้พิพากษาเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่อำนวยความยุติธรรมในคดี โดยการนำข้อของกฎหมายมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงในคดี และพิพากษาไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย อย่างไรก็ตามในการค้นหาความจริงในคดีนั้น ระบบวิธีพิจารณาคดีก็มีส่วนสำคัญในการช่วยผู้พิพากษาอำนวยความยุติธรรมในคดี กฎหมายจึงกำหนดหลักเกณฑ์ต่างๆ เพื่อให้ผู้พิพากษาใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาคดี อันได้แก่ ระบบวิธีพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา กับระบบวิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวนในการพิจารณาคดีจะใช้ระบบใดส่วนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 มาตรา 6 บัญญัติว่า “การพิจารณาของศาลต้องเป็นไปโดยรวดเร็วตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ทั้งนี้โดยนำสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช.หรือของคณะผู้ไต่สวนอิสระ แล้วแต่กรณี เป็นหลักในการพิจารณาและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้ศาลมีอำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้” วรรคสอง “ในการปฏิบัติหน้าที่ ศาลมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาลอื่น พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้” วรรคสาม “ศาลมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมายเพื่อให้กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเที่ยงธรรม ให้บุคคล คณะบุคคล หรือหน่วยงานตามวรรคหนึ่งและวรรคสองให้ความร่วมมือในการดำเนินการใดๆ ตามที่ศาลขอหรือมอบหมาย” จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนให้การพิจารณาคดีอาญาของนักทางการเมืองเป็นการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน เนื่องจากตามทฤษฎีระบบวิธีพิจารณาความนั้น ระบบการดำเนินคดีอาญาที่ไม่มีการแยกหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง และหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน ในองค์กรในการดำเนินคดีที่ต่างหากจากกันเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ แต่การดำเนินคดีอาญาทั้งหมดตกอยู่ในมือของบุคคลหรือองค์กรเดียว กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาทั้งหมดตกอยู่ในมือของผู้พิพากษาหรือศาลวิธีพิจารณาความในระบบไต่สวน เมื่อผู้ฟ้องคดียื่นคำฟ้องต่อศาลแล้ว ศาลก็มีภาระหน้าที่ในการจัด

ให้มีการโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานกันระหว่างคู่ความ และศาลเป็นผู้มีบทบาทในการควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีนี้ไปจนถึงวันที่มีคำพิพากษา ซึ่งในวิธีพิจารณาความในระบบไต่สวนต้องปรากฏเอกลักษณ์บางประการที่แสดงให้เห็นว่าศาลมีอำนาจและบทบาทในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีและแสวงหาข้อเท็จจริง เอกลักษณ์ที่เป็นตัวบ่งชี้ว่าวิธีพิจารณาคดีนั้นใช้ระบบไต่สวนได้แก่ มาตรการของศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริง และอำนาจของศาลในการสั่งปิดกระบวนการพิจารณาคดีศาลจะเป็นผู้มีบทบาทภาระหน้าที่ในการค้นหาความจริงในคดีนอกจากนี้ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543 ข้อ 18 บัญญัติว่า “ในการไต่สวนพยานบุคคล ให้ศาลแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการไต่สวน แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นด้วยตนเองหรือตอบคำถามศาล แล้วจึงให้โจทก์จำเลยถามพยานเพิ่มเติม โดยให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานดังกล่าวเป็นผู้ถามก่อน” วรรคสอง “การถามพยานของคู่ความตามวรรคหนึ่งจะใช้คำถามนำก็ได้” วรรคสาม “หลังจากคู่ความถามพยานตามวรรคหนึ่งแล้ว ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดถามพยานอีกเว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล” และข้อ 20 “เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายมีคำขอ และองค์คณะ ผู้พิพากษาเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม องค์คณะผู้พิพากษาอาจอนุญาตให้ทำการไต่สวนพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ (VIDEO CONFERENCE) ได้ โดยให้ผู้ขอเป็นผู้ดำเนินการเพื่อจัดให้มีการไต่สวนโดยระบบดังกล่าวและเสียค่าใช้จ่ายในการนี้ทั้งหมด” วรรคสอง “การไต่สวนพยานตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าพยานเบิกความใน ห้องพิจารณาของศาล” จึงเป็นการเขียนบทบัญญัติของกฎหมายที่ออกมารองรับกับแนวทางการพิจารณาความในระบบไต่สวน เช่น การอนุญาตให้ใช้ “คำถามนำ” ได้ในการสืบพยานและบทบัญญัติของกฎหมายก็ใช้ถ้อยคำว่า “ไต่สวน” นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดให้ศาลเป็นผู้ถามคำให้การจำเลยด้วย มิใช่นั่งพิจารณาคดีโดยให้ฝ่ายโจทก์และจำเลยเป็นผู้สืบพยานแต่เพียงเท่านั้น

การที่บทบัญญัติของกฎหมายกำหนดให้ใช้ระบบวิธีพิจารณาความในระบบไต่สวนนั้น เพราะหากใช้ระบบวิธีพิจารณาความในระบบกล่าวหาเหมือนเช่นในอดีตย่อมไม่สามารถนำตัวนักการเมืองมาลงโทษได้ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัตินั้นกลับพบว่าผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น เป็นผู้พิพากษาที่มีอายุราชการในการทำงานมาแล้วไม่น้อยกว่า 20-25 ปี ในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ซึ่งเป็นตุลาการของศาลยุติธรรม จะเห็นได้ว่า ระบบการพิจารณาคดีในศาลยุติธรรมนั้นใช้ระบบการพิจารณาคดีแบบกล่าวหาทำให้ผู้พิพากษาศาลฎีกามีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ในด้านการพิจารณาคดีแบบกล่าวหา อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะจะเป็นแผนกคดีหนึ่งภายในศาลฎีกาแต่กฎหมายกำหนดให้การพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใช้ระบบวิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวนทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ

กล่าวคือ ในการนั่งพิจารณาคดีผู้พิพากษาจะเน้นการนำวิธีปฏิบัติในกระบวนการพิจารณาคดีแบบกล่าวหามาใช้กับการพิจารณาคดีแบบไต่สวน เช่น ศาลรับฟังเพียงคำเบิกความของคู่ความทั้งสองฝ่าย โดยมีได้ซักถามคู่ความเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังมีข้อสงสัย เป็นต้น ซึ่งเป็นอำนาจของศาลที่มีเฉพาะในระบบวิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวนเท่านั้น จนเกิดเป็นช่องว่างของกระบวนการยุติธรรมในส่วนที่จะต้องใช้หลักการพิจารณาคดีแบบไต่สวน แต่ในทางปฏิบัติผู้พิพากษากลับใช้ความเชี่ยวชาญในวิธีพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาใช้ในรูปแบบของการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน ย่อมส่งผลทำให้การพิจารณาคดีไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของกฎหมาย ส่งผลต่อการพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย ตลอดจนส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของกระบวนการยุติธรรมของไทย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากการที่ไม่มีบทบัญญัติกฎหมายกำหนดความแนวทางในการพิจารณาคดีของผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทำให้การพิจารณาคดีในศาลแต่ละคดีขาดแนวทางที่ชัดเจนในการพิจารณาคดี ทำให้เกิดปัญหาของความเท่าเทียมกันของคู่ความทั้งสองฝ่ายในขณะเดียวกันบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีที่ขาดความรู้ความเข้าใจต่อระบบวิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวนก็เป็นอุปสรรค ทำให้การพิจารณาคดีในทางปฏิบัติของศาลกับการพิจารณาคดีตามระบบกฎหมายไม่สอดคล้องกัน ย่อมเกิดผลเสียต่อคู่ความในคดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งจำเลย เพราะระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนจำเลยจะเป็นผู้ถูกซักถามจากผู้พิพากษา ศาลต้องทำหน้าที่แสวงหาพยานหลักฐานให้ใกล้เคียงกับข้อเท็จจริงมากที่สุดแต่การพิจารณาคดีในระบบกล่าวหาไม่เป็นเช่นนั้น เมื่อศาลนำระบบกล่าวหาใช้ในทางปฏิบัติหากพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์อ่อนเกินไปศาลอาจปล่อยจำเลยที่กระทำความผิดแต่หากพยานหลักฐานของฝ่ายจำเลยอ่อน แต่ในความเป็นจริงจำเลยมิได้กระทำความผิดก็อาจพิพากษาลงโทษจำเลยได้ จึงไม่สอดคล้องต่อระบบวิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวน ทำให้ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อระยะเวลาในการพิจารณาคดีอาญาของนักการเมืองการพิจารณาคดีจึงต้องกระชับ รวดเร็ว เพื่อมิให้พยานหลักฐานสูญหายได้ อันเป็นลักษณะของการพิจารณาคดีแบบไต่สวน

3. ปัญหาภายหลังศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษา

การบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญาเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการดำเนินการจับกุมจำเลยเพื่อมารับโทษตามหมายจับของศาล กล่าวคือ เมื่อรู้ผลคำพิพากษาลงโทษจำเลยอาจมีการหลบหนีไม่มารับโทษตามคำพิพากษา ผู้พิพากษาจะใช้อำนาจในการออกหมายจับจำเลยเพื่อให้มารับโทษตามคำพิพากษา โดยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการจับกุมจำเลยเพื่อมารับโทษตามกฎหมาย

จากบทบัญญัติของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 และข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543 นั้น จะเห็นได้ว่า เมื่อการพิจารณาคดีเสร็จสิ้นลง องค์คณะผู้พิพากษาก็จะทำคำพิพากษา และจะต้องอ่านคำพิพากษานั้นภายใน 30 วัน ในกรณีที่เหตุอันสมควร นับแต่วันที่เสร็จการพิจารณาคดี ซึ่งในวันที่ศาลนัดให้คู่ความมาฟังคำพิพากษานั้น จำเลยอาจจะมาหรือไม่มาฟังคำพิพากษาก็ได้ โดยในกรณีที่จำเลยมาฟังคำพิพากษาก็จะถือว่าจำเลยทราบผลของคำพิพากษาแล้ว ดังนั้นหากผลของคำพิพากษาเป็นผลร้ายแก่จำเลยในคดี อันอาจมีการประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน ซึ่งเป็นโทษทางอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 แล้ว ก็จะสามารถบังคับเอาจำเลยในคดีได้ทันที ดังนั้นจำเลยในคดีที่คิดว่าผลของคำพิพากษานั้น น่าจะเป็นผลร้ายแก่ตัวเอง ไม่อยากถูกบังคับโทษทางอาญาก็จะหลีกเลี่ยงไม่มาฟังคำพิพากษา โดยหากเป็นในกรณีหลังที่จำเลยไม่มาฟังคำพิพากษานั้น กฎหมายจึงบัญญัติให้ศาลเลื่อนการอ่านคำพิพากษาออกไป และให้ศาลมีคำสั่งออกหมายจับจำเลยในคดีเพื่อมาฟังคำพิพากษา อย่างไรก็ตามการเลื่อนการอ่านคำพิพากษานั้นจะต้องไม่เกิน 1 เดือนนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งให้ออกหมายจับ แม้ว่าจะยังจับตัวจำเลยในคดีไม่ได้ก็ตาม ศาลก็สามารถอ่านคำพิพากษาลับหลังจำเลยได้

อย่างไรก็ตามศาลจะเป็นผู้ทำคำสั่งให้ออกหมายจับจำเลยในคดี เพื่อมาฟังคำพิพากษา และบังคับโทษกับจำเลยในคดี เมื่อศาลออกหมายจับแล้วบุคคลที่มีหน้าที่ดำเนินการจับกุมจำเลยตามหมายจับของศาล ได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ โดยกระบวนการและขั้นตอนในการจับกุมนั้น เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอย่างไรก็ตาม พบว่า บางคดีเมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว กลับไม่สามารถลงโทษจำเลยได้ เนื่องจากจำเลยหลบหนีจึงไม่สามารถนำตัวจำเลยมารับโทษตามคำพิพากษา

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น เมื่อพิจารณาถึงสาเหตุของปัญหาแล้ว จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 และข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543 ให้การดำเนินการตามหมายจับของศาลนั้น เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ดังนั้น พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจึงเป็นหน่วยงานที่ปฏิบัติตามขั้นตอนหรือกระบวนการภายหลังศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีคำพิพากษาแล้ว เพราะเป็นหน่วยงานที่เป็นกลไกในการดำเนินการตามหมายและตามคำสั่งของศาล เป็นเครื่องมือของกระบวนการยุติธรรมเพื่อบังคับโทษกับจำเลยในคดี

อย่างไรก็ตามกลับพบว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจไม่สามารถตามจับจำเลยตามหมายจับ เนื่องจากพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจต่างก็มีการกิจในอำนาจความสะดวกให้แก่ประชาชนหลายประการ จนทำให้บทบาทของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในการจับกุมจำเลยเพื่อให้ปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลน้อยลง ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจไม่สามารถใส่ใจในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ จึงทำให้ไม่สามารถจับกุมตัวจำเลยให้มาปฏิบัติตามคำพิพากษาศาลฎีกาฯ ทั้งนี้ตำรวจและพนักงานฝ่ายปกครองต่างก็เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของฝ่ายบริหาร โดยมีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นผู้มีอำนาจบังคับบัญชา ดังนั้นการกระทำใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยการฝ่ายบริหารด้วยกันเองเป็นผู้ดำเนินการ ก็อาจทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการให้คุนและโทษแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ ดังนั้นการที่ให้ตำรวจหรือพนักงานฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการตามคำสั่งของศาลจึงไม่ได้ผลในกรณีจำเลยเป็นนักการเมือง เพราะพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจอาจเกิดความเกรงกลัวผลกระทบที่จะตามมาในอนาคตด้วย

ปัจจุบันสำนักงานศาลยุติธรรมนั้น มีแนวคิดในการจัดตั้งหน่วยงานที่รักษาความปลอดภัยของศาลยุติธรรม หรือ Court Marshal โดยมีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่หน่วยงานและบุคลากรให้มีอำนาจหน้าที่จำกัดเฉพาะ การอารักขาบุคคลสำคัญ การรักษาความปลอดภัยอาคารสถานที่ รวมถึงการสืบสวน ติดตามจับกุมบุคคลเพื่อส่งศาลที่ออกคำสั่งหรือหมายศาล กรณีจับกุมข้ามเขตให้ส่งพนักงานสอบสวนหรือราชทัณฑ์ เพื่อส่งไปยังศาลที่ออกคำสั่งหรือหมายศาลกรณีผู้กระทำความผิดอยู่ต่างประเทศ ให้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติส่งผู้ร้ายข้ามแดน

ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนจับกุมได้เอง โดยต้องมีการแก้ไขกฎหมายจะมีการกำหนดให้บุคลากรที่มาทำหน้าที่ภายในหน่วยงานรักษาของศาลยุติธรรมเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย มีอำนาจจับกุมได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และส่งให้พนักงาน

สอบสวนในท้องที่ที่เกิดเหตุดำเนินการ ส่วนการดูแลผู้ต้องขังไป-กลับ ระหว่างศาลและราชทัณฑ์ และการบังคับคดีนายประกัน ไม่ควรกำหนดเป็นอำนาจหน้าที่หลัก แต่ควรกำหนดเป็นภารกิจพิเศษ ซึ่งต้องแก้ไขกฎหมายโดยหลักเกณฑ์และวิธีการให้เป็นไปตามระเบียบที่ที่ประชุมใหญ่กำหนด มีโครงสร้างหน่วยงานและบุคลากร แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนกลาง เป็นหน่วยงานขึ้นใหม่ มีสถานะเป็นสำนักและขึ้นตรงต่อเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมหรือขึ้นตรงต่อเลขาธิการ ประธานศาลฎีกา ส่วนภูมิภาค ขึ้นกับสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาศาล 1-9 ศาลในภาค 1-9 ขึ้นอยู่กับผู้พิพากษาหัวหน้าศาล โดยทุกส่วน มีอำนาจปฏิบัติการได้เองเมื่อเกิดเหตุขึ้น และส่วนกลางควรมีหน่วยเคลื่อนที่เร็วเพื่อส่งออกไปปฏิบัติการในศาลต่างๆ ได้เมื่อมีเหตุสมควรและจำเป็น โครงสร้างบุคลากรนั้น ควรเป็นข้าราชการทั้งหมด และยกเลิกระบบตำรวจศาลและเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยจากหน่วยงานทหารผ่านศึก โดยควรรับบุคลากรที่มีประสบการณ์แล้ว มีการกำหนดหลักเกณฑ์และการเลื่อนระดับขั้นขึ้น ไป มีการฝึกอบรมต่อเนื่องปัจจุบันยังไม่มีการจัดตั้งหน่วยงานดังกล่าวอย่างเป็นทางการขึ้นภายในสำนักงานศาลยุติธรรม มีเพียงการเริ่มต้นในการดำเนินการแบบทดลองดำเนินการเท่านั้น โดยมีโครงการตำรวจศาล แต่ทำเฉพาะบางศาลเท่านั้น

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มีการกำหนดหน่วยงานกลาง เพื่อดำเนินการจับกุมจำเลยที่หลบหนีหมายจับของศาลแล้ว การบังคับโทษกับจำเลยก็จะง่ายขึ้น และปัญหาเรื่องการหลบหนีคดีของจำเลยจะลดน้อยลง ช่วยให้กระบวนการยุติธรรมมีประสิทธิภาพ ต่างจากประเทศไทยที่ไม่มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่นี้โดยเฉพาะ จึงทำให้ตำรวจและพนักงานฝ่ายปกครองที่มีภารกิจมาก ไม่อาจจับกุมจำเลยที่หลบหนีคดีได้อย่างเต็มที่ และพนักงานฝ่ายปกครอง ตำรวจ เป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของนักการเมือง ที่เป็นฝ่ายบริหาร จึงอาจเกิดความเกรงใจและความเกรงกลัวที่จะส่งผลกระทบต่อหน้าที่การงานของตน จึงทำให้กระบวนการยุติธรรมในการดำเนินคดีอาญาของนักการเมืองไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรดังนั้น จะเห็นได้ว่า หากประเทศไทยมีการบัญญัติกฎหมายจัดตั้งหน่วยงานเพื่อทำหน้าที่ในการจับกุมผู้กระทำความผิด เหมือนเช่นประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งในส่วนของสำนักงานศาลยุติธรรมเองก็มีแนวคิดเช่นเดียวกัน ที่ควรจัดตั้งหน่วยงานดังกล่าวขึ้น และหากสามารถจัดตั้งหน่วยงานดังกล่าวขึ้น ได้จะส่งผลดีทำให้ประเทศไทยมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ติดตามจับกุมผู้กระทำความผิดที่หลบหนีหมายจับของศาล โดยเฉพาะ ส่งผลต่อการควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพ ผู้ที่ทุจริตคอร์รัปชัน จะได้รับโทษตามกฎหมาย ทำให้การทุจริตคอร์รัปชันลดน้อยลง เนื่องจากนักการเมืองที่คิดจะกระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวต่อการบังคับใช้กฎหมายของศาล ทำให้ไม่กล้าที่จะกระทำความผิดและเป็นตัวอย่างแก่นักการเมืองที่จะกระทำความผิด เกิดความเกรงกลัว จึงช่วยป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายต่อไป

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นปัญหาที่สะสมในประเทศไทยเป็นระยะเวลานาน การตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันให้ลดน้อยลง ในอดีตการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในคดีอาญาโดยศาลยุติธรรมเป็นกระบวนการที่เชื่อว่าจะสามารถลดทอนการทุจริตคอร์รัปชันได้ หากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทุจริตคอร์รัปชัน จะเป็นความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตอันเป็นความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ โดยมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลักในการพิจารณาคดี แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่สามารถลงโทษผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ทางการเมืองได้ ทั้งนี้เนื่องจากวิธีพิจารณาความในระบบกล่าวหาที่มีเทคนิคหรือชั้นเชิงของกระบวนการพิจารณาคดีทำให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีทั้งกำลังทรัพย์และอิทธิพลอาศัยช่องว่างของกฎหมายดังกล่าวทำให้หลุดพ้นคดีความไปได้ นอกจากนี้กระบวนการในชั้นสอบสวน การค้นหาพยานหลักฐานต่างๆ เป็นไปได้ยาก เพราะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นผู้ดำรงตำแหน่งในฝ่ายบริหารอาจให้คุณและโทษแก่เจ้าหน้าที่ ข้าราชการ พนักงานของรัฐที่เป็นฝ่ายบริหารด้วยกันได้ ทำให้กระบวนการตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลยุติธรรมในระบบปกตินั้นไม่สามารถนำมาใช้ในการตรวจสอบได้

ปัจจุบันไทย มีการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้น ทำให้เกิดผลดีหลายประการ ทั้งการนำวิธีพิจารณาความในระบบไต่สวนมาใช้แทนที่การพิจารณาความในระบบกล่าวหา การกำหนดให้การพิจารณาความต้องกระทำด้วยความรวดเร็ว ในระหว่างการพิจารณาคดีจะบันทึกการพิจารณาโดยใช้เครื่องมือบันทึกภาพและเสียงศาลสามารถเรียกพยานหลักฐานได้เองเป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นธรรมและศาลสามารถเข้าถึงความจริงในคดีมากที่สุด โดยมีใช้การอาศัยชั้นเชิงในทางพิจารณาความอย่างในระบบกล่าวหา อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการจัดตั้งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พบว่ากฎหมายที่ใช้

บังคับกับกระบวนการพิจารณาคดีในศาลยังไม่มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560 ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543 และข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2562 ทำให้การพิจารณาคดีในชั้นศาลยังพบปัญหาอุปสรรคหลายประการ ทำให้การพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรสำหรับปัญหาที่พบจะมีหลากหลายประการตั้งแต่ก่อนการเริ่มต้นกระบวนการพิจารณาคดี ระหว่างกระบวนการพิจารณาคดี และหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว โดยรวบรวมปัญหาหลักๆ ดังนี้

1.1 ปัญหาที่ 1 ในกรณีที่จำเลยไม่มาศาลในนัดพิจารณาคดีครั้งแรก ในกรณีนี้เกิดจากการที่จำเลยไม่ประสงค์จะสู้คดีแต่แรกหรือมีเจตนาที่จะประวิงการดำเนินคดีของศาล ทำให้จำเลยไม่เข้ามาอยู่ในอำนาจของศาล ศาลจึงไม่สามารถเริ่มต้นกระบวนการพิจารณาคดีได้ ทำให้ศาลต้องจำหน่ายคดีออกจากสารบบความชั่วคราว

บทบัญญัติกฎหมายไทย

พ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560

-มาตรา 27 “การยื่นฟ้องคดีต่อศาล ให้อัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหา มาศาลในวันฟ้องคดี ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มาศาลและอัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีหลักฐานแสดงต่อศาลว่าได้เคยมีการออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาแล้วแต่ยังไม่ได้ตัวมา หรือเหตุที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มาศาลเกิดจากการประวิงคดี หรือไม่มาศาลตามนัด โดยไม่มีเหตุแก้ตัวอันควร ให้ศาลประทับรับฟ้องไว้พิจารณาได้ แม้จะไม่ปรากฏผู้ถูกกล่าวหาต่อหน้าศาล”

-มาตรา 28 ในกรณีที่ศาลประทับรับฟ้องไว้ตามมาตรา 27 และศาลได้ส่งหมายเรียกและสำเนาฟ้องให้จำเลยทราบโดยชอบแล้วแต่จำเลยไม่มาศาล ให้ศาลออกหมายจับจำเลยและให้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการติดตามหรือจับกุมจำเลยรายงานผลการติดตามจับกุมเป็นระยะตามที่ศาลกำหนด

บทบัญญัติกฎหมายสหรัฐอเมริกา

กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งอเมริกา ค.ศ.1992

-มาตรา 3 อนุมาตรา 2 “ให้อำนาจตุลาการนี้ขยายเหนือคดีทั้งปวง....การพิจารณาความผิดทางอาญาทั้งปวงกระทำโดยคณะลูกขุน และให้พิจารณาคดีในรัฐที่กระทำผิดดังกล่าว....”

-มาตรา 4 “สิทธิของประชาชนที่จะมีความปลอดภัยในร่างกาย เลหสถาน เอกสารและทรัพย์สินซึ่งจากการถูกตรวจค้นหรือยึดโดยไม่มีสาเหตุอันควร จะละเมิดไม่ได้และจะออกหมายเพื่อกระทำความดังกล่าวใดๆ ไม่ได้ .....

บทบัญญัติกฎหมายสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

กฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของลาว ค.ศ.2017

-มาตรา 28 “ผู้ต้องหาและจำเลย คือบุคคลที่ถูกนำตัวไปดำเนินคดีตามคำสั่งให้เปิดการสอบสวนที่ออกโดยพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ.....”

มาตรา 67 “ก่อนการพิจารณาคดีผู้ต้องสงสัยอาจถูกกักตัวไว้ที่บ้านหรือสถานที่อื่น ๆ และห้ามไม่ให้ออกไปข้างนอกโดยไม่ได้รับอนุญาตจากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ.....”

จากข้อบัญญัติกฎหมายดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่า ในการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น เมื่ออัยการสูงสุดยื่นฟ้องต่อศาล ควรจะมีตัวหรือคุมตัวผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้นมาศาลเพื่อให้บุคคลนั้นอยู่ในอำนาจของศาลและป้องกันการหลบหนี เพราะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอิทธิพลและทุนทรัพย์ค่อนข้างสูง หากเห็นว่าคดีความนั้นตนเสียเปรียบหรือตนกระทำผิดจริงอาจจะหลบหนีได้หรือหากหลบหนีศาลก็มีอำนาจที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาได้ เพราะถือได้ว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอยู่ในอำนาจของศาลแล้ว

1.2 ปัญหาที่ 2 ผู้พิพากษาในศาลฎีกาหรือเป็นผู้พิพากษาอาวุโสที่เคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งเมื่อพิจารณาจากคุณสมบัติของผู้พิพากษาในศาลฎีกา ซึ่งมีอายุราชการในการทำงานมาแล้วไม่น้อยกว่า 20-25 ปี ในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ซึ่งเป็นระบบการพิจารณาคดีในศาลยุติธรรมใช้ระบบการพิจารณาคดีแบบกล่าวหาทำให้ผู้พิพากษาศาลฎีกามีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ในด้านการพิจารณาคดีแบบกล่าวหา

บทบัญญัติกฎหมายไทย

พ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560

-มาตรา 6 “การพิจารณาคดีให้ใช้ระบบไต่สวน โดยให้ศาลค้นหาความจริงไม่ว่าจะเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง..... โดยนำสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช.หรือของคณะผู้ไต่สวนอิสระ แล้วแต่กรณี เป็นหลักในการพิจารณา และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้ศาลมีอำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้”

ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543

-ข้อ 18 “การไต่สวนพยานบุคคล ให้ศาลแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริงที่จะทำการไต่สวน แล้วให้พยานเบิกความในข้อนั้นด้วยตนเองหรือตอบคำถามศาล.....ห้ามมิให้คู่ความฝ่ายใดถามพยานอีกวันแต่จะได้รับการอนุญาตจากศาล”

บทบัญญัติกฎหมายสหรัฐอเมริกา (กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งอเมริกา ค.ศ.1992)

-มาตรา 3 อนุมาตรา 2 “ให้อำนาจตุลาการนี้ขยายเหนือคดีทั้งปวง.....การพิจารณาความผิดทางอาญาทั้งปวงกระทำโดยคณะลูกขุน และให้พิจารณาคดีในรัฐที่กระทำผิดดังกล่าว.....”

-มาตรา 6 “การดำเนินคดีอาญาทั้งปวง.....ให้จำเลยได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็วและเปิดเผย โดยคณะลูกขุนที่ไม่มีอคติ.....”

บทบัญญัติกฎหมายสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

กฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของลาวค.ศ.2017

มาตรา 7 “การรับประกันสิทธิในการป้องกันต่อผู้ถูกกล่าวหาผู้ถูกกล่าวหาที่มีสิทธิที่จะต่อสู้คดี ผู้ถูกกล่าวหาอาจปกป้องตัวเองหรือมีทนายความเพื่อให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่เขา ศาลของประชาชนอัยการผู้สอบสวนและผู้สอบสวนจะต้องรับประกันสิทธิในการต่อสู้คดีแก่ผู้ถูกกล่าวหาเพื่อปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ที่ชอบด้วยกฎหมายของเขาผู้เรียกร้อง จะต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ข้อเรียกร้องของตนและเพื่อพิสูจน์ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำความผิด ผู้กระทำความผิดผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิแสดงพยานหลักฐานเพื่อป้องกันตัว แต่จะไม่ถูกบังคับให้นำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน”

จากข้อบัญญัติกฎหมายดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่า การพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น ใช้ระบบไต่สวนเป็นหลัก เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและบทบาทของศาลในการค้นหาความจริงนั้นศาลจะใช้แนวทางสำนวนการไต่สวนมาจากสำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ซึ่งสำนวนดังกล่าวศาลสามารถใช้อ้างอิงและค้นหาความจริงเพิ่มเติมจากสำนวนดังกล่าว และควรเปิดโอกาสให้จำเลยต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ โดยศาลต้องวางตนเป็นกลางอย่างแท้จริง หากศาลสงสัยในประเด็นใดควรให้โอกาสคู่ความในการนำเสนอพยานหลักฐานเพื่อหักล้างกัน แล้วจึงวินิจฉัยตัดสินคดี

1.3 ปัญหาที่ 3 การบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อรู้ผลคำพิพากษาลงโทษ จำเลยอาจมีการหลบหนีไม่มารับโทษตามคำพิพากษาโดยยินยอมให้ศาลยึดหลักทรัพย์ที่ใช้ประกันตัวและศาลไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการติดตามตัวในกรณีที่จำเลยหลบหนี

บทบัญญัติกฎหมายไทย (พ.ร.ป.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560)

-มาตรา 65 การบังคับให้เป็นไปตาม.....คำพิพากษาและคำสั่งในการบังคับคดีตามวรรคหนึ่งให้เป็นที่สุด
ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543

-ข้อ 38 การบังคับคดีอาญา.....ให้ผู้พิพากษาประจำแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกามี
อำนาจออกหมายหรือคำสั่งใด ๆ.....เพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

พ.ร.บ.เจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562

-มาตรา 3 เจ้าพนักงานตำรวจศาล คือ บุคคลที่เลขที่การสำนักงานศาลยุติธรรมแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตาม
พระราชบัญญัตินี้

บทบัญญัติกฎหมายสหรัฐอเมริกา (กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งอเมริกา ค.ศ.1992)

-มาตรา 3 อนุมาตรา 2 “ให้อำนาจตุลาการนี้ขยายเหนือคดีทั้งปวง....การพิจารณาความผิดทางอาญาทั้งปวง
กระทำโดยคณะลูกขุน และให้พิจารณาคดีในรัฐที่กระทำผิดดังกล่าว.....”

พระราชบัญญัติศาลยุติธรรมของสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1789

-มีการจัดตั้ง US Marshals ในการบังคับใช้กฎหมาย

**บทบัญญัติกฎหมายสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว(กฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของลาวค.ศ.
2017)**

-มาตรา 104 องค์การบังคับคดีตามคำพิพากษาขององค์กรบังคับใช้คำพิพากษา ได้แก่

1. สำนักงานบังคับคดีของกองยุติธรรมจังหวัดหรือเมืองและหน่วยบังคับคดีของสำนักงานยุติธรรมเขต
หรือเทศบาลซึ่งมีหน้าที่บังคับใช้บทลงโทษที่เกี่ยวข้องกับการชดเชยความเสียหายทางแพ่งค่าปรับการยึด
ทรัพย์สิน

2. เรือนจำ (คดีอาญา)

สำหรับการติดตามตัวมารับโทษตามกฎหมาย กรณีได้รับการประกันตัว ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร ฝ่าย
ปกครอง

จากข้อบัญญัติกฎหมายดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่า การบังคับคดีตามคำพิพากษาของ
ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รัฐควรจัดหน่วยงานสนับสนุนกิจการของศาล
ฎีกาแผนกคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและศาลยุติธรรมทั่วประเทศ ควรจะมีหน่วยงานใน
การติดตามบังคับคดีด้วยตนเองโดยขึ้นตรงต่อศาล ไม่ควรขึ้นตรงต่อกระทรวงยุติธรรม เพราะ
กระทรวงยุติธรรมมีรัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองรับผิดชอบจึงอาจส่งผลกระทบต่อ
การปฏิบัติงานหรืออนาคตทางราชการของผู้ปฏิบัติได้

2. ข้อเสนอแนะ

จากบทสรุปที่พบปัญหาหลายๆ ด้าน ในประเทศไทย ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางการแก้ไขและป้องกันปัญหาในอนาคต โดยเสนอแก่พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องดังนี้

พระราชบัญญัติปัจจุบัน	ร่าง พระราชบัญญัติแก้ไขใหม่
<p>พ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560</p> <p>-มาตรา 27 “การขึ้นฟ้องคดีต่อศาล ให้อัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. แจ้งให้ผู้ถูกกล่าวหา มาศาลในวันฟ้องคดี ในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาไม่มาศาล และอัยการสูงสุดหรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีหลักฐานแสดงต่อศาลว่าได้เคยมีการออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาแล้วแต่ยังไม่ได้ตัวมา.....ให้ศาลประทับรับฟ้องไว้พิจารณาได้ แม้จะไม่ปรากฏผู้ถูกกล่าวหาต่อหน้าศาล”</p>	<p>พ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560</p> <p>-มาตรา 27 “คดีซึ่งพนักงานอัยการสูงสุดเป็นโจทก์ ในวันขึ้นฟ้องให้โจทก์นำจำเลยหรือคุมตัวมาศาล แล้วให้ส่งสำเนาฟ้องให้จำเลยรายตัวไปเว้นแต่จำเลยได้รับสำเนาฟ้องไว้ก่อน เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงให้อ่านและอธิบายฟ้องให้ฟัง”</p> <p>เมื่อถูกฟ้องแล้วห้ามไม่ให้จำเลยเคลื่อนย้ายหรือทำนิติกรรมใดๆ กับทรัพย์สิน จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุด</p>
<p>พ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560</p> <p>-มาตรา 6 “การพิจารณาคดีให้ใช้ระบบไต่สวนโดยให้ศาลค้นหาความจริงไม่ว่าจะเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง.....โดยนำสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือของคณะผู้ไต่สวนอิสระ แล้วแต่กรณีเป็นหลักในการพิจารณา และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้ศาลมีอำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้”</p>	<p>พ.ร.บ.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560</p> <p>-มาตรา 6 “การพิจารณาคดีให้ใช้ระบบไต่สวนโดยให้ศาลค้นหาความจริงไม่ว่าจะเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริง โดยนำสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือของคณะผู้ไต่สวนอิสระ แล้วแต่กรณี ประกอบในการพิจารณา และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้ศาลมีอำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้”</p>

พระราชบัญญัติปัจจุบัน	ร่าง พระราชบัญญัติแก้ไขใหม่
<p>พ.ร.ป.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560</p> <p>-มาตรา 65 การบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา คำพิพากษาหรือคำสั่งในการบังคับคดีตามวรรคหนึ่งให้เป็นที่สุด</p>	<p>พ.ร.ป.ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2560</p> <p>-มาตรา 65 การบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีให้เป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา คำพิพากษาหรือคำสั่งในการบังคับคดีตามวรรคหนึ่งให้เป็นที่สุด</p> <p>ในกรณีที่จำเลยหลบหนีให้ทำการยึดทรัพย์ของจำเลย คู่สมรส บิดา มารดา บุตร ให้ตกเป็นของแผ่นดินทันทีเมื่อจำเลยหลบหนีการควบคุมหรือรายงานตัวต่อศาล (กรณีปล่อยตัวชั่วคราว)</p>
<p>ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543</p> <p>-ข้อ 38 การบังคับคดีอาญา.....ให้ผู้พิพากษาประจำแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกามีอำนาจออกหมายหรือคำสั่งใด ๆ .....เพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล</p> <p>พ.ร.บ.เจ้าพนักงานตำรวจศาล พ.ศ. 2562</p> <p>-มาตรา 3 เจ้าพนักงานตำรวจศาล คือ บุคคลที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้</p>	<p>ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543</p> <p>-ข้อ 38 การบังคับคดีอาญาให้ผู้พิพากษาประจำแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกามีอำนาจออกหมายหรือคำสั่งใด ๆ เพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล แล้วสั่งให้เจ้าพนักงานตำรวจศาลเป็นผู้ดำเนินการ และให้ตำรวจศาลมีอำนาจออกคำสั่งตำรวจ ทหารหรือฝ่ายปกครอง และให้มีอำนาจประสานงานยังต่างประเทศ เพื่อนำตัวจำเลยมาลงโทษตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฯ</p>

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กระทรวงดิจิทัล เพื่อเศรษฐกิจและสังคม. “รัฐธรรมนูญประเทศไทย” มาตรา 2. ค้นคืน 1 สิงหาคม 2563. จาก <http://asean-law.senate.go.th/constitution/full-const/Laos2003.pdf>.
- กันยารัตน์ รูปสมศรี.(2554). การทบทวนคำพิพากษาในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพฯ.
- เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์. (2521) คลยพินิจในการไม่ฟ้องคดีอาญาที่มีมูลของอัยการในสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพฯ. นิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543.
- ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2562.
- คณิต ณ นคร. (2546). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- คำภีร์ แก้วเจริญ. (2547). การดำเนินคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง :ศึกษาเฉพาะในขั้นตอนพนักงานอัยการ.นนทบุรี. วิทยาลัยการเมืองการปกครอง. สถาบันพระปกเกล้า.
- คำพัน บุญพาคม. (2549). กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบไทย – ลาว ศึกษาขั้นตอนการพิจารณาของศาลชั้นต้น. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ. “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560”. ค้นคืน 1 ตุลาคม 2563. จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF> หน้า 70. มาตรา 236.
- ชัยนเรศ วงศ์สายัณห์. (2556). การนำระบบลูกขุนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญาร้ายแรงในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพฯ.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2562) ข้อควรรู้ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ. วิญญูชน.
- ณัฐวสา นัตรไพฑูรย์. “ลักษณะพิเศษบางประการของระบบศาลสหรัฐอเมริกา”. ค้นคืน 1 กันยายน 2563. จาก <http://www.institute.ago.go.th>.
- เทอดศักดิ์ ไปจันทิก. “ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองท้องถิ่นและการศึกษาในสหรัฐอเมริกา”. วารสารการบริหารท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ 8, 3 (กรกฎาคม – กันยายน 2558) : 60-75.

แนวทางปัญหาสู่ความเป็นระบบใต้สวนเต็มรูปแบบ” งานวิจัยหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการ

ยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.). กรุงเทพฯ; วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
 นรนิติ เศรษฐบุตร. “สำรวจเขตปกครองท้องถิ่นชนบทอเมริกา เค้าตี้แจสเปอร์ รัฐเท็กซัส”. ค้นคืน
 10 กันยายน 2563 จาก www.wiki.kpi.ac.th.

ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 24/2557 เรื่อง ให้พระราชบัญญัติประกอบ
 รัฐธรรมนูญมีผลบังคับใช้ต่อไป.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาพ.ศ.2477.

ประทีป อ่าววิจิตรกุล. (2562). ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกฎหมายและ
 การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ. ปณรัชช.

ประพันธ์ ทรัพย์แสง. (2548). “การค้นหาความจริงของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่ง
 ทางการเมือง :

ไพโรจน์ วายูภาพ. (2562). คำอธิบายศาลอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบและวิธีพิจารณาคดีทุจริต
 และประพฤติมิชอบ กับศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและ
 วิธีพิจารณาคดีคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง. กรุงเทพฯ. ปณรัชช.

พรณรัตน์ โสธรประภากร. (2562). กฎหมายการปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ. นิติธรรม

พรเพชร วิชิตชลชัย. “การพิจารณาคดีอาญาโดยคณะลูกขุนตามกฎหมายอเมริกัน” คุณภาพ42,
 2(2538).

พิชัย นิลทองคำ. (2558) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-6 ประมวลกฎหมายอาญา.
 กรุงเทพฯ. อชตยา.

พิชัย นิลทองคำ. (2554) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง-วิธีพิจารณาความอาญา. กรุง
 เทพ. อชตยา.

เพียงตา บุญไพรัตน์สกุล. (2543). การดำเนินคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ศึกษากรณี : การ
 พิเคราะห์พิพากษาคดีกับบุคคลผู้เป็นตุลาการ ผู้ใช้และผู้สนับสนุน. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
 นิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์, กรุงเทพฯ.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
 พ.ศ.2542.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
 พ.ศ.2560.

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ.
 2561.

- ภักพล ชนรักษ์. (2550). *การนำระบบอัยการอิสระของประเทศสหรัฐอเมริกามาบังคับใช้กับการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- มงคล ทับเที่ยง. (2546). *กระบวนการพิจารณาระบบไต่สวน กรณีศึกษาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาตั้งคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- มานิตย์ จุมปา. (2551). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550*. กรุงเทพฯ. วี.พรีนท์ (1991).
- มหาวิทยาลัยรามคำแหง. “ระบบศาลประเทศสหรัฐอเมริกา American Court System”. ค้นคืน 20 กรกฎาคม 2563. จาก [http://e-book.ram.edu/e-book/1/LW454\(51\)/LW454-6.pdf](http://e-book.ram.edu/e-book/1/LW454(51)/LW454-6.pdf).
- มหาวิทยาลัยรามคำแหง. “กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Criminal Procedure)”. ค้นคืน 29 กรกฎาคม 2563. จาก [http://e-book.ram.edu/e-book/1/LW454\(51\)/LW454-8.pdf](http://e-book.ram.edu/e-book/1/LW454(51)/LW454-8.pdf).
- รูปแบบการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป”. ใน เอกสารวิชาการหลักสูตรผู้บริหารยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.) (รุ่นที่ 8). วิทยาลัยการยุติธรรม : สำนักงานศาลยุติธรรม.2548.
- รุ่งแสง กฤตยพงษ์. (2534). “ระบบอัยการในประเทศสหรัฐอเมริกา”. *วารสารอัยการ* 14, 1 (สิงหาคม) : 30-43.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560.
- ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในกรณีมีพยานหลักฐานใหม่ซึ่งอาจทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไปในสาระสำคัญ พ.ศ. 2551.
- วิษณุ เครืองาม. (2530). *กฎหมายแองโกล-อเมริกัน*. กรุงเทพฯ.นิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย วิวิตเสวี. “คดีอาญานักการเมือง แนววิธีของวิธีพิจารณาที่ต้องเปลี่ยนแปลง”. *วารสารศาลยุติธรรม* 14, 1, (มิถุนายน 2544).
- วิสาร พันธนะ. “วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา”. *จุลพาห*42, 1 (2538).
- สุพิศ ปราณีตพลกรัง. (2561). *พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2560 (คดีอาญานักการเมือง)*. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- สุรินทร์ สฤณพงษ์. (2534). *เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานหลักฐานสำหรับรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 1-5*. นนทบุรี. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

สถาบันวิจัย รพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม. (2558). “โครงการสัมมนา เรื่อง “ความจำเป็น และแนวทางในการจัดตั้งหน่วยงานรักษาความปลอดภัยของศาลยุติธรรม (Court Marshal)”. 8 ปี สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม. กรุงเทพฯ. พิมพ์ การพิมพ์.

สุพิชฌาย์ กฤษณพิพัฒน์. (2549). *การพิจารณาคดีในระบบไต่สวนตามกฎหมายประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สุธิชา ม่วงผล. (2552). *ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

สถาบันวิจัย รพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม. (2558). เอกสารการสัมมนา เรื่อง ความจำเป็น และแนวทางในการจัดตั้งหน่วยงานรักษาความปลอดภัยของศาลยุติธรรม (Court Marshal) 8 ปี สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม. ประจำปี 2558. กรุงเทพฯ; บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด

สุรินทร์ สฤณพงษ์. (2534). “วิชากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานหลักฐานสำหรับ รัฐศาสตร์”. ในเอกสารการสอนชุดกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. หน่วยที่ 1-5. นนทบุรี; สาขานิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2548). “การนำรูปแบบการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่ง ทาง การเมืองมาพัฒนา.

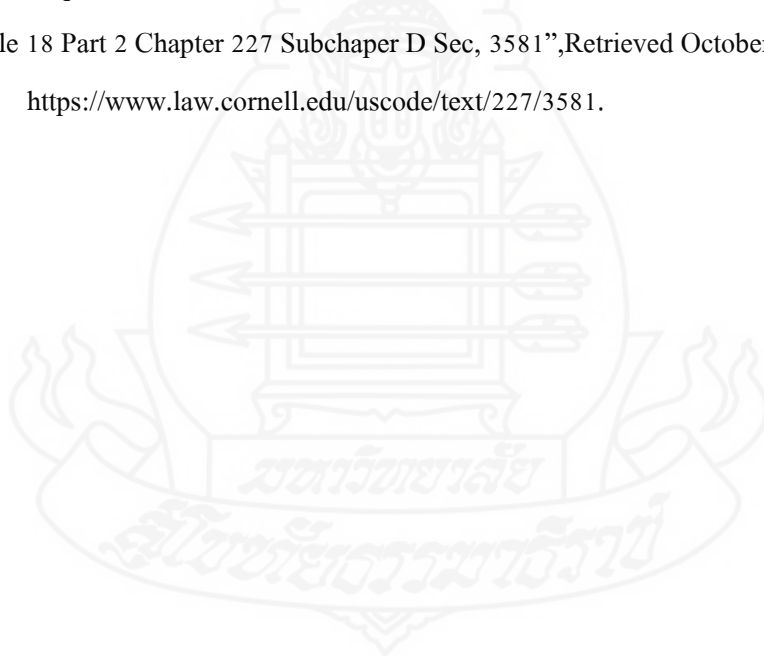
ศาลฎีกา. “ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่ง ทาง การเมือง พ.ศ. 2562”. ค้นคืน 1 ตุลาคม 2563.

จาก <http://www.supremecourt.or.th/division/แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทาง การเมือง/กฎหมายที่เกี่ยวข้อง>.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. “ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 24/2557 เรื่อง ให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมีผลบังคับใช้ต่อไป”. ค้นคืน 1 ตุลาคม 2563. จาก <https://library2.parliament.go.th/giventake/ncpo.html>.

สำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น. “รูปแบบขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นอเมริกา”. ค้นคืน 28 กันยายน 2563. จาก <http://www.local.moi.go.th/document%209.pdf>.

- สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ เวียงจันทน์. “กฎหมายปกครองท้องถิ่น”มาตรา 2. คั่นคั่น 1 สิงหาคม 2563. จากhttp://vientiane.thaiembassy.org/upload/pdf/law/01-protection/8_LocalAdministration2003Eng.pdf.
- สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ เวียงจันทน์. “กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา”มาตรา 6, 29. คั่นคั่น 1 สิงหาคม 2563. จาก http://vientiane.thaiembassy.org/upload/pdf/law/01-protection/3_Law-on-Criminal-Procedure.pdf.
- อริคม อินทภูติ. (2551).“แนวทางการพัฒนากระบวนการวิธีพิจารณาระบบไต่สวนศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง”งานวิจัยหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.). กรุงเทพฯ;วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- U.S. Department of Justice.2016. “Fact Sheet U.S. Marshals Service”, Retrieved June 5. 2020. From <https://www.usmarshals.gov/duties/factsheets/overview.pdf>.
- U.S.C. Chapter 5 U.S. Code § 5312.”,Retrieved October 5. 2020. From [:https://www.law.cornell.edu/uscode/text/5/5312](https://www.law.cornell.edu/uscode/text/5/5312).
- U.S.C. Title 18 Part 2 Chapter 227 Subchapter D Sec, 3581”,Retrieved October 5. 2020. From : <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/227/3581>.

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ-สกุล	นายเอกนรินทร์ หนูมี
วันเดือนปีเกิด	28 กันยายน 2520
สถานที่เกิด	อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น
ประวัติการศึกษา	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี วิศวกรรมไฟฟ้า-อิเล็กทรอนิกส์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร เมื่อปีการศึกษา 2545 และปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เมื่อปีการศึกษา 2559 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตร นิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกกฎหมายอาญา และกระบวนการยุติธรรม มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เมื่อปีการศึกษา 2561
สถานที่ทำงาน	สำนักงานทาเวียงและหนูมีทนายความจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ตำแหน่ง	ทนายความ

